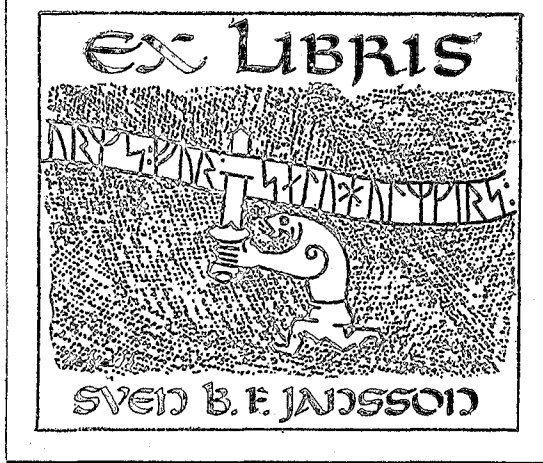

A. Endersby

EX LIBRIS

Aus Mitteln der
Gesellschaft von
Freunden und Förderern
der Universität München
beschafft

416 106 151 600 11

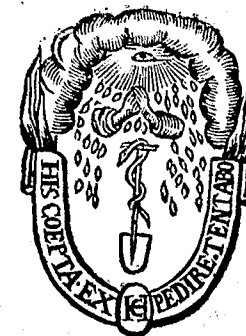
2 Vetus 176

RUNOGRAPHIAM
SCANDICAM
ANTIQUAM,
RECTE INTELLIGENDAM.

Om

CODEx ARGENT:

Izvis atgiban ist kunnan Runa
pindangarajos gups.

U P S A L Æ

CVM REGIO PRIVILEGIO

Excudit HENRICUS CURIO S. R. M. & Academiæ
Upsalensis Bibliopola 1675.

UNIVERSITÄT MÜNCHEN
INSTITUT FÜR ROMANISCHE PHILOLOGIE
UND GERMANISCHE ALTERTUMSKUNDE

Sign.   Day. No.
 1760 / 220 ✓ 49068

Black Mountain
Spartan
4/10/1977 56

ILLUSTRISSIMO
DOMINO

DN. AXELIO
OXENSTIERNA

COMITI MOREÆ AUSTRALIS,

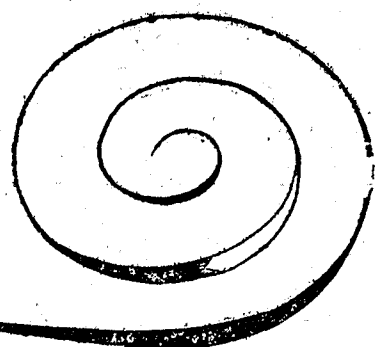
LIB. BARONI

ΣΥΜΒΟΥΛΟ^{IN} ET ΥΠΟΧΡΕΩ^{IN}

DOMINO

ΣΥΝΟΜΟΛΟΓΟΥ^{IN} ET ΕΠΙΣΤΟΛΟΓΟΥ

DN. MEO GRATIOSO.

*L*runt non pauci, Illustrissime Comes, qui ex longinqua peregrinatione in patriam reauci tibi gratulabuntur; & quod te saluum ac incolumem iterum videant, inter ea numerabunt, quæ mortalibus e cælo felicia eveniunt: quorum in numero me esse, si ego tacerem, tute tamen ipse non igno-

ras.

ras. Sed tacere me vetat ingens illa, qua tibi tuisque obstrictus sum, grati animi profitendi necessitudo. Non excidet unquam animo meo grata memoria magni illius AXELII, avi tui Illustrissimi, cujus nomen refers, virtutesque ac merita in patriam, cum tempore te assecuturum nemo dubitat. Nec minus recens semper mihi erit temporis illius recordatio, cum in tenera ætate Musis primum initiatus, integrum sexennium in domo ac convivio meo exegisti. Quam afficiebaris, cum illustribus avi tui meritis subinde recensitis, decora ejus tibi imitanda ostenderem. Ista pectus tuum generosum ita incenderunt, ut omni studio & alacritate, vestigiis ejus insistens, ad sublimia conareris eniti. Quod maximo mihi tum fuit gaudio, cum videbam virtutem avitam, tam firmis in nepote radicibus nixam, tanta quotidie incrementa capere. Nam unicum illud me exhibere posse putabam animi beneficia græte reolentis documentum, quod avus tuus, si mortalia respicere, mortalibusque affici possent æternum jam beati, esset approbaturus, meamque erga se pietatem perspecturus. Tu interim ingenii felicitate, contentione animi & indefessa industria id consecutus es, ut quas in omni rerum præclararum cognitione fecisti progressiones, omnes admiraremur. Istas hominum doctrina,

virtu-

10 G 11207

RUNOGRAPHIA SCANDICA.

CAP. I.

Um inter majorum nostrorum, quæ posteris reliquere, egregia, locus princeps Runographiæ merito debeatur, ut-

pote quæ, in illa temporum ruditate, documentum exstiterit ingenij minime inculti aut barbari: justam profecto reprehensionem posterioris ævi meretur incuria, vel inscitia, quæ quod magnificare & inter ornamenta patriæ nostræ præcipua numerare & conservare debuisset, ita neglexit ac contempsit, ut quid sibi vellent monumenta Runica, æq; ignoraretur, ac pyramidum Egyptiacarum hieroglyphica. Nec contempsit tantum, sed etiam odio habuit, & extirpare annexa est: quod rei Christianæ obesse existimaretur. Et cum ad ejus condemnationem omnes facile conspirassent, qui reæ patrociniū fusciperet, causamque diceret, inventus est nemo. Sic igitur mæsta & squalida in opacas conjecta fuit tenebras, lucem non amplius visura. Perijtq; non decor tantum ejus & æstimatio, sed etiam memoria. Post multa inde secula Iohannes Magnus, & frater ejus Olaus, qui proximo nobis ævo, res patriæ nostræ memorabiles literis complexi sunt, magni putarunt, ad antiquitatis memoriam renovan-

Måden then gamla Runestriften är en af the förnämste och berömmeligaste kvarlestwor / som våra förfäder of-
ficerlatit hafwa / hvilken thär ett fullt kommeligt skäl och

bewijs är / att och uti the forne tider / folket här i Norlanden intet hafwer varit så groft och olårde: Så lärer thet theras efterkommandom till intet ringa last och åmål / att the itt så högt-achtande Fädernes- Landzens Herders-tycke och prydnad / som med wyrdnad och åhuga gömas och förwarras borde / så förachtat och wanwärdat hafwa / att man föga mehr hafwer förstådt sig på våra gamla Runor / än på the Egyptiske Pelares underliga och sällsamma skrift. Ja man hafwer thetta wyrdiga ålderdoms stycke icke allenast förachtat / uthan och så hatat / förfölgt / och med all sligt sökt att utrota och fördöma: såsom thet thär more Christendomen till hinder och meen. Och som till Runestiftens undergång och fördöelse alle således samtyckte och öfwer ens komme: är icke en funnen / som sig för henne utåggia / och dess offsyldighet att wiisa sig påtaga wille. moste hon fördensfull uti ett ynkeligt tillstånd krypa i mörkret / och aldrig mehr i huset framkomma: och förswan thär med hennes gamla wyrdnad / så wel som namnet och äminnelsen. Månge hundrade år efteråt / hafwer Iohannes Magnus, och hans broder Olaus Magnus, som / för een mansålder sedan / Fädernes- Landzens märkelige saker beskrefwe / tyckt thet icke ringa wara / till the gamla monumenters wyrdiga ihugkommelse ett Runa-
A dam

virtute ac loco illustrium consuetudine ac usu cum foris jam auxeris confirmaverisque, nihil est quod sibi de te non possit ac debeat polliceri patria. Expectant te jam ea, quibus sors & virtus tua te destinavit; quaque Regi te & patriæ commendatissimum facient. Tantum non dememineris magnis exemplis uti: quæ tibi foris non quærenda, cum domi abunde habeas. Si oculos animumque ad illa convertes, quæ avum tuum orbi illustrem æstimatumque fecere, eaque imitabere, ipso te non minorem, si fata ferent, videbimus. Nam eadem tibi instrumenta expedita sunt, & cætera omnia in virtute posita, quæ a primis te annis amavit, & in sinum suum recepit. Propitii tantum tibi contingant dies, & valetudo semper integra, ut assequi ea omnia valeas. Quod ego ex animo tibi voveo, cujus semper tibi additi testem aliqualem hoc accipe munusculum, quod ea lege nomini tuo dico dedico, ut non suo pretio, sed offerentis affectu æstimetur. Sic enim non adspernaberis, quod suo merito alias posses contemnere. Vale & fave

UPSALÆ 8. Septemb.
ANNO 1675.

VERELIO tuo.

RUNO-

dam, Alphabetum Runicum, utut mutilum & depravatum, monumentis suis inseruisse. Johannes tandem Bureus, nostrâ memoriâ, generoso acutus impetu, dudum demortuam e tenebris protraxit: non quidem ut vitæ & splendori pristino restitueret; quod ne sperandum quidem videbat; sed ut demonstraret, eam, non sine causa, apud majores nostros in pretio fuisse. Atq; ut in commendabili hoc instituto, pede minime vacillante procederet, ipsa monumenta lapidea oculo curioso inspexit, delineavit, ac æri incidit; indeque Orthographiæ Runicæ rudimentum, titulo **Runafänslones Lärespån** publicavit: ut antiquam illam literaturam dilcere volentibus, transectio aliqualis in promptu esset. Quo fine ipsis Runarum elementis simplicibus, variantes figuras, ex lapidibus depromptas, adiecit, cum observationibus necessariis. Isto specimine excitatus Olaus Vormius Danus, & ipse opus non parvum de Runis edidit. In quo cum non pauca, genuinæ antiquitati minus congrua, deprehendisset Bureus, vernaculo satyræ lusu ea leviter perstrinxit. Indigne admodum hoc tulit Vormius, & in iterata operis sui, de Literatura Danica, editione, pro isthoc facto Bureum, magna verborum acerbitate est ultus: *Quod summi viri nomen (verba ejus sunt) & auctoritatem nugis anilibus & sarcasticis temerare, literaturamque ejus nanius & quicquiliis anilibus proscindere conatus sit, idque modulis & numeris adeo ab antiquitate remotis, ut nec ipsa Aleæto pro Runicis agnoscat.* Objectat deinde ipsi famæ de-

A B C. fast än ofullkommetligt och orättigt uti sina skrifter att införa. omfunder uti vår tid hafwer Johan Thomason Bureus af ett edelt öfwer theme longesedan bortdöda utur mördret framdragit; icke till then ända / att hon äther skulle quifna / och komma till sit förra anseande igen / hwilket han wel wiste ey wara att förmoda / uthan till att wissa / att wåra förfäder icke uthan orsak henne så högt wärdet hade. Och på thet han uti thetta sitt lofwärdiga förhafwande med een såker foot fortfara och ey slinka skulle / hafwer han sielfwa Runestenarna uti cen noga och grann ögnestaget / aftryckt / i koppar stucket / och thår af författares Runaritningens rätta sätt / under thet namnet **Runafänslones Lärespån**: på thet the som årundade lära thenna gamla ritningen eller skriften skulle hafwa en liften anledning wid handen. Sättiandes brede wid Runerna / thetas åtskilliga ritnings sätt och mynder / med hwad mehra thår hoos war till att märka. Af thetta proffstycket upwåktes Doctor Olaf Drm i Danmark / att han och en bok om Runeskriften lät utgå. Ut hwilken när Bureus en koppar / som innet kom öfwer ens med the gamble och sansfyllige runor / hafwer han thet med ett moderförmåls rim utmärkt och slummat. Thetta uptog Doctor Drm mycket illa / och i sin senare af trycket utgågne bok / om then Daniska skrifwelen / med en stor ordaförbistring usfar Bureum: **Att han hafwer budit till en så höglärd mans namn (så lyda orden) och myndigheet med tåringe squaller och bespottelser håda / och hans bok med slagden gjer begabba och försmåda: hwars hymning och sångare art / så wide är ifrån the gamla tiders sätt och skickelse / att och then helwitis raserfkan Aleæto icke skall kunna känna them igen för Runiske.** Thår up på förwiter han honom sitt egna

coctio-

coctionem, imperitiam Cabalisticam, & prisca lingvæ ignorantiam. Specimen ejus runicum chartam vocat alphabetariam, sine succo, sine sanguine, sine omni documentorum apparatu, ex mutilis, ineptis & falsis coagmentatam. Et tandem ipsum, ad literaturam suam, jam denuo in lucem prodeuntem, refutandam provocat. Sed non terigere Bureum impotentis animi, procacisque lingvæ convitia; & rem istam non corrupto aliorum judicio reliquit: Licet adversarium renovatis armis patientem haberet. Idem enim magno huic Runarum Mystræ contigit quod gladiatoribus illis solet, qui effulo nimis impetu adversarium adoriuntur, ut latus proprium minus tegant, cum alterius haurire festinant. Scientiæ argumentum est, plura & meliora semper discere velle, nec irasci, si nostra quis errata notet & nobis emendanda monstret. Sophistarum vero in eo sita est gloria, ut pro inani doctrinæ opinione totis viribus contendant, & in æmulos, verborum injuriis ac convitiis debaccheniur. Si aliqua in Vormii literatura, minus recte se habentia, ludendo tetigit Bureus, an propterea summi viri nomen & auctoritatem temerasse, absolutissimumque ingenii monumentum, alastoris instar, allatrassé existimandus erit? Illud merito quis admirari possit, quod in Burei lusu rhythmico modulos & numeros requirat runicos, & ad judicium ac censuram Aleæto devocet, Vormius. Cum deteriori significato characteres magici dicantur runæ, magorumque falcinationes & incantationes, quæ alias *galldur* vocan-

namps och ryktes förfäring / sampt oförfarenheet uti then hebreiska Runestonen / och oförstånd uti vårt gamla tungomåhl. Hans lärespån fallar han ett A B C blad utan mærg och blodh / uthan skal och bewijs / af lapperij / släta och orättigheet sammanslarswat. Sijst manar han honom / om han eliest år man till / att förläggia then sama boken / som han å nyo af trycket äther i liuset låter framkomma. Wenn Bureus åstade sådana förwittelser utit / som af ett förbitrat sinne och een arg tunga utklufne wore, uthan lemnade heela then saken till andras opartiska omdöme: oansede han behöfde utit stort at slippa wapnen / emot thenna wedderparten / om han eliest hade haft lust thår till. Ty thet hade sig så med thenne stora Runamästaren / som med the såktare skee plågar / som aliför yfrigt rusa på sin wedderpart / att the thår med intet kunna achta sig sielfwa / och afvärja the hugg och pyng / med hwilla wedderparten them må skada. Thet är ett oryggeligt lärdoms wård / thår man sig ideligen besitar att lera hwad dag noget mehr till / och thet som bettere är / än thet han allareda hafwer nummet; och wredgas ey / thår en annan honom sine feel till rettelse wiisar: Wenn the sielfloke Mästare / som yswas o h spricka af sin wijsheit / hafwa gementigen then wanan / att the för ett fageri och såfengeltigt lärdoms skeen med all makt storma och strida / och utfara på sin wedderpart medh allahanda förwittelser och försmådelser. Om Bureus noget uti Doctor Drms bok hafwer rört / som med skal kunde hjas / skulle han sirar thesfore utropas att hafwa sökt en höglärd mans namn och myndighet usfama / och hans fullkommetliga lärdoms wårk / som en illsker hand att usfälla? Thet må man med rätta undra / hwarsfore Doctor Drm af Burco åssar Runes hymning och rim / och will att then furien Aleæto skall öfwer hans wijsor döma! Swartekonsastasar / och Trollkarla Rysningar och beswärrelser / som

tur, verbis ligatis demurmurari soleant, aliud profecto non fuerint numeri & moduli runici, quam carmen magicum. Sed de Skaldorum, inquires, modalis, qui Skaldquedi & Skaldwifur dicuntur, hoc intellectum voluit? At Skaldos nemo adhuc Runas vel Runistas appellavit: nec eorum propterea poemata numerorum runicorum nomine venire possunt. Skaldum se nunquam venditavit Bureus; Skaldicæq; artis juxta nescius fuit Vormius: Nihil ergo hic habet, quod jure carpat. Vulgus quidem imperitum lingvam aliquam fuisse runicam existimat, quâ loquutos quondam majores nostros putat? Sed ejus ignorantia facilis & prompta est venia, cum præter ea quæ ante pedes sunt, nihil ab ipso requiramus. At Vormio solidam antiquitatis notitiam profitenti, & vulgi tamen errorem probanti difficilior erit excusatio. Dignus (ait de tractatu Havamal) qui non solum lingva runicâ, sed & Romanâ legatur. Collegit, in ipsius usum, veteris lingvæ dictiones sat multas Magnus Olavius Islandus, & glossarii nomine, ni fallor, insignivit: eam enim inscriptionem præfert descriptum ab Stephanio exemplar: Has Vormius characteribus runicis expressas, titulo Lexici Runici edidit. Erit autem, si interpreteris, Lexicon runicum, Lexicon literarum vel literarium. At cum infra vigenarium numerum consistant Runæ antiquæ & genuinæ, sine lexico facile edisci & memoriâ teneri possunt. Sic etiam incautis imponere voluit, ut ex iis monumentis hoc de-

ellest kallas galldur / heeta / uti ett wårte menting / Runor / och plåga på rim munnas och utdråsa / och på thet sättet är en runist lymning och wissa icke annat ännu een Trollkarla krusning och besvärjelse. Men tu kânt sâia att Doctor Orm hafwer thet förstådt om Skaldwifur / som elliest kallas Skaldwæbe? Kåra sig mig rå hwem nogonsum hafwer kallat Skalderna Runakonstnårar eller Runamåstare? Och böra förhensfull thesas wifur icke kallas Runawifur. Bureus hafwer aldrig utgifwit sig för någon Skald; och war Doctor Orm uti Skaldkonsten intet flötare ännu Bureus: Kåra hwadh hafwer han rå hår att klippa och skåra? Gemene man / som af the forne tider ingen wetenskap hafwer / menar wel / att i förtiden hafwer warit ett serdeles Runamål / som wåra förfäder skulle hafwa brukat? Men thesas oförstånd står letteligen till at ursåktat / emådan man af them intet mehra fodrar än thet the see för förtterna. Men Doctor Orm / som itt stort namn will hafwa / af sitt förstånd och kunskap i the gamble saker / och then gemena willfarelsen likwål gillar / skall icke så wel kunna sig ursåktat. Om then boken Havamal skrifwer han / att hon är wård lāsas icke allenast på Runist tungomål / utan och på latin. Magnus Olavius, en lårde Isländare hafwer till hans behof / en temmelig myckenheet af wårt gamla tungomåls ord sammanhemptat och kallat / som jag menar en glosebok: Ty then, öfwer skriften behåller Stephanii affskrift. Thesa orden hafwer Doctor Orm medh Runastafwar omskrifwit och låtit trycka med thet namnet; Runist Glosebok. Hwiltet efter sin märkelse kan tydas / een Runebokstafwers namnbok. Men efter the gamble och sanskyllige Runestafwar intet åra tiugu till talat / kan man them rett wel uthån een sådan bok låra och i minnet behålla. Hwar med han och the enfaldiga hafwer welat bedraga till att tro hans bok wara utdragen af the bö-

prom-

promptum crederent, quæ non nisi antiquitatis characteribus runis exarata reperirentur. Prout etiam fecit in epicedio Regis Ragnari Lodbroki, quod cum accuratâ expositione habuit ab eodem Magno Olavio; & in lytris sine haufudlausnar vissum Egilli, Grimi Calvi filij, quæ doctissimus Criticus Biorne Jonæ de Skards-å, accurate explanavit: licet utriusque interpretis nomen retinuerit. Famæ decoctorem fuisse Bureum, sciunt omnes calumniam esse, qui propter vitam honestam & integram, moreque ingenuos, ipsum charum habuere. Cabala autem si nimium deditus fuerit, idque in vitio ponendum, nihil hoc impedit, quominus in literatura runica utilimalis operam navare potuerit. In eo enim conveniunt, quod utraq; circa literas versetur: illa secretum, hæc vulgarem sensum indagando. Magis ab invicem distant runæ & medicina: Vormio tamen nemo vitio dedit, quod egregius medicus in illis etiam aliquid præclari elaborare, & in lucem emittere voluerit. Quem etiam priscam lingvam accurate callere oportet, cum ejus ignorantiam adversario tam audacter objectet, ut tyrones ejus errores derideant, & ferulâ dignos clamitent. Nos bonorum laudibus semper faventes, Vormio nihil quicquam detractum volumus: potuisset interim majori humanitate & judicii æquitate uti, etiam in adversario suo redarguendo; memor mantice ejus quæ à tergo pendet, quam si ipse excutere noluit, aliorum certe perspicacitati imperviam reddere non potuit. Lega-

ter / som ey funnes medh andra bokstafwer / än medh the gamla runor be- skrefne. Liffa så hafwer han gjort med Kong Ragnar Lodbroks wifur; hwilka Magnus Olavius med en flar uttydning honom tillfickat hade; och medh Egill Skalla Grimsons wifur / hwilka then lærde och uti Skaldkonsten förfarne Biorn Jonson på Skardså / med en noga uttydning / hafwer uttydt. Men begge uttolckarnes namn åro af Doctor Orm förtegne. Att Bureus skulle hafwa sitt egna goda namn och ryckte förspilt / weta alle wara en grof ofömsing / the thår för hans åhrliga och ofstraffliga lefwarne och uprichtiga omgånge honom ållat och afhållit hafwa. Om han aleförmåket hafwer slagit sig på then Hebreiska Runekonsten; och thet wore åmåle wårdt / hindrar thet intet / med mindre han och i wåra runor hafwer kunnat gifwa androm en nöddörftig underwifning. Ty thåruti komma the öfwer ens / att the begge omgås med bokstafworna; men then ena uiletar thåraf en förborgat / och then andra en allgemene mening. Låtiarekonsten och Runekonsten åre fast fjerre ifrån hwar andra: Och hafwer ånnu ingen straffat Doctor Orm att han som een förnemdbd Låtiare och så uti Runekonsten nogot bespinnerligt hafwer welat utarbete och i liuset komma låta. Och måste han wel thet gamla tungomålet till pricka lårt hafwa / mådan han sin wederspart thår uti ett så groft oförstånd utswistat / att och låroporfar göra gäck och spæ af hans willor / och kalla them nåst wårda. Och so som man med skal alt jdh hafwer behag till lærde måns beröm / will man Doctor Orm sitt förtånta losord ingalunda afdraga och förwånda: dock hade han kunnat bruka större beskedelighet / och rättwifare omdöme / fast ån han hade sin wederspart att nappas medh: thuga kommandes then stråppan å bak hånge / hwilken om han sielf ey hafwer welat utstafa / kunna dock andre wel see hwad thåraf utt instoppat och gömt år. Man låse hans

tur specimen Lexici poetici, quod ex Epicedio Lodbroki à Magno Olavio explicato collegit, & deprehenditur vir magnus earum etiam rerum rudis, quas tyrones in antiqua lingua noverunt. Sua etiam respiciens, nihil causæ habuit, cur Burei specimen Runicum tam acri censura perstringeret, ut ex mutilis & falsis, sine omni documentorum apparatu coagmentatum scriberet. Quæ ergo runarum monumenta exhibet Vormii literatura? Ragnari Epicedium, Egilli lytra, & hujusmodi alia, quæ runis descripta non fuerant, prius quam artificem illis manum commodavit Vormius: qui hujus instituti sui immemor, cap. 26. fateatur, præter volumen legum Scanicarum, & paucula alia, ibi memorata, nihil runicis characteribus exaratum ad manus suas pervenisse. Quæ vero ab externis scriptoribus publicata, suæ genti vendicat, cap. 6. maximam partem corrupta sunt, ut ab runarum imperitis, & aliorum errore deceptis; unde monstrosæ illæ & a vero aberrantes varietates. Nec certiora quæ cap. 7. amicorum Manuscriptis accepta refert. Sola illa quæ cap. 8. e diversis saxorum monumentis se depromissæ ait, ad rei probationem sufficerent, si ipsa lapideum monumenta, accurate delineata, unâ exhibuisset. Quod cum non factum, majoremne in his merebitur fidem Vormius, qua Vormius, quam Bureus, quæ Bureus? Qui tamen monumenta lapidea genuina octo specimini suo adjecit, plurimaque alia, ex quibus Runarum varietates collegit, oculatus artifex deli-

Specimen Lexici Poëtici, som hatt af Ragnar Lodbroks wissor och Magni Olavij uttolkning utdraget hafwer / och man skall besinna honom ännu thet eländigt hafwa / som the första lärjungar i thet gamla tungomålet förstå. Och thår then godhe herren hade behagat titta i sin egen barm / och beskoda sitt eget foster / hade han haft ringa fog Burei lärespån / så skarpt att omhölja. Att han honom utropar sammanfogat af lapar perit / och updistningar / uthan något skäl och bewis. Ty såra hwad Runis bewis finnes uti Doctor Orms literatura? Kong Ragnar Lodbroks yttersta Skald-dikt / Egil Skalla Grimsfons Huswiddöjns wissor / och annat sadant som aldrig hafwa med Runebokstafar afskrifne varit / förr än Doctor Orm behagade lägga sin konstiga hand thär till. Mån han förgäther sin egen kloshet sielf / i thet han uti thet 26. cap. bekänner sig in thet mehra med runor beskifwit öfwerkommit hafwa / än then Skäniska Lagen / och något annat smikit som han thår upreknar. Hwad fremmande Seribenter om Runerna hafwa låtit utgå / och han uti thet 6. Capitlet / sina Landsmänn tillwällar / är förstadelen oriffige och gale / som om af them författat / hwilka om Runorna ingen rätt wetskap hade / och wore af andras willo bedragne. Hwar af äre komne the många snygge och galne Runstaf-mynnder / som han thår sätter bredwid hwar andra. Föga wissare är thet han uti thet 7. cap. beropar sig på / hafwa fått / utaf sine wägners handskrifne saker. Thet allena / han uti thet 8. cap. inför / sig hafwa taget af ärsfällige Runestefar / gjorde tillfyllest till hela sakens fullkommetiga bewis / om han sielfwa Runestefarna noga och wel afritade / hade satt thår hoos. Hwilket efter han en hafwer gjort / skall man så lättla större tro till honom thesfore att han heter Orm / ännu till Bureum, thesfore att han heter Bureus? Hwilken likwell ätta upriffiga Runestefar hafwer satt wid sin lärespån / och många flere besedt och medh egen hand afritat / af hwilka han Runernes ärsfälliga mynnder och skapnad sammandragit haf-

neavit.

neavit. Vormius autem aliorum oculis vider, aliorum fide refert, & tamen ut sibi sine exceptione credatur postulat. Quid mirum! alienarum culparum censores severi, nostris faciles ignoscimus.

CAP. II.

Cum Runarum Scandicarum Cincunabula inquirere nobis proposuerimus, utrum earum inventum Majorum nostrorum proprium fuerit, an aliis debeatur, & quo tempore septentrio uti coeperit Runis, dispiciemus. Qui temporum illorum barbariem animo reputabit, quæ vicinas gentes oppresserat, priusquam veræ religionis face illustrarentur, haud injuria mirabitur, quomodo tunc aliquis ingenii & literarum cultus Scandianis innotuerit. Et nisi antiquam septentrionis faciem, in monumentis priscis, velut in speculo intuebitur, vix sibi persuadebit Scandiam etiam tunc possedisse, quod aliarum gentium admirationem elicere poterat. In promptu esset monstrare, multa hic præclara tunc fuisse, quæ jam in pejus mutata sunt: sed de iterarum & sapientiæ cultu jam loquimur, qui tunc non minori in pretio & gloria fuit, quam nunc est: Cum poetiæ (vaviratis conditores Skaldi, quæ dictu factuq; honesta erant, carminibus suis celebrabant, & posterorum memoriæ atque imitationi commendabant: cum civilis sapientiæ Professores SPEKINGI morum publicorum censuram exercebant, & Regibus, in judiciis, ali-

wer. Men Doctor Orm seer här medh andras ögon / och förtäller efter andras trovärdighet / och vill likwel att man uthan något tvifvelsmåhl / skall stålla tro thår till! Ja thet är en under i wij märkiom altid ens annars brist / och läggjom flitken thår på / Men våra egna seel ärom wij alltid redobgne att öfverskylla.

Efter wij hafwa öf förefatt våra Nordlenska Runors ursprung och uphof att upläsa / måste wij tillsee om våra förfäder hafwa them sielfwe upfunnit; eller om androm tillkommer then hedren; och wid hwad tid Runorna äre här i Norlanden komne i bruk. The som thet barbariska tillstånd besinna uti hwilket nästomliggande Jell swäfwade / förr än the med Christendomsens lys uplystes / må icke uthan skäl förundra / hurulunda förstånd och lärdoms öfning / förr the tider / här i Norlanden hafwer varit idlat och öbrat. Ja / om man uti the gamle historier / lifasosom uti een spegel / icke efterse the forne tiders stict och stipse / skulle man nepligen låta sig intrygga / att och wid the tider these Nordiske Landkap thet att hafwa / hwärdöfwer andre med skäl sig hade att förundra. Lätt wore thet att bewisa monge kostelige och förnemlige ting här så funnis / som nu äro af sig komne och förwärrade: Men man talar här allenast om boklige konstens och wissheets öfning / hwilken här thå intet uti mindre wärde och ähra war / än hon nu är. Thå the artige Distekonsmåstare Skalladerne hwad i ord och gärningar ährligt och berömmeligt war / uti sine konstige wissor författade / efterkommandom till äminnelse och efterdöme; sampt hwad i allmenne lefwerne efteröftas borde / af the werldzlige wisse Spelungar förefrefes: the thår wid rättgångs siter / och Rikens högtwärdande ärender / medh sine råd och betenkande / så i fridz som krigstidex wore Konungarne wid handen: ifque

isque negotiis gravissimis, pace belloq; , consultores perpetui aderant. Horum ingenii cultissimis si Runarum inventum adscripserimus, à vero non aberrabimus. Nam qui sapientiae instituta ingenio complecti, & aliistradere, iietiam eorum ministras literas excogitare potuerunt. Qui nihil præclari, nihil ingeniosi, nisi à solis Hebræis inveniri posse, sibi persuaserunt, ad eos etiam literarum, quibus ceteræ omnes gentes utuntur, initia & gloriam, sine hæsitatione referunt. Quorum præsumptionem in communi refellere, nostri non est instituti; de Scandianis tantum nostris videamus, quibus cū Hebræis quæ unquam fuit communicatio; qui aliarum omnium gentium mores, instituta & commercia, excepta idololatria, averfabantur & abominabantur; ut ab illis Runas suas accepisse omnino videri possit absurdum. Placuit tamen Olao Vormio ad istos fontes decurrere, ex illisque literaturæ suæ rivulos deducere: quasi ceteræ omnes gentes sine ratione essent, quæ nihil præclari invenire, nihil proprii habere possent. Alii lingvæ nostræ indolem nativam, & ejusce cum Græca in multis convenientiam reputantes, & quanta quondam inter Scandianos & Græcos exstiterint commercia non ignorantes, magna probabilitate concludere volunt, nostrorum Runas à Græcis acceptas: cum & inter ipsa literarum elementa non obscura affinitas deprehendatur. Fateor hanc sententiam altera mihi potior rem videri: quo minus tamē eam ap-
robem, rationes non desunt gravio-

Wille wij någon af thesom Runestens upphofwet tillstrifwa / wore thet samninge icke olifsmåttigt. Ty the som wiffhet och konstens lårdom / androm till underwiffning sammanfatta kunde / the kunde och wål bokstafarna påfinna / som thår till allenast en redskap åra. The som hafwa fattat then meningem att intet berömmeligit / inter sumrist af någon påfinnas kunde / uthan, allena af the Hebreer / the wilia och att alle andre folks bokstafwer och strifwekonst / skola af them hafwa sin ursprung och heder. Hwilkas ogrundade förmåthenhet i gemen att förslägga man sig här en föresatt hafwer; uthan så wijda hon the Scandianer eller Norlenningar anrörer / hwilka med the Hebreer aldrig någonsinn någon gemenskap och omgånge haft hafwa; hwilka alle andre folks seder / förhafwande och omgånge / så när som Afgudadyrkan / wedsakade och för styggelse höllo. Att man wel må rekna för een galenskap att tillägga them våra Runers härkomst och ursprung: fast än Doctor Orm sine förfäders Runestrift them tillstrifwer / lister som alle andre folk intet hade någon hiärna eller wet i skallen / att the sielfwe något berömmeligit icke skulle kunna påfinna / thet the för sitt eget rekna och hålla kunde. Andre öfwerwågandes wårt tungomåls natur och egenkap / och huru thet i mong stycken med thet Grekiska öfwer ens kommer / thår hoos och betraktandes then gemenskap och omgånge / som emellan våra Landzmänn och them i förtijden varit hafwer / synas medh god skäl kunna sluta / att våra Runer äre först ifrån the Greker komne; efter man och emellan sielfwa bokstafarna een stor likheet kan skönja. Thenna meningem håller jag mycket trowärdigare än then förre: Doch kan jag then för wiktigare skäl skall intet gilla. Then gemenskap våra förfäder med the Greker / i förtijden haft hafwa / hafwer jag

res.

res. Scandianorum antiquorum cum Græcis commercia, alibi ex Diodoro Siculo memoravi: Quid item leges nostræ Vestrogothicæ; quid lapides Runis signati hac de re loquantur, ignotum mihi non est. Sed & juxta scio commercia mutua sine literarum communicatione institui & exerceri posse: & illam quam prædicant literarum utrarumq; affinitatem & similitudinem ego deprehendere non possum. Si pauca aliqua convenient, multo plura inter se dissentiunt. Runæ nostræ omnium simplicissimæ sunt literæ, ita ut unius jotæ simplex ductus, singularum corpus constituat, quod alia deinde lineola diversimode sectum, aliam aliamque Runam notat: Græcarum vero alii ductus, alia facies & figura: ut de ordinis, numeri, potestatis & nomenclaturæ diversitate non dicam, quæ omnia aliam atq; aliam utrarumq; originem evincunt.

annorstädes utaf Diodoro Siculo framdragit; wet och wel hwad vår Westgötag och ätfillige Runestnar här om tala: Så förstår jag och thet thår emot / att en sådan gemenskap wel kan stiftas och öfwas uthan bokstafwarnas meddelande: och then likheet the föregifwa att finnas emellan våra Runor och the Grekiske bokstafar / kan jag intet see och skönja. Kommer thår något listet öfwerens / så är thet fast mehra som ätfillier. Våra Runor åra the aldraenaldigaste bokstafar / hwilka alle med ett rett och enfaldigt strek utföre ritas; hwat öfwer ett annat listet strek ätfilliga draget / skapar hwar och en Runa sitt namn och merkelse. Men the Grekiske bokstafwer skrifwas mycket annorlunda / med annor skapnat och andre mynder: thessföruthan hafwa the een annor radfättning / annat taal / annor merkelse och namn / hwilket alt klarligen betyggar begge theras ätfilliga upphof och härkomst.

CAP. III.

EXpendenda nobis jam venit plurium historicorum auctoritate confirmata sententia, de Ulfhila, primo Runarum vel Gothicarum literarum inventore. Vixit is Valentis & Valentiniani Imperatorum tempore, & Gothorum Episcopus, Novum Testamentum, vel, ut aliis traditum, tota Biblia sacra, in gentis suæ lingvam à Græca transtulit, literisq; Gothicis expressit. Ab his ortas esse Runas nostras arbitratur vir Clariss. & rei antiquariæ gnarissimus, Hermannus Conringius lib. de Origine Juris Germanici cap. 5. Scilicet ante

Wij wilkom nu öfwerwåga then meningem / som monge Historie skrifware med sit wit skönd bekräfta / att Ulfhila skulle varit then förste / som Runerna eller the Götiske bokstafar påfunnit hafwer. Thenne Ulfhila war the Götters Bisshop / och lesde uti Keyser Valentis och Valentiniani tid / hwilken thet Nya Testamentet / eller / som andre betygga / hela Bibelen / utaf thet Grekiska tungomålet in på Götiska utålskade / och med Götiske bokstafar ätstrefte. Beträf these Ulfhila bokstafwer / menar Herman Konring een Högård och uti the gamble saker wel försaren man / att våra Runor skola hafwa sitt ursprung, lib. de Orig. Juris Germ. cap. 5.

B

Gul.

Gulfilam, scribit, ne runicas quidem literas septentrionalibus illis fuisse usitatas vero est haud absimile. Neque enim ille excogitasset novos characteres, si quæ literæ Gothicis jam fuissent in usu: Et tamen novarum literarum inventum ipsi adscribunt Socrat. hist. Eccl. lib. 4. cap. 23. Isidorus Hispalensis in Chronico, Era 415. Et Paulus Diaconus hist. Miscell. ut alios testes non adducam. Quin Runicas illas ex Gothicis à Gulfila repertis & per Gothos nonnullos in Scandiam redeuntes, adductis, natas esse, variis modis inflexâ, ut fieri assolet, figura, argumento videtur esse illa, quæ runicis omnibus est cum Græcis affinitas. Constat autem Gulfilam Valentis Caesaris ætate, Episcopum fuisse Gothorum, &c. Item. Nullius etiam roboris est, quod viri quidam docti pro Runarum vetustate probandâ adferunt argumentum a rupe Harallidiana, Saxoni Sialandico memoratâ, præfatione sui operis, cum & ejus vetustas omnino incertâ sit fidei; jam Saxoniis ævâ inscriptione illius rupis, per ævi injuriam detrita. Ceterum ut Gothorum literæ fuerint ipsis quoque Græcis antiquiores: si verum tamen est, in legibus illis Sveonum mentionem fieri Gothorum in Græcia & Thracia habitantium, latæ illæ sent oportet post Valentis Caesaris tempora. Ille enim primus omnium Visigothos in Thraciam & Mæsiam recepit, ubi ad Theodosi II. imperium permansere. Ostro-Gothi vero primum Marciano Cesare in Pannoniam admissi sunt, &c. Hæc Conringius: cui ego multum deferendum esse censeo, quod in antiquitaribus eruendis, inepta, vana, incerta & ambitiosa, a veris & synceris discernere ac refellere soleat. Sed in his quæ de Runarum nostrarum initiis attulit, adfensum ipsi præbere non possum. Notum est Ulfhilæ ætate Christianos fuisse Gothos, licet

Thet är sanningen aldeles likmätigt / skrifer han / att the Norlenske folket inga Runor haft hafwa / för Ulfhilæ tidsz. Ty han hade intet haft behof att uprätta några nya bokstäfer / om Gøtherne hade haft nogon skrift tillförne. Men att han hafwer the nya Gøtiske bokstäfer upfunnit / thet skrifer Socrates uti sin Ryske Historie lib. 4. Cap. 23. Isidorus Hispalensis uti sin Chronika / Era 415. Paulus Diaconus uti sin ætillige Historia: förutthän flere wimen / som ey gørs behof här att införa. Af these Ulfhilæ nyupfundne Gøtiske bokstäfer / hwilka ndare Gøther till Ewriga hemresandes med sig förde / äre Runerna upkomne / fast än the på ætilligt wäridne och ritade äre; hwilket nogsampt bewijses af then likhet alla Runerna hafwa med the Gøtiske bokstäfer. Och thet är allom kunnugt att Ulfhila war the Gøthers Biskop uti Kysar Valentis Regemens tids &c. Och än skrifer han: Thet bewijset / som nogre lärde männ / till Runernes stora ålders bekräftande / af Kong Haraldz Runeklippa / om hwilken Saxo Grammaticus uti föra talet på sin bok förmåler / införa / är aff intet wärde. Emådan och thes ålder mycket twifflachtig är / och sielfwa skriften / thå Saxo lesde / af then långa tidszens förderfwande förnött war. Men lät thet så wara / att the Gøtiske Runor wore föst äldre än the Gøtiske bokstäwar / är thet thet hoos sant / att then Ewenska lagen ihugkommer the Gøther som bodde i Gøteland och Thracien, så måste samma lag wara skapat och stadgat efter Kysar Valentis tidsz. Ty han war then förste som intog Wes-Gøterna uti Thracien och Mælien, hwarst the futho / in till Theodosi then andras Regemens tidsz: Men Sgøtherne kommo först inn uti Ungren uti Kysar Marciani tidsz. &c. Thetta skrifer Ronting / hwilken myndighet iag icke ringa werderar / emådan han uti the gamle sakers utsköfande och omdöme / thet som sant och upriktigt är / ifrån thet af flåttia / säfångia / omisheet och ogrundat roos består / att flåttia plågar / och thetta förlåggia. Men uti thet han om

hære-

hæresi Arianæ addictos. Si illorum aliquem Runas in Scandiam intulisse dicemus, una etiam Christianæ religionis mysteria ab ipso huc illata esse merito cogitare deberemus. Ita enim plerumque factum videmus, ut cum literis & sapientiæ institutis sacra etiam transferri soleant. At ejusmodi quid hic non percepimus. Hoc præterea inter omnes cõstat, ut rerum omnium, quæ ingenio inventa & elaborata sunt, ita & literarum initia primitus rudia & simplicia extitisse; & posterioris ævi homines inventis primis semper aliquid addidisse: ut tandè perfecta & absoluta evalerint, quæ primū qualiacumque fuerunt. Cõferantur jam Runæ nostræ cum Ulfhilanis, & utræ antiquiores sint censendæ liquido apparebit. Sedecim tantum sunt antiquissima nostrarum elementa, quibus verba quæque licet incommode expresserunt: De Ulfhilanis autem, Commentarius Anonymi, a B. Vulcanio editus. Quo fit ut nullū alphabetū absolutius sit Getarum, qui undique quod ad veram pronunciationem faceret, mutuati sunt. Item. At Getæ hic felicissimi sunt, ut & in diphthongis. Ejus argumenti plura peti possunt ex Commentario Juniano. Jam si ex hoc fonte haustæ sint nostræ Runæ, ut vult Conringius, non absolutissimum modo alphabetum Runicum haberemus, sed etiam eodem ordine, numero, figura, potestate & nominibus elementorum digestum, quibus Ulfhilanum. Sed nihil horum in uno aut altero idem. Vtrorumque elementorum ordo antiquus ex collocatione dignoscitur, quam in numerorum notatione obtinent; nostra

wåra Runor indrager / Kan iag intet hålla med honom. Thet är allom kunnugt att Gøtherne uti Ulfhilæ tidsz wore Christne / fast än the hõllo medh then Arianiske willan. Skulle nogon af them hafwa hyst infördt Runorna / kunde man medh skäl döma / att then samme och så Christendomsens hemlighet hyst infördt hade. Ty thet plågar gemenligen så tillgå / att Gudadyrkan / tillstå medh bõllige konstens och wijshegs öfningar ifrån thet ena folket till thet andra omsköttes. Men här förnimmer man intet sådant. Noo är och then som icke weet / att såsom alle tingz / the thår af menniskio weet och snällhet upfundne och utarbetade äre / åfwen och så bõllige konstens och wijshegs begynneller / i förstene warit slätta och ringa / och efterkommanderne altidsz lagt nogot till thet förr upfundna / att thet omsyder är färdigt och fullkommeligt wordet / som i begynnelsen intet war af stort wärde. Jämefrån nu wåra Runor med Ulfhilæ nyupfundne bokstäfar / och thet skall strax skönias hwilkom thera ålderens förman tillkommer. The gamle Runerna ära allenast sextan till talet / medh hwilka / the alle sine ord fast an icke så beqwemligen / utförde. Wenn om Ulfhilæ Runor skrifer således en lärde man / doch uthan nampn / then B. Vulcanius hafwer låtit utgå: Thår af är thet / att intet A, B, C, är fullkommeligare än the Gøthers / hwilka allastådes ifrån hafwa tagit till läns / thet som hörer till ett rätt och naturligt mått. och än säger han: Men Gøtherna äre här lyckelige uti / så wel som uti thet twåliudande bokstäfer. Mehra sådant kan man och läsa hoos Fr. Junium. Skulle nu wåra Runor wara tagne aff thenna springkällan / som Doctor Coring menar / skulle wij icke allenast hafwa ett fullkommeligt Runa A B C D. uthan och lifsa skapat med Ulfhilæ Runor / till radfåttningen / talet / mynderna / merkelsen och skafanampnen. Men uti thetta kommer intet thera öfwereens. Regge slags Runernas gamla radfåttning åthyllies af

quidem in aureo numero Calendarii Runici, Vlfhila vero in distinctione capitum & versuum Evangelicorum: quæ nusquam sane inter se conveniunt. Runas antiquas sedecim tantum fuisse modo dixi, & postea etiam ex monumentis lapideis demonstrabitur: Vlfhila vero viginti quinque usus est elementis literarum: quæ an figura a nostris differant, non tam conquiritur rationibus, quam oculorum intuitu discerni potest: falsusque hic est Vorminus qui nostrarum figuras Vlfhilanistribuit. Et cum ad Græcarum habitum & indolem suas conformaverit Vlfhila, græcis etiam earum nominibus usum facile suspicamur: nostrarum vero nomenclaturam infra expediemus. Sed illud, inquit, quod nobis propositum fuit ostendere, adhuc confectum non est, Runarum nempe Scandicarum prærogativa antiquitatis? Nam si illud evictum, ab Vlfhilanis eas non deductas, quod concedi facile potest, nihilominus inventi esse recentioris vix poterit negari; manetque adhuc nodus ille Conringii indissolutus: *non excogitasset Vlfhila novos characteres, si quæ literæ Gothicis jam in usu fuissent?* Nodus hic fateor, sed ramen non gordius, & qui sine Alexandri solertia solvi facile potest: tantum si absque præjudicio rem examinare velimus. Præjudicio autem illi omnes occupati fuerunt, qui Vlfhilam primum runarum inventorem statuerunt. Sed illis hoc facile ignosci potest, utpote extraneis, & qui de antiquis septentrionalium runis nihil unquam inaudiverant. Gothus fuit

the run och ställen stasvarna hafwa uti retningatalet: nemligen våra Runor uti Runstaswens gyllendetal; och Ulfhila Runor uti the Ewangeliske Capitel och versers taal. Hwilla ingenstades komma öfwer ens. Våra gamla Runor sade iag tillforna waret sextan / hwilket och härefter af Runestenarna skall bewisas. Men Ulfhila hafwer haft fem och tingu Stafar / hwilla om the till mynnerderna och Skapnaden äre åtskillige ifrån våra / eller ey / behöfwer man intet framförlia nogot bewis / utthan öfna ögonen / och besee them begge. Och far Doctor Örm här mycket will / som tillägnar Ulfhila staswar våra Runamynnder. Och efter Ulfhila hafwer lämpat sina stafar efter the Grekiske art / kan man och wel tro att han hafwer gifwit them Grekiska namn: men huru våra Runor heeta / skolem wij här efteråt utreda. Du kan än wijdare säga / thet är ännu intet bewist / thet man sig företagit hafwer att bewis / nemligen våra Swenska Runors älderdoms förmon? Ty fast thet är bewist / att the intet äre tagne af Ulfhila Runor / hwilket man och letteligen kan eftergifska; så kan man likwel neptigen neka / att the äre af een nyare herkomst; Och är ännu ihemma Doctor Conrings knut ouplöst / att Vlfhila intet hade uptenest nya Runor / hwat Gøtherne hade haft nogra tillförne? Jagh bekänner thetta är en inweklad walknut / doeh likwel icke så willsam / att man behöfwer Alexandri snällhet then att uplösa; thår man elliest utthan fördomar saken öfwerwägar. Men the äre alle af fördomar intagne / som skrifa / att Ulfhila hafwer först påfunnit Runerna. Doch will man them thår för ey förtänka / efter the wore fremmande / som aldrig nogonsin nogot uthaf the Swenska Runor förnummit hade. Ulfhila war af Gøthiske herkomst / och thår

Vlf

Ulfhila, sed & græcis literis institutus; quas cum majorum suorum runis absolutiores, & ad scribendum commodiores videret, non tantum ex iis supplere voluit, quod in Gothico alphabeto desiderabatur, sed etiam plerasque Runas Gothicas, ad græcarum literarum ductum conformavit, excepto illo (Φ) Belgfors, quod ob singularem pronunciationis vim retinuit, & idem prorsus valet quod (p) simplex. Prout hoc eadem de causa, in omnibus libris MSS. nostræ lingvæ retinebatur, ad ea usque tempora, quo typis describi libri cœperunt; & in monumentis Anglo-Saxonicis atq; Islandicis hodieque retinetur. Insuper cum ad Gothicæ lingvæ plenam & genuinam pronunciationem duas adhuc literas deesse videret, quarum in aliis lingvis non est usus, quæ fuit ingenii promptitudine & celeritate eas ipsemet adinvenit, g nempe & o. Prioris literæ sonum in vocabulis Italicis, gioco, giodice, gia, giu, & sexcentis aliis, adhuc servant, a Gothis acceptum: uti & Galli in vocibus Jour, jamais, & plurimis aliis. Non excogitavit ergo Ulfhila Gothicos characteres, sed auxit, & ad consuetudinem græcam accommodavit: quæ propterea Runobastardæ vel adulterinæ literæ merito vocari possunt. Sed adhuc contra nos sic excipiet aliquis: Si Scandiana Runa antiquissima Ulfhilæ cognita, cur ipse, & Gothi ejus, Scandianorum soboles, non foris etiam monumenta lapidea hac inscripserunt. prout domi & in Scandia factum? Libet & mihi vicissim sic invertere,

hoos uti then Grekiska skriften wel öfwa / hwilken när han besann wara fulla kommetigare / och behändigare att bruka / än sina förfäders Gøthiska Runor / hafwer han icke allenast thår af welat upfylla / hwad som fattades uti Runa A B C D, utthan och så måst alla Runorna lämpat till thet Grekiska sättet att skrifa / undantagandes (Φ) belgfors, hwilket han för des besynnerliga egenkap uti framförelsen behöft / och är alldeles ett med thet endubbla p. Hwillet och för samma orsak skull / uti alla våra skrifna böcker brukades / in till thet trycket upkom. Men uti then Anglo-Saxiske och Islandiska skriften behålles thet ännu i dagh. Thesförutan emådan han besann till thet Gøthiska tungomåles fullkommetiga och egenteliga utförelse twenne höfstafer ännu fattas / som i andre tungomål alldeles obrukelige wore / efter han war en sinnrikt och snäll man / hafwer han them sielf påfunnit / nemligen g och o. Then förra staswens ljud behålla Italianerne uti sine ord gioco, giodice, gia, giu, och fast många andre / hwilket the af Gøtherne lärt hafwa: och Fransoserne äfwen så / uti sine ord Jour Jamais, och många flere. Hafwer altså Vlfhila intet först påfunnit the Gøthiske Runor / utthan först och lämpat them till the Grekiske sätt. Hwarför the och med rätta kunna kallas oäkta Runor. Ytterligare kan nogon emot oss här invända: Om Vlfhila hafwer wist af the gamla Swenska Runor / hwat för hafwer icke han och Gøtherne / som ära the Swenskas afföda / utthanlandz rikt och upreest Runestenar / som the här hemma gjort hafwa? Jagh kan medh god väl så thår emot wända: Efter allom är kunnigt att Gøtherne utthanlandz brukade the Runor som Vlfhila såges hafwa påfunnit / hwarför hafwa the och icke utthanlandz medh these Runor rikt och upreest Runeste-

B 3

cum

cum inter omnes constet Vlfhilanos characteres literas fuisse Gothorum, cur & illis monumenta aliqua lapidea, in terris quas foris infederant Gothi, inscripta non reperiuntur? Nihil enim horum à quoquam adhuc, memorie proditum vidimus. Et si benignius fatum Codicem Argenteum nobis non servasset, suspectum habere potuissemus, quicquid de Vlfhilano literarum invento auctores tradiderunt. Hoc insuper, sine ambitione, & cuiusquam injuria, addi potest, Scandianos domi remanentes, ceteris hinc exeuntibus fuisse cultiores. Certis enim sedibus adfixi, & pace fruentes, civilia magis studia excoluerunt, literasque & artem Scaldicam in pretio habuerunt: ceteros vero illos Marti & continuo armorum rigori deditos, ferum quid & à literis abhorrens comitabatur. Exemplo tibi fuerint Ostro-Gothorum proceres, qui Theodorici regis filiam Amala-Sventam prohibuerunt filium Atalaricum literis instituere. Bernh. Iustin. lib. 5. & alii. Illud præterea Gothicæ genti ab antiquo insitum fuit, ut aliena suis præferrent; non tam forsan rerum domesticarum fastidio, quam ut eos devincerent, quos imperio premebant. Unde, devictis à se populis nec leges suas nec linguam aut literas obtrudebant; sed ipsi linguas & literas illorum addiscebant, ut obsequii sui non poeniteret victos, cum nulla victorum superbia ad id exuendum admonerentur.

nar? Ty thårom hafwer man ånnu icke nogon kunskap fått. Och hwar then goda tyctan oss icke hade qwarlemnad. Vlfhils Ewangelia på Gøthiska medh sifwerbofstafer bestrefna / Kunde man hålla mistånket att hwadh om Vlfhils nya Runor uti historierne förmåles. Thår till med kan man uthan sáfengt roos / och nogon annars förfång wel sätta: att the Gøther som här i Sverige qwarfuto / wore mera på wißshes konster begifne / än the här ifrån utdrogo. Ty efter the hade sin sálra och wißa hemawist / och lefde i frid / slogo the sitt sinne på the fridålstande wißshes konster / och höllo Skaldekonsten i högsta wårde. Men the andre / som intet annat stötte / än slås och risswas / låto thår hoos alridh see nogot wißsindte och aswåndt från wißshes öfningar. bewijs thår på hafwer man uti the Dsgöta herrar / som förbude Kong Didreth Dotter Amala-Sventa att uprätta sin son Atalaricum uti bokliga konster / hwarom Bernhardus Justinianus uti sin 5. bok / och flere andre förmåla. Thessföruthan hafwa Gøtherna af uhyminnes haft then seden / att the thet fremmande högre wårderat än sitt egna; icke så thårfore / att the sitt egna föractade / uthan att the öfwerwundne folken måtte theigenom lockade och tambde blifwa. Hwarfore the them och aldrig sin lag / tungomåhl och skrift påträngde; uthan lärde heller theas tungomåhl och skrift / på thet the ey skulle ledas wid sitt underdåniga tillstånd / i thet theas öfwerherrar Gøtherna med nogot högfårdigt och wåldsampt Regemente icke gäfwat them orsak att studda sig olet af hällen.

QUod jam porro ad Runarum antiquitatem ostendendam alaturus sum, huic omnes assensuros non dubito: Nempe rei cuiusque uelut naturæ suæ abusu priorem esse. Ille enim finis cui res quæque primum inventa fuit, ceteros tempore præcedere, rerum ordini omnino conveniens est. Runarum finis primus & præcipuus idem fuit, qui literarum omnium aliarum, nempe ut illis exceptus, tanquam fidelissimis custodibus, conservaretur animi nostri index, & humanæ societatis conciliator sermo. Vnde & Malruner ac Malrunestafar h. e. logorunæ, a sermone cui inserviebant, dictæ sunt. Accessit inde & alius usus, ut pro numerorum notis & signis usurparentur, quod & ipsum instituti laudabilis fuit. Cum vero malrunis his res quæque sacræ & profanæ describerentur, & pro earum nominibus diversæ ipsis significationes imponerentur, quæ de re alibi, ex pere tandem uisibus infamibus & artibus magicis adhiberi: hoc est, non tantum artis illius infamis secreta Runis comprehendebantur, sed & ipsis characteribus magicum quid tribuebant: quæ inde Svartrunæ h. e. Runæ nigræ dictæ sunt: quarum certus numerus dari nequit. Nam & indices, sine dubio, auctæ variatæque, & pro Diabolicæ artis fecunditate in plura genera distribui coeperunt, uti ex Dælis cognosci potest. Jam si constiterit, quo tempore Runæ hæ nigræ natæ; vel, quod idem est, quando pessimus Runarum abusus coeperit, simul etiam verarum mal-

Thet jag här widare till Runernas alderdoms bewijs indrager / förmodar iagh att alle skola gifwa medhold: Nemligen att alle tings rätta bruk är äldre än theas misbruk. Ty thet är then naturliga skrifvelsen aldeles lifsmåttigt / att then ända till hwilken hwar och ett ting först war påfunnit / bör alle andre ändar föregå. Och är Runerna till then ända först och förä nemligast påfundne / som alle andre folks bokstafar / att wårt tungomåhl / medh hwilket våra tankar tillkänna gifwas / och thet allmenne lefweret och omgången förenas / skulle af them sammansattas och förwaras. Thårfore the och kallas målruner / och målruneftafar af tungomålet som the tillå årnade åra att tåna. Sedan hafwer man och lämpat them till en annan nytta / att the uti reknandet skulle stå för reknungatales merkelser / hwilket och war ett måltta berömmeligt bruk. Men emådän alle handlingar / andelige och werldlige medh them författades / och the theas finge sina namn och serdeles bemærkelser / som man annorlādes förklarar / begynte the omfjæder misbrukas till then leda swärtekonsten. Sålunda tillförståendes / att icke allenast then styggå konstens hemlighet och underwißning thår med bestrefst: uthan och att man utårnade sielfwa Runestafarne en sådan hemlig kraft / hwarfore the och blifwe kallade Swärtruner. Öppå hwilka man intet nogot wist taal kan hafwa: Efter the / utan twifwel / hwar dagh fördrades / och ombyttes / och som then faners konsten uti sig sielf är ymnigh / uti flere slags Swärtruner stiftades / som man hafwer till att see af Delorne. När man nu wet på hwad tid the Gøthiska Runor är begynte / eller och / thet som lista mycket är / på hwad tid Runernes stemma misbrukt är upkommit / så kan man medh thet samma döma / huru gamla the sanskyllige Runor

Runarum antiquitas elucescet. In Havamalum sive Odini moralibus, prope finem est Runacapitulum, in quo octodecim enumerantur usus & effecta Runarum magicarum, quarum auctor inibi etiam innuitur.

*Run muntu finna oc radna stase,
Miog stora stase, miog stinna stase:
Er fede Fimbululur, oc giordu
Ginreigin, oc breift broptur raugna,
Odin med Asum.*

h. c.

Runas invenies & expeditas literas, prægrandes literas, crassas literas, quas expoliavit magnus effator, formarunt Dij, ac incidit dominus demonum inter Asas Odinus: Qui propterea Runhotli dictus est. Nemo est qui de antiquitatibus Septentrionalium aliquid consignavit literis, qui non simul tradiderit, Odinum ejusque sodales Asas magicæ artis ludibria Scandianos docuisse; quorum secreta Runis mandabantur. Igitur cum Odino ceterisque Asis Runarum magicarum inventum debeat, & eorum in Scandiam adventus in Christi nati tempus incidat, conficitur inde veras malrunas ante Christi nativitatem Septentrionalibus usitatas fuisse: licet in tanta longinquitate & tenebris certum tempus, certus auctor ipsis assignari nequeat. Collectanea quæ versioni historię Regum Norvegiæ nuper impressæ præmittuntur, Odinum Runas in Scandiam intulisse adserunt? Quod si de Runis magicis intelligas, largimur hoc ultro; prout modo ex Runacapitulo id ipsum probavimus. Sin vero malrunas no-

stola vara. Ut Hafvamal eller Odins Seda Reglor / wid åndan / står ett Runacapitel / hvaruti uprefnas adertan slags krafter eller nyttigheter som Swart Runorna medh sig hafwa / hwar rest och theras uphofs-man och påsinna-re nampngiswes.

Thet är

Runerna måste tu weta och kunna / klara stasar / stora stasar / stinna stasar / hwilka then stora distaren hafwer skurat / Gudarna sticket / och Pukahöfdingen ristat / Odin med Aserna / hwilken och thärföre kallades Runhöfde. Ibland alla / som nogot om Sweriges forna skripelse skrifwa / fins ingen / som icke tillika bekänner / att Oden / och hans Companier the Asar / hafwa lärde them här i landet Swartkonstz Redrägerij / hwars hemligheter med Runeskriften författades. Och efter Oden och the andre Asar hafwa här i landet först begynt Runernas misbrukt och Swartkonsten / och theras hystkomst i Norlanden faller på Christi födelses tid / kan man thäraf sluta att the gamle och sansfyllige målrunor wore här i landet brukade longe för Christi börd; fast man uti en så long tid tillbaka och tiocka mörler / icke kan nogon wiss tid / eller wiss uphofsman nampngiswa. Thet som sammanpläckt / och för the nyli-gen tryckte Norste Konungars Sagor satt är / förmåler att Oden skulle fört med sig Runeskriften hyst in i Sverige? förstås thet om Swartrunorna / så gifwer man ja medh; hwilket och råttens af Runacapitlet war bewist; men om thet uttydes på våra målrunor / säger

stras

stras ipsi etiam tribuas; recte & vere hoc fieri negamus. Neq; enim ullo documento antiquitatis quod fidem mereatur, id evinci potest. Nec me quisquam arguat, quod in notis ad Gautreks Saga pag. 55. scripserim, majores nostros Deorum Asiaticorum nomina Runis imposuisse, quasi aut ab ipsis inventis, aut post eorum accessum repertis; cum in iisdem notis pag. 45. antiqua illa nomina, quorū nomina Runis imposita dixi, ab illis discreverim Asis, qui postea huc accedere, & priorum nomina sibi arrogare, inter quos Odinus magus, de quo hic nobis sermo.

C A P. V.

UT Runarum conformationem recte percipiamus, ad primam earum inveniendarum rationem merito respicere debemus: quæ hujusmodi fuisse videtur. In Runis inveniendis, usuique aptandis, solícite primum inquisiverunt majores nostri, quot soni in sermone nostro reperirentur, non simplices tantum, quales literis vocabulis exprimuntur, sed compositi etiam & variati, quales ex literarum consonantium cum vocalibus conjunctione & prolatione nascuntur: Sonos deinde singulos & vocibus maxime claris & sonoris elicerunt: & proinde literam Runam, quæ inventum sonum exhibere debebat, istius vocis nomenclaturâ insigniverunt, in qua sonum quemq; observaverant. Exemplo res fiet clarior. Cum sonum literæ I. (a) exprimendū in voce ar h. c. amona, maxime clarum observassent, ideo & Runam I.

man nej thär till. och kan thet intet medh nogot trowärdigt bewis från the forne tider bekräftas. Jette må heller nogon mig här förefasta / att iag uti Notis till Götriks Saga pag. 55. hafwer skrifwit / att våra förfäder hafwa gifwit sina Runor nampn af the Asiatiske Gudar / såsom wore the af them påfundne / eller och efter theras hystkomst upfundne; Emådan iag uti samma Notis pag. 45. åtskilt the gamla Gudarnampnen / efter hwilka Runerna kallades / ifrå the Asar / som longe thär efter hystkomme / och tillägnade sig the förras nampn / ibland hwilka och then Trollkarlen Oden war / om hwilken wiss här talom.

Till att förstå Runernas rätta skripelse måste man se till på hwad sätt the först äro påfundne; hwilket synes hafwa varit sådant: Att våra förfäder hafwa noga ransakat huru mong ljud finnes uti vårt tungomål / icke allenast the som ljudstafarna af sig gifwa / uthan och the som af the medludande stafars sammanfogelse med ljudstafarna komma. Sedan hafwa the och these ljuden af sådane ord utsoft / som mycket klara och ljudande wore; och then Runestafen / som thet påfundna ljudet märkla och framföra skulle / hafwa the nämbt af thet ordet / uti hwilket the ljudet först utmärkte. Hwilket klarare synes af exemplen. Nemlig när the thet ljudet / som ljudstafen i (a) gifwer / mycket klart funno uti thet ordet ar / kallade the sielfwa Runan thefester ar / efter hon thes ljud framföra skulle. Thet ljudet

C

isti

isti sono deputatam ex voce ar deno-
minarunt. Sonum litera Ψ (m) pro-
ferendum ex voce *madur* h. e. *homo*
haurientes, ipsam litera sive runam
 Ψ *madur* vocaverunt. Sonum runa
I (i) pronuntiandum cum diserte ex-
hiberet vox *ijs*, h. e. *glacies*, ideo &
runam I, *ijs* dixerunt, ex eadem vo-
ce. Sonum runa sibilante I. (s) effe-
rendum in voce *Sun* h. e. *Sol* inveni-
entes, ipsam literam I sun appella-
runt. Et sic in omnibus reliquis. In-
de fit ut nomina omnia runarum
sint significantia, & certarum rerum
indicia: antiquiora quippe, aliarum-
que rerum notæ, & prius inventa
quam ipsæ Runæ. Quod initium de-
dit *Dalis* h. e. variis & multiplicibus
Runarum significationibus; unde
Runæ magicæ tandem emerferunt.
Hinc etiam est, quod gentes omnes
aquilonares in Runarum nomini-
bus inter se per omnia non conve-
niant. Nam cum quælibet, pro lubi-
tu, in hac vel illa voce sonum quem-
que observaverit, eamque illam vo-
cem, ut ut antea certæ alicujus rei
notam, Runæ imposuerit, mirum
non est, variare Runarum nomina;
cum non multum variant ipsæ Ru-
næ. Illud autem supervacua indu-
strix, vel potius operosa ineptiæ est;
ne quid gravius dicam, inter exter-
nam Runæ cujusq; figuram, & rem
quæ Runæ istius nomen prius refere-
bat, harmoniam quandam indaga-
re, & constituere velle. E. G. qui Ru-
nam Ψ viderit, statim taurum cor-
nubus superbientem animo concip-
ier, quod Runa illa se dicatur. Ψ .
literæ figuram intuenti, statim ani-
mo recurrerit idea viri astrorum con-

som med Runan Ψ . (m) framför-
ras stulle / sunne the uti thet or-
det *madur*, Thersfore kallade the och
then Runan *madur*. Thet liudet som
Runan I. (i) uttryckta stulle / fans
mycket klart igen uti thet ordet *ijs*, Thers-
fore nemde the och sielfwa stafen thet
etter *ijs*. Thet liudet som then hvarfau-
de stafen I. (s) framföra stulle / togo
the af thet ordet *Sun* eller *Sol* /
och kallade thesfore sielfwa Runan
Sun af thet samma ordet. Och äfwen
så uti alle the andre Runorna. Här
af kommer thet / att alla Runernas
namn hafwa egentliga märkeller / och
ätskillige ringa betecknelser. Ty the äro
äldre och brukade till andrettings utnämn-
ande / för än the blefwe lämpade till
Runernas märkeller / som långt thärefter
upfunnes. Hvilket hafwer varit een
begynnelse till *Delorna* eller Runas
namnens ätskilliga märkeller; af hvilka
Swartrunerne omfjeder äro upkomne.
Samma orsak är och thär till / att Ru-
norna hoos een och annan här i Nor-
landen / icke nämnas alldeles lista. Ty
emådan hwar och een / efter sitt goda
tycke / uthur thetta eller ett annat ord hafa
wer utöfvt hwar och ett liudh / och
nempe Runan efter samma ord / fast thet
betecknade ett annat ting illförne / är
thet intet under att Runanampnen nogot
filla äth / fast sielfwa stafarna äro intet
mycket ätskillige. Men thet synes vara
ett onödigt påfund / eller samnare att säga /
ett narraktigt tylerij och slätta / att willa
utöfva een listhet emållan hvars och eens
Runas mynd och uvertes skapnad / och
thet ting som Runans namn tillförna
betecknade. Säsom till Exempel: Thär
en seer på then Runan Ψ . skall han
strax tyckia sig se en *Oxe* / som will
stångas med hornen / efter Runan he-
ter *Jå*. Then som seer på then Ru-
nans Ψ , utvärtes skapnad / skall ho-

templa-

templationi dediti, quod Runa illa
 Ψ *madur* h. e. vir dicatur. Qui in pi-
cturam Runæ I. inciderit, statim
dispersos radios solares videre sibi
videatur: quod Runa ista *Sun*, h. e.
sol appellatur: & sic in reliquis. Ritu
teneatis amici, cum in talibus serio
ineptientem quempiam audive-
ritis! Profecto cum unaquæq; vox
plurisyllaba, pluribus & diversis ef-
feratur Runis, plures etiam & diver-
sæ ejus erunt harmoniæ, tot nempe
quot in se habet Runas: quo quid
cogitari possit ineptius! sed missis
his nugis, hoc vere dicere possumus,
Runas omnium literarum simplicis-
simas esse: utpote quarum corpus
unico constat ductu recto, à summo
ad imum, & vocatur staf, h. e. ba-
culus; quia imaginem erecti baculi,
vel literæ majusculæ I refert: qui de-
inde ductus sive baculus, ab hoc vel
illo latere alia lineola, sursum, de-
orsum, transversim, aliove modo
secatur, ut res postulat, ad aliam ali-
amque Runam figurandam. Ut
autem omnes Runæ longitudine in-
ter se pares fierent, ductis supra in-
fraque lineis, æquale illis spatium
definiverunt. Ut plurimum vero dra-
conum & serpentum picturam huic
usui deputarunt, quorum latera Ru-
nis æqualiter ductis implerentur:
Quamvis & alius artificiosæ illius
picturæ finis; & communior quidem,
ut externū monumentis lapideis or-
natum adderet; rarior vero ille, ut
mortuorum memoriæ serviret. In-
scriptio lapidis Varfru, Kyrkensis:

NPTHH. RITH. RHH. IPTI.
PIPRPI. TH. PNH. PRPI.

nom strax i hugen förekomma en *Stier*.
nefskare / efter Runan heter *madur*.
eller man / hvilken tillhör att se på
Himmelen. Then som bestodas then
Runans I. ritning / skall han tyckia sig
se *Solens* skingrade strålar / efter Ru-
nan är kallat *Sol*. Och äfwen så med
alla the andre. Hwem kan hålla sig från
löse / thär han seer een medh allswat så
dant gäckerij framföra. Ty efter hwar
och ett ord / som består af flere stafvel-
ser / skrifwes och utföres medh flere och
ätskillige Runor / så stulle thet ordet och
hafwa så många ätskilliga märkeller som
thet innehåller ätskillige Runor? Hvil-
ket wore then största släta som vara
kan. Men wij lemnom then typlaren sitt
artiga påfund / och säjom thet medh
rätta / att Runorna äro ibland alla
bokstafar the aldraensalldigaste / hvilka
bestå off ett rätt strek ofwan ifrån och
nideråth / som kallas staf / efter the
är likt en käpp / eller ett långt I. hvil-
ket strek sedan på den ena eller andra si-
dan medh ett annat litet strek afstårs /
upföre / utföre / twert öfwer / eller på an-
nat wijs / till att beteckna then eller then
Runan. Och på thet alla stafarna
stulle blifwa samma och lista longa /
hafwa the gamla först drager ett jämt
strek både öfwer och under / och sedan up-
fyllt mållanrumet medh Runorna. Men
måstadelen hafwa the brukat *Draka* och
Ormaritning thär till / och ritat Ru-
orna på sidan. Dansedt then artiga ritnin-
gen hafwer och till een annan ända bru-
kas; och fuller i gemen thär till / att
Runestena stulle thärutaf hafwa en
prydad: thesforuthan och / doch icke
så algement / ritades the till the dödas
ihugkommelse: såsom thenna *Wårfru*
Kyrkostenen wittnar:

Lifftain ritti Runi ifti Fæbrga tua
gupa braka.

h. e.

Lifstainus in memoriam Patris filijque Runas & binos pulchros Dracones incidit.

Usitatio Runas contexendi ratio eadem quæ Latinorum, ceterarumque Europæarū gentium fuit: nempe ut à sinistra incipientes ad dextrā textum continuarent: in Runis autem retroversis, quæ *Wenderumer* appellantur, Hebræo more, a dextra ad sinistram progrediebantur, ut hoc ē productis postea lapidū monumentis ostendemus. Raro autem transversim per lapides, inter lineas parallelas, Runarū continuata est series: sed oblique, sursum, deorsum, circularim ducta, prout draconum, studio arteque implicatorum flexus exigunt: quoque sculpsit quisque ingeniosior, hoc majorem in spiris & voluminibus intricandis varietatem & artem ostendant lapides. Et, quod mireris, quo antiquius lapidis monumentū, hoc elegantior ipsa pictura: quo vero ad posteriora tempora magis accedit, hoc rudior & incultior. Ut facile appareat plus industriæ & ingenii antiquos hisce impendisse: posteriores vero, peregrinis characteribus aduetos, Runographiæ ornamenta neglexisse.

CAP. VI.

Runas in plura genera dispescunt alii, enumeratis non paucis magicæ artis ministris: quarum elementa, cum suis nominibus, ad perpetuas relegamus tenebras; nec illas etiam investigare operæ duximus pretium, quas cryptographiæ adhibuere homines scioli, & sibi sa-

Thet är

Lifsten ritade efter Fadren och Sonen / thesa Runor och två wakra Drakar.

Dei Runaristandets hafwa the brukat sammasätt som the Latiner och alle andre uti Europa / att the hafwa begynt wid wensstra handen / och låtit raden gå äth högra hand. Men uti Wenderumerne twert om / ifrån högra handen till wensstra / som the Hebreer göra: Hwilket man härefter af Runestienarna skall låta see. Wenn sällan hafwa the ristat twert öfwer Stenarna medh rätta rader; uthan på sned / uphöre / utlöre / runt om i Ringwis / forshwis / eller annorledes / som Ormeslengstorna / medh flit och konst wiflade / gifwa anledning till. Och ju snällare Runaristaren hafwer varit / ju större ätskinnad och konst utwissa stenarna uti Ormeslengader. Och thet som är till att undra / ju äldre stenen är / ju wackrare ritning hafwer han; och ju närmare han kommer in till the senare tider / ju grofware och oartigare är han ristat. Hwar af letteligen kan skönas / att the gamle hafwa här på större flit / större snällhet och konst anlagt / och the som senare lefde / och begynte wänna sig till utlensst skrift / insett sköit om Runaprydnaden.

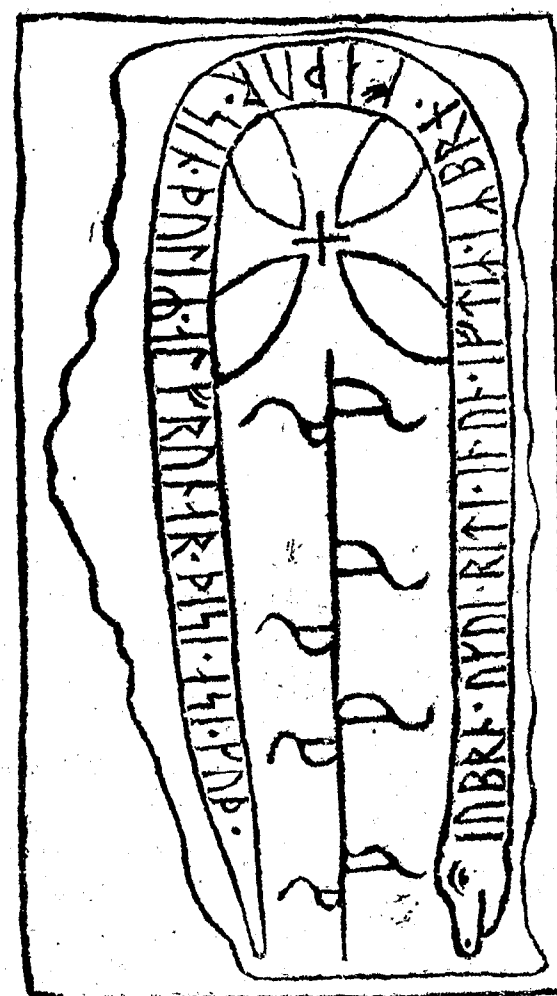
Runorna blifwa af somligom stiftade i flere slag / hwaribland en hoy upreknas som i Swartekonsten allenast bruklige åra / hwilkas stasfar och namn man till ett ewigt mörker med rätta fördomer; icke heller sköter man om att upsköta och uttyda the Willruner / som nogre klofingar hafwa updiktat / att skrifwa en blind och förborgat mespien-

pientes; cum earum usus nec verus admodum, nec vulgaris extiterit: & solas *MaRunas*, quibus animi sensa conservanda excipiebantur, hic considerabimus. Duorum hæ sunt generum. Sunt enim vel veteres & genuinæ Runæ, vel novæ & adulterinæ.

Sub *MaRunis* veteribus etiam comprehenduntur *Alfruner*, h. e. *Runæ* emortuales, vel Dijs manibus consecratæ, quarum in titulis sepulcralibus usus.

ning medh. Emådan these Willruners bruk icke är mycket gammalt eller gemen: och man will här MaRunerna allenast företaga och öfwerwäga / medh hwilka hwar och een sitt mål och mening författade. These är tvenne slag / nemligen the gamle och uprättige Runor / och the nye och fälske Runor.

Under MaRunerna begripas och Alfruner / som the hafwa ristat till the Dödas Siälarnes på Lifstienarna / och tillskrifwit them then Guden Oden.

Lapis Salmungensis.

Salmunge Runsten.

INBRF. NPM. RITI. IPNI. IPTIA.
IABRI. PIPNR. III. PANA.
IIPRNR. PII. III. PNR.

h. e.

Jubernus Ukvi memoria Irberni Patris sui lapidem inscripsit, dedicavitque Runas emortuales Odino Deo.

Nihil in his Alfrunis magici, licet

Jubern Ukvi riti idun istir Irbern
Fadur sin: pulir Alfrunar pifi Afi
Gud.

Thet är

Jubern Ukvi ritade stenen efter sin Fader Irbern / och tillskrifwer thesa Alfruner then Guden Odin.

Ingen Swartekonst fins i thesa Alfrun-
C 3 Odi-

Odino, animarum, ut credebant, receptatori consecratae fuerint.

Sedecim tantum Runis usi sunt antiqui, in scriptione sua: postquam vero externi homines, Runarum rudes, monachi inquam, Christianam. hic religionem docere coeperunt, una etiam latinas literas introducere studuerunt. Receptae sic ab iis qui sacra tractabant, sensim invaluerunt, donec tandem usu roboratae antiquas Runas exterminarent. A vulgo tamen prisca illa literatura diutius retenta fuit, praesertim in titulis & inscriptionibus sepulcralibus, majori more consignatis: sed ipsis elementis nonnullis variatis, ut aliam prolationis vim induerent. Nam cum ex latino alphabeto documentum haberent, nonnullas Runas sibi deesse, ad unumquemque sonum plene & discrete proferendum; non quidem novarum aliquarum inventionem, sed veterum quarundam sectione defectum illum supplere voluerunt. Quamvis hæ puncto confectae, licet priorem figuram retineant, novae sint censendae, postquam alia significatione donatae sunt, ut prius est dictum. De utrisque postea videbimus. Vormius, Scalldam secutus, Runas dividit, in vocales *Raddarstafar*, consonantes, *Samlidender*, semi-vocales, *Halfraddarstafar*, mutas *Dumbar*, & diphthongos *Ljmingar*, quas conglutinatas interpretatur. Sed novitij hujus grammatici Skalldæ distinctionem ignoraverunt prisca Runarum sculprores, qui Runas suas, sine ullis grammaticorum præceptis, ligno lapidive inciderunt, unico magistro ulu edocti. Quod nobis

ner / fast än the ära Oden helgade / hwilken the i gamla dagar trodde emottaga the Odas Gålar.

The gamle hafwa allenast brukat sextan Runer uti sin skrift: Men sedan the fremmande Munkar / som intet fördo do Runas skriften / begynte här i landet underwisa folket uti then Christna Religionen / sökte the och therefore med flit / att införa then Latinska skriften / hwilken först af them wedertagen / som the Andeliga saker handterade / som sig så småningom före / in till thes hon af allmänna bruket stadfäst / then gamla Runes skriften ödelade. Doch blef thenne af thet gemena folket nogot längre behollet och brukat / besynnerligen på Gräfskenarne / them the efter gamla sättet ristade och upreste. Men somlige Runor blifve af them ombytte / att the uti målföret / ett annat ljud bekomma skulle. Ty efter the utaf thet Latinska A, B, C. märkte några Runer fattas till hwart och ett ljud klara och utryckeliga framförelse / hafve the thet selet welat bota / icke medh några nya Runors påfund / uthan medh the gamle Runers genomstingande. Dansedt these Runorne Runer böra reknas för nya Runer / fast the sin förra skapnad behålla / efter som the thärigenom hafwa bekommit en ny merckelse / som förr är sagt. Begge delarna wiltom wij här framdeles betrakta. Doctor Orm / efterföljandes sin Runamästare Scalldam åtskilt Runerna uti Ljudstafar Half-ljudstafar / Samljudstafar / Dumbar / och Twelidzstafar: Men the gamle Runaristare hafwa intet wist af thenne nye Runamästarens konst att åtskilt stafarna / hwilka utan sådane konstreglor sina Runer ristade i trä eller på stenar / efter som the af sine Förfäders bruk nummit hade. Så gdront wij och än i dagh här i Sverige / talandes och skrifwandes wårt Moders mål / intet skändes om nogon skrifweskonsz underwising / här uti. Ty alt här till dags är ingen

itidem

itidem Sveonibus familiare, qui materiam loquimur & scribimus satis commode, sine ulla grammaticalium observationum cura vel institutione. Artis enim istius præcepta nostra adhuc ignorat lingua. De literarum divisionibus & compositionibus non pauca Snorro, in *Liodsgein*, ubi leges metricas Skaldorum examinat. Nulla enim ibi litera sua observatione caret. Sed istæ leges vulgo ignoræ, nec a Scalldis ipsis in tabulas relatæ: utpote quorum poësis natura magis quam arte constabat. Et licet in eorum poematibus omnia schemata Grammaticæ & Rhetoricæ inveniuntur, recte tamen dixeris, ipsos Grammaticæ & Rhetoricæ artis rudes: sola ingenij felicitate & abundantia ea peperere, quæ & ipsorum ævo aliis admirationi fuerunt, & hodie admiramur. Ex illis sua concessit Snorro, & in formam artis redegit, ipse Scalldus ingeniosus: sed Snorronis ætate Runæ maximam partem obsoluere. In lapidibus nostris, præter ordinarias & vulgares Runas, reperiuntur etiam *Zenderuner* h. e. Runæ inversæ vel retroversæ, & *Stupruner* h. e. Runæ pronæ: illæ tamen diversum a ceteris genus non constituunt; cum inversio vel diversa positio aliam aliamque literam non faciat. Eadem proinde dicemus esse Runas, siue rectæ siue pronæ aut inversæ in lapidibus extant: singularum exempla postea exhibebimus. Gemina vero istius diversitatis causa videri potest: exarantium ruditas, vel ostentatio ingenii. Prior illa in Calendariis Runicis obvia & manifesta est. Cum enim

framkommen som een sådan skrifweskonsz på Swenska sammansattat hafwer. Om stafarnas skiltelser och samansogelser skrifwer Snorre uti sin *Liodsgein* / thär han Skaldernas Runreglor ransakar och utlägger. Thär fins ingen staf / som icke hafwer sin synnerliga lag. Men sådan lag-gränheet hafwer icke alment kunnt warit / ey heller af sielfwa Skalderne bestrefwen: hwilkas artige wissor och givade / mehr af naturen än konsten bestodo. Och fast uti thesas wissor igen finnas alle the sätt och grep / som skrifwe och Mål-skioldz-konsten innehålla / kann man likwel med rätta säga / att the intet wiste af / eller skötte om these konster / uthan af sin naturliga snällhet / och ynniga förståndz gåfwor / på fridde sätt / diktede sådane Skaldwissor / som både i thesas tyd och hoos efterkommanderne wore uti högsta wärde. Af them hafwer Snorre sitt sammankemptat / och för i ordning / som och sielf war een artig Skald. Doch wore Runerna i hans tyd måsta delen ödelagde. Gdruthan these alment brukade Runor / finnas och på våra Runestenar / Zenderuner och Stupruner: doch göra the icke nogot besynnerligt slag ifrån the förra: emådan en sådan förwändning gör icke nogon särskild staf. Hälle wij förty alt för ett slags Runor / antingen the på Runestenarne stå rett för / stupa eller bakwände. Exempel på alla thesa stolon wij framdeles indraga. Och synes wara twenne orsaker till en sådan olykhet / Runaristarnes dårthet / eller klostrops wissande. Then förra är handgrifpelig på Runstafwerne / hwilka wore ett allgement rederig / och wissnes af hwar bonde / efter then eftersyn han fick för sig: och som han Runans mynd och skapnad begripa kunde / ristade han henne på stafen / intet achtandes huru hon wendes / rett för / stupa eller bak-

instru-

instrumenta illa vulgaria essent, & arudibus ad visum quodque exemplar efformarentur, Runæ cujusque ideam, qualitercumq; conceptam, ligno inciderunt, nullo adhibito discrimine, recta, prona, an inverla collocaretur. Altera vero ingenio-sitatis & affectatæ elegantia causa ex iis lapidibus colligi potest, quos homines docti inciderunt, quales Hillefjens Thorbiornonis Skall-di, Vigmundi Styrimans, & aliorum.

CAP. VII.

Postulat jam instituti ratio, ut dictis rerum documenta subjungamus, ipsa scilicet Runarum elementa & figuras. Atque ut aliæ gentes literarum suarum ordinem & seriem arbitrariam sibi esse voluerunt, ita & primi Runarum inventores eas pro lubitu ordinarunt. Quæ tamen ordinem temere non turbaverimus, cum eo numerorum suorum rationem explicaverint, hoc modo:

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
P+	N+	P+	F+	R+	P+	F+	F+	I+	I+	I+	T+	B+	T+	Y+	A+	I+	X+	Φ+
f.	u.	p.	o.	r.	k.	h.	n.	i.	a.	s.	t.	b.	l.	m.	au.			

Islandi invariata hac serie Runarum elementa in tres classes, memoriæ causâ, ordinarunt; & cuique classi ex primo suo elemento nomen imposuerunt. Prima classis vocatur *Freijs ætt*, quod a præcedente *P*, ducatur, continetque sex elementa priora, uno vocabulo inclusa *PNBFRP*, *Fubork*. Altera classis dicitur *Hagels ætt*, ab præcedente litera *F*, & includit quinque intermediæ Runas, nomine *FHHH*, *Hnias*. Tertia classis, *Tyrs ætt* dicitur, quod isti-

fram. Sedan hafwa och Runartistarne thâr medh welat wissa sin snällhet och konst / som man kan döma af the stear som lärde männ hafwa ristat / såsom af Hillefjens-Strandhäll / then Thorbiörn Skalld hafwer ristat; af Vigmund Styrimans Runestein / och flere sådane.

Fördrar nu vårt förbehållande / att wij börom framwissa thet wij här till hafwe talat om / nemligen Runernes stasfar medh sina mynder och skapnad. Och såsom alle andre Jöf hafwa sig fritt förbehållit uti hwad ordning the sine bokstafwer sättia wille / så hafwa och våra Jörfäder efter sitt eget goda mycke radfätt Runerna. Och bör oss en sådan gammal radfättning nu intet ombyta och förwilla / emådan the thâr efter sitt räkningatal rättat hafwa / som här efter följer:

Jöfländerne behålla thenna gamla radfättningen / men för bättre minne skull / ställa the Runestafarna i tre hopar / och nemna hwar hoop af then Runan eller stafen thâr uti främst står. Then första hopen kalla the *Fræis ætt* af then Runan *P*. som främst står / och inne-håller then hopen the första sex stasfar / under thet namnæc *Fubork*. Then andra hopen heeter *Hagels ætt*, af then främsta stasfen (*F*) *hagel*, och innesluter then then hopen / the fem stasfar som i raden följa / med thet namnæc *Hnias*. Then tredje hopen kallas *Tyrs ætt*.

us

us classis dux sit lit. *T*, continetque ultima quinque elementa; sed comodo vocabulo efferi non possunt, cum meræ sint consonantes, exceptâ ultima bisonâ, *THYPA*, *Tblmð*. Tres reliqui characteres combinati sunt quique ex duabus Runis *T*, *X*, *Φ*. & suo funguntur munere in numeris exprimendis, & inter malrunas vix aut raro locum habent. Singulas has Runas ordine examinabimus, & quid de quaque observari mereatur videbimus: subjuncturi inde non paucas lapidum delineationes genuinas, ne quis nos pro veris ficta vendicare existimet.

§ 1. *P* Prima in ordine Runa est, nobis *Frey*, Islandis *Fie* dicta, h. e. opes, pecuniæ. Cujus in *Þrydeitum* hoc symbolum est: *Fie frænda rogur*, *fosnis bedur*. h. e. *Pecunia litium & fallaciarum inter consanguineos materia*. Item, *draconum lectus*: auro enim incubare dracones veteribus creditum. Respondet hæc Runa Græco *Φ*. & Latino *F*, nec alius ejus valor apud veteres Scandianos; uti nec postea a recentioribus stigmatem deformata, ut digamma *Æolicū* repræsentaret. Quod apud Danos suus factum adferit *Vormius* cap. 22. & 30. Et quavis ex monumentis Gotlandicis hoc haustum innuat tabula ejus, ad fin. cap. 8. nullum tamen ejusce rei indicium præbent monumenta Gotlandica lib. 5 ab ipso descripta. Nec ulla est cognatio literarum *P* & *N*; neque ulla etiam cogit necessitas ut *P* puncto configatur quo *Æolicum* digamma exhibeat, cum *N* hoc

af sin anförare / som är Runan *Tyr* *t*, uti hwilken hop följa the fem efterste stasfar / men kunna icke medh nogot be-qwemligt namn framföras / effter the åra ijdel medliudande stasfar / föruthan then efterste tweliudande / *Tblmð*. The efterste trene stasfar är hwardere sammanfarte af twenne Runor / *T* *X* *Φ*, och brukas allenast i räkningatalen; och finnas neptigen eller sällan ibland målrunerna. Wij williom thesa Runer hwar för sig skärskoda / och hwad märkwärdigt finnes / hoos hwardera anefna; och sedan till ett bewijs thâr på / införa sielfwa Runestenarna riktigt afritade; att ingen må befara oss flård i stället för oförfälskade warur fast hålla.

§ 1. Vår första Runa *P* heter *Frey*, men Jöfländerna kalla theme *Fræ*, thet är / ägendom och penningar / och hafwer thetta minnes-språket uti trydes lorna: *Fie frænda rogur*, *fosnis bedur*. Thet är / Penningar och Gull upwäckta tråtor och bedrägerii emållan *Stydomän*. Item, Gullet är *Drakafång*. Ty the gamble mente att Drakarna lågo på Gullet. Thenna Runan swarar emot thet *Grekiska Φ* och thet *Latinska F*. Hafwer icke heller haft nogon annan merkelse hoos våra Jörfäder / icke är hon heller uti the senare tijder stungen / att hon skulle bemärkta ett dubelt *W*. Som *Doctor Drm* uti thet 22. och 30. Capitlet skrifwer hoos the *Daniska* wara stedt. Och oanside hans t-fä / vid endan på thet 8. Capitlet / wissar här in på the *Gotlandske* Runestenar / så finner man dock icke thet ringeste tekn thâr till / på the *Gotlandske* Runestenar han uti sin 5. Bok hafwer lätt afritat. Jäke heller är nogon *Styldskap* emållan thesa Runer *P* och *N*; Ey heller drifwer nogon nödh till att stinga *P*, att thâr af skall blifwa ett dubbelt *W*. Emådan then Runan *N* gör samma

D

ipsum

ipsum prætet, quod Æolicum illud
J: ut jam jam demonstrabitur.

§ 2. N Secunda est Runa, & Ur
nominatur h, est, nivosa & horrida
procella; cujus symbolum: *Ur er ver-
sta veder*: i. e. pessima aeris tempestas
est procella illa horrida. Est hæc
Runa tam vocalis quam consona,
ut U litera apud Latinos. Conso-
nans est, ubi in eadem syllaba voca-
li præponitur, uti in his nominibus
propriis *Vasti, Vigfagr, Vigbiarn, Vaggi,
Vigil, Vigmundr, Vigtarfr, Vigulfr,
Vimmundr, Vistain, Vitgeir*, & aliis quam
plurimis. In quibus idem prorsus so-
nat quod Æolicum illud digamma;
Nunquam enim Scandiani conso-
nam literam N cum P confuderunt,
ut Germanis mos est; nec proinde
opus habuerunt P puncto ferire, ut
ab N differret, & digamma notaret.
Vocalis vero est, si per se syllabam
absolvat, vel consonantibus in eadẽ
syllaba jungatur. Exemplo fuerint
hæc propria nomina, *Vbbi, Ufridr,
Ulf, Vlsastr, Vlsbidn, Ulskil, Ulm,
Unulfr, Utrikr, Utrygg*. reperitur ali-
quando unico ductu 1 notata, sed
rarius; & senescente usu Runarum,
ut puto. Postquam latinarum lite-
rarum inolevit consuetudo, Runam
hanc N puncto signarunt, ut Y ex-
primeret, cujus antea insolens usus.

§ 3. P Tertia est Runa, Thor di-
cta, Islandis Thuff, cum symbolo
Kletta ibui. h. e. *gigas rupium incola*. Ea
hujus Runæ est pronuntiatio, ut nec
in Græco nec Latino alphabeto sit
litera quæ ei respondeat. Nam &
cum aspiratione & blefẽ pronuncia-
ri debet vocali præposita, postposita

gagnet / som thet W: som wij rett mufko-
lom bewissa.

§ 2. Then andra Runan N fallas
Ur / medh thet minnesketnet / *Ur* är
värsta wäder. Denne Runan är
både ljudstaf / och medljudande staf /
som then bokstafven D hoos the Lati-
ner. Medljudande staf är hon / när hon
uti samma stafwelse sätttes framför en
ljudstaf; såsom uti these namn: *Vasti /
Vigfagr / Vigbidn / Vig-
tarfr / Wulfr / Wimmundr / Wi-
stein / Witgeir* / och otalige flere såda-
ne ord / uti hwilka hon hafwer aldeles
thet samma ljud som W. Ty våra gam-
ble Swenske / hafwa aldrig förblandat
N och P, som Tyskarna plåga göra med
sitt V och F; och thårfdre hafwa the
inter haft behof att stinga P, att thet
skulle stillas ifrån V, och märkia ett
dubbelt W. Thår thenne Runan gör en
stafwelse för sig sielf / eller sätttes i
hop medh medljudande stavar uti en staf-
welse / så är hon ljudstaf. Exempel
hafwer man i thesa namnen; *Vbbi /
Vfridr / Vlf / Vlsastr / Vlsbidn /
Vlskil / Vlm / Vnulf / Vtrikr /
Vtrygg*. Hon finnes och med ett
frokot strek dragen / således 1; doch sål-
lan / och sedan Runerna begynte taga
af / som iag menar. Sedan the Latini-
ske bokstavar begynte komma i bruk /
hafwa the stungit thenna Runan N, att
hon skulle märkia Y, som the Tyskarna
intet brukade.

§ 3. Then tredje Runan heter Thor,
eller Thuls som Islandarne henne kalla /
medh then tillägningen / *Kletta ibui*
Thet är / Thufar eller Jättar hafwa måst
haft sin wåning på Bergsklinter, och
hafwer thenna Runan sitt egentliga
måstföre / att hwarcken i thet Grefiska
eller Latiniska A, B, C. fins någon
staf som swarar emot henne. Ty när

vero

vero aspirationem fere amittit. Ita-
que ceteris omnibus Runis abroga-
tis, hanc tamen, ob istius pronuncia-
tionis emphasin, retinuerunt, usque
ad typographiæ usum inventum:
cum & ipse scribi desijt, suppo-
sito in ejus locum th vel dh; Cum
tamen neutra harum ejus vim
exprimat; nec scribi penitus aut pronuncia-
ri nisi per seipsam possit, Ut ait Arngrim
lib. 1. cap. 3. Crimogeæ. sonum ta-
men ejus quodammodo extuleris per
Tzh. Recentiores Runarum magi-
stri, puncto eam transfoderunt, quo
latinum d sonaret.

§ 4. I vel I Quartum inter Runas
obinet locum, & dicitur alii Os, h. e.
Ostium fluminis; aliis Odin, h. e. *Odinus
Deus*. prioris denominationis sym-
bolum est, *Lekr os i widi*. h. e. *Fluminum
ostia implacitam impetuosamque in mare
transmittunt aqua*. Ut latini à profundi-
tate mare vocarunt altu; ita Scandi-
ani à latitudine, dixerunt vide h. e. la-
rum Aliud ejusdem Runæ symbolum
est *Os i huarie* à: h. e. *quodlibet flumen suum
habet ostium*. Posterioris vero denomi-
nationis ab Odino deductæ symbo-
lum tale in þriðeilum est, *Aldingaur,
Asgards Iofur, Valhallar vifir*. h. e. *Odi-
nus, Asgard Rex, inferni princeps vel Deo-
rum manuum Dux*. Par huic Runæ est O
Latinum. Inversa sic scribitur I F.

§ 5. R Quinta est Runa, & dicitur
reid. h. e. *equitatio*; & hoc in Tridei-
lum exprimitur symbolo. reid *snudug*
for, iors erfidi, h. e. *equitatio citum iter, equi
labor*. item in Tuideilum, reid *hesta*
spreingur. i. e. *equitatio equi perniciēs vel
disruptio*. Ejusdem est potestatis hæc
Runa cum Latino R. pingitur etiam
hunc inmodum R: & plane alia est

hon sätttes fram för någon ljudstaf
bör hon medh blåsande och låspande
framsöras / men fölter hon efter ljud-
stafwen / höres söga till något the-
Thårfdre när alla the andra Runerna
blefwe aflagde / hafwa the liwel the-
na / för thet serskilda och symmetliga måls-
förestull behållit / in till thet Trideiælo-
sen kom i bruk / så hon och ödelades. och
sätttes Th eller Dh i hennes ställe: oansede
ingenthera gör tillfyllest hennes ljuds
egenkap; och kan hon hwarcken skrivas
eller egentligen framsöras uthan igenom
sig sielf / som Arngrim thet uti sin bok
Crimogeæ och 3. cap. skrifer. doch haf-
wa the hennes ljud med Tzh nogorlunda
welat uttrycka. The nyare Runastä-
re hafwa henne genomstungit / att hon
skulle lyda thet Latiniska d.

§ 4. Then fjerde Runan I, kalla som-
blige Os, och somblige Oden. thet förra
namnets kånemärke är thetta: *Leker
os i widi* / thet är / åminnarna hafwa
altid stridt och brisande wata / thår thet
reimer i hafwer. Ty såsom the Latiner
kallade hafwer af dypheten profundum;
så hafwa våra förfäder thet utaf sin fö-
ra widd kallat wide. Samma namns
kånemärke är och thetta *Os i huarie* /
thet är / hwar å hafwer sin åminn och
lied. Thet senare namnets uttolkning
är thenna uti tridelorna: *Aldingaur*;
(Thet är *Odn*s kånemärke) *Al-
gards Iofur*; thet är *Asgard*s *Rex*
kung. *Valhallar vifir*; *Helwitis* eller
the *Dödas* wåning; *Gurfe*. Denne
Runan swarar emot thet Latiniska O;
och när hon bakfram skrives / hafwer hon
sådan mynd 1.

§ 5. Then femte Runan R kallas reid;
och tydes i tridelorna *Snudug* for, *hastig
resa* / *Jors erfidi*, *häfta arbete*; och i
tridelorna *Hesta spreingur*, *häftasprång*.
Hafwer samma märkelse som thet Lati-
niska R. Hon ryttas och således R.
Wenn är aldeles en åminn å then sex-
tonde hoos Doctor *Drmi* / som wij fram-
deles skolen låta see. Gamlige göra
then åfskillnaden emellan R och R: att

D 2

ab

ab decima sexta Vormii, ut postea videbimus. Inter R & A hoc quidam discriminis esse putant, quod R in principio, medio & fine poni possit; A vero tantum in fine: Sed in nostris monumentis hoc discrimen non attenditur. Plura enim vocabula lapides exhibent, in quibus tam principio quam medio & fini adhibetur A. Cum vero finalis est, vim etiam vocalis literæ fere inclusam habet, & pronunciatur, ar, er vel ur; ut pluribus exemplis monstrari potest. Interdum altero crure caret, ut in lapide Lundenfi, hoc modo A.

§ 6. P Sexta est Runa, *Kaum* nominata, h. e. *ulcus*: ejus symbolum *Rön* i *köte werst*. h. e. *ulcus carnis pessimum*. promiscue quidem usi sunt hac Runa pro K & G. uti plurimis exemplis ostendi potest; videatur lapis Hillefjöldensis quæ infra explanabimus; magis tamen inclinarunt ad asperiores sonū lit. K. Posteriores Runarū grammatici puncto notarunt, quo G tantū exprimeret, & A K discerneret.

§ 7. Prior Runa in ordine proxime excipit, cui nomen *Hagl* h. e. *grando*, & symbolum in Trideilum, *Kaldakorn*, *knappadrijsa*, h. e. *Frigoris granum*, *Grötundæ nivis descensus*. Respondet literæ h. Sed in quibusdam vocabulis asperioris est prolationis & proxime accedit ad g vel gh, aut k, ut *PNIMH* quasi *Fuluki*, vel *Fulugi* *RHHNITR* q. *Ragnvaldr*. *NIHYNITR* q. *Vigmundr*. *NIHNITR* q. *Vignildr*. *NIHNITR* q. *Signildr*. *INIMH* q. *Ilugi*. *NIHNITR* q. *Sigbiarn*. *PIHIM* q. *Piegn*. *NIHNITR* q. *Sigdiarf*.

§ 8. I Sequitur in ordine & *naud* vel *nöd* dicitur, h. e. *necessitas* Ejus

R brukas i begynnelsen / mitt i / och i ändan på orden; men A allenast uti endan på orden. Men våra Runesténar äta en sådan åtskillnad intet / på hvilka man många ord finner / thår A brukas / så wel i begynnelsen och mitt uti som wid ändan. Men när hon står wid ändan strax efter en medliudande staf / blifwer hon uti målföret understödd af en liudstaf / fast then samme intet uttryckes / och då lyder hon ar / er / eller ur / som af monge exempel kan sejas. Hon ristat och med en frof sålunda A, som af Lunda Runastenen och flere kan sejs.

§ 6. Then sierte Runa *Rön* thet är holde / medh then kennytydingen / *Rön* i *köte werst* / hafwer wäl hoos the gambla uthan någon åtskillnad brukas för K och G, som af åtskillige sténar ögonfintligt är; besee Hillefjöldsténen / then wij här efteråt skola införat och förklara / doch hafwa the närmare kommit in på thet skarpere liudet / som then stafwen K gifwer. The nya Runasténar hafwa stungit thenna stafwen / att han skulle lyda G allenast / och åtskillias ifrån K.

§ 7. Följer then siunde Runa *Hagl*, och utmärks i tridelorne *Kaldakorn* / frost och *Röldakorn* / *Rnappadrijsa* / sammandrijsna *Snöknappar* bemärker then stafen h. menn uti somlige ord hafwer hon en strängare framförset / nästan som g, gh, eller k. så som uthi these: *Fuluki*, för *Fuluki*. *Rahvaldr* för *Ragnvaldr*. *Vihmundr* för *Vigmundr*. *Vihnildr* för *Vignildr*. *Sihnildr* för *Signildr*. *Iluhi* för *Ilugi*. *Sihbiarn* för *Sigbiarn*. *Piegn*, för *Piegn*. *Sihdirf* för *Sigdirf*. och många flere.

§ 8. Then åttionde Runa *I*, *I* *naud* eller *nöd* / uttryckes i tridelorne / *I* *ngur* sym-

symbolum habent Trideilur: *Naud* *I* *ngur* *kostur*, *vosamleg verk*. h. e. *necessitas dura conditio, opus arduum*. Item *Naud* *enda kostur*. h. e. *necessitas unam habet legem, eamque duram*. Idem valet hæc Runa quod latinum n. Interdum ab altero tantum latere incisa reperitur hoc modo I.

§ 9. I Nona & omnium simplicissima est Runa, utpote unico simplici ductu constans, & *I* dicta, h. e. *glacies*, cujus symbolum: *I* *bro bredast*: h. e. *glacies pons latissimus*. In Trideilum vero his epithetis effertur: *Arborkur*, *unnar þekia*, oc *feigs far* h. e. *cortex fluminum, maris tectum, & perituri vehiculum*. Et ut i litera apud Latinos vocalis & consonans est, ita & hæc Runa Scandianis. De vocali res est manifesta, cum sua quasi natura sit litera vocalis; cum vel monosyllaba est, vel aliis consonantibus in eadem syllaba juncta. Vocalibus autem præposita naturam consonantis induit. ut, *Iarl*, *Iord*, *Iaf*, &c. Admittit & aliam consonantem, & interdum duas, antese in eadem syllaba, nec tamen consona esse definit; sed tum exteris pronunciati admodum est difficilis, præsertim in monosyllabis; aut enim ipsam in vocalem vertunt & divisim efferunt, aut ipsam vel sequentē vocalem elidunt. Quod utrumque contra nostræ lingvæ genium sit. EG. *Bim*, *Börn*, *Börk*, *Diur*, *Fiöl*, *Fiord*, *Giord*, *Kiöld*, *Kiök*, *Kinsa*, *Liud*, *Lius*, *Miö*, *Miöa*, *Miölk*, *Miell*, *Muk*, *Niure*, *Pink*, *Pieck*, *Pielt*, *Siu*, *Sink* *Siö*, *Sial*, *Tiur*. In vocabulis ab Sk, Sp, St. incipientibus, binas antese habet consonantes in eadem syllaba, nec tamen consonantis natu-

kostur, ett hårdt tillfälle / *Vosamleg* verk, besvärlig ting / och eliest i ggs nöd enda kost / thet är / nöden hafwer en urmåg / och then är alids ond. thema Runan svarar emot then Latinska stafen N. ritas sundom med ett halst öfverdraget strek således I.

§ 9. Then nionde Runan *I* är aldränsfaldigast / bestående af ett rätt strek urföre / och utmärks medh then beskriwelsen: *I* är bro bredast; uti tridelorna beskriwes hon / *I* Arborkur, thet är strömmars bark; Unnar þekia hafsens taf; Feigs far then segas reswäg. Och såsom then stafwen *I* är både liudstaf och samliudande hoos the Latiner / så är och thenna Runan uti Runasténsténen. Liudstaf är hon af sin egenetliga skifvelse / thår hon står sig stelf allena gör en stafwelse; eller och thår hon medh en eller flere medliudande stafar uti en stafwelse sammanfogas. Wån thet hon sätties framför en liudstaf / blifwer hon medliudande staf / såsom i orden *Jarl* / *Jord* / *Jäf* / etc. hon tager och framför sig / sundom en / och sundom två medliudande stafwar uti en stafwelse / och äre alle tre samliudande / och då är hennes målföre mycket beskrifligt för the fremmande / besynnerligt uti enstafa orden: ty antingen byta the henne uti en liudstaf / och göra twenne stafesser af en; eller och utsluta the henne eller then nästföljande liudstafwen: Men beggethera är emot vårt tungomåls egenhet. Exempel hafwer man af följande ord: *Biur* / *Biörn* / *Biörk* / *Diur* / *Giord* / *Fiöl* / *Giord* / *Kiöld* / *Kiök* / *Kinsa* / *Liud* / *Lius* / *Miö* / *Miöd* / *Miölk* / *Miell* / *Muk* / *Niure* / *Pink* / *Pieck* / *Pielt* / *Siu* / *Sink* / *Siö* / *Sial* / *Tiur*. Ut the orden som begynnas af Sk. Sp. St. setties twenne samliudande stafar framförat / och hon blifwer ändå medliudande staf som förr är sagt / såsom uti these orden:

ram exuit, ut *Skjut*, *Skjuta*, *Skjöld*, *Skjul*, *Skjur*, *Skjalg*, *Spjell*, *Spjale*, *Spier*, *Spierna*, *Spjuit*, *Stiarna*, *Stiela*, *Stiuffader*, *Stiufmoder*, *Stiuf-son*, *Stiufdotter*, *Stiugger*. Posteriores lineolæ per medium ducta & in E mutarunt.

§ 10. I Decimum occupat locum, Ar cognominata h. e. *annona*. In Trideilum: *Argunna gamman* (*gunna giæde*) *allgroin akur* (*iardar grode*) *foldra segurd*. h. e. *Annus vel annona, hominum delectatio, ager undiq; virens & lætus, camporum decor*. Valet hæc Runa A, E, atque etiam Æ, quod jam ut Æ efferimus. Unde colligere licet veteres affini sono vocales istas extulisse. Neque id mirum, cum in ipsis Skalldorum carminibus diversæ vocales, sibi invicem in rhythmis oppositæ, non ingratam harmoniam efficiant. Reperitur etiam ita picta ut non transverlim, sed à sinistro tantum latere lineolæ secta conspiciatur, hunc in modum I. & tunc A tantum notat. Sed puto hanc consuetudinē posterioris esse ætatis. Interdū geminā lineola alterutro latere fulcitur, hoc modo I. E; Nonnunquā binis lineolis transfigitur hoc modo E, E; & tum prior figura recta, posterior inversa est, & exprimit A geminum vel A longum. Hanc etiam exhibent lapides Scanici, Norvegici & Cimbrici apud Vormium in monument. Pag. 145. 147. 170. 179. 185. 188. 201. 263. 289. 293. 303. 317. 508. 511. 515. 522. Och ehuruwel han sielf uti thet 23. cap. uti sin literatura, och uti sin monument. pag. 146. och 149. bekennet / att then Runan merker ett dubbelt A; doch sielfwel uppå alla the Runestenar wi hâr ofwan indragom / hafwer han thet affskrifte och utskrift med O. wære emot the ordens / thâr riktade sinnes / egentliga ursprung.

Stiut / *Stiuta* / *Stiöld* / *Stiul* / *Stiur* / *Stiälg* / *Spjäll* / *Spjale* / *Spjær* / *Spjærna* / *Spjuit* / *Stiärna* / *Stiäla* / *Stiufader* / *Stiufmoder* / *Stiufson* / *Stiufdotter* / *stiugger*. The nya Runamestare hafwa stungen henne mitt i och gjort E ther af.

§ 10. Then tifonde Runan i Ar, hafwer the Känneampnen uti tridelorne: *Argunna gamman* (*gunna giæde*) *allgroin akur* (*iardar grode*) *foldra segurd*. Thet är. *Uhrswert* eller gott år är Goltfens glädie och gaman / all groder åter / Jordens gröde / markfens och åkrarnas sågring. Thenna Runan lyder A, E, och Æ, thet wi nu framförom med A. hwar af man kan stuta att the gamla intet hafwa gjort stor åffskilnad uti these lundstafars lund. Thet es nom ey må salsampt förelomma / efter som och uti Skalldwisforna åffskillige lundstafar sätas emot hwar andra till att göra ett wel-lundande rim. Stundom ristas hon så / att streket intet drages twert öfwer / urhan allenast till then ena sidan / sålunda i, och så merker hon allenast A. doch håller man före att thetta bruket är af the senare tider. Stundom ristas hon med twenne strek wid endera sidan således i. E. och så är then förra rett / och then senare wenderuna. (Runes och medh heil öfwerdragne strek således i. E.) och merker dubbelt eller ett langt A. Thenna Runan finnes och på the Skånske / Norrke och Jutiske Runestenar hos Doctor Drm. Pag. 145. 147. 170. 179. 185. 188. 201. 263. 289. 293. 303. 317. 508. 511. 515. 522. Och ehuruwel han sielf uti thet 23. cap. uti sin literatura, och uti sin monument. pag. 146. och 149. bekennet / att then Runan merker ett dubbelt A; doch sielfwel uppå alla the Runestenar wi hâr ofwan indragom / hafwer han thet affskrifte och utskrift med O. wære emot the ordens / thâr riktade sinnes / egentliga ursprung.

§ 11. Undecima est Runa, *Sum* vel *Sol* dicta h. e. *Sol*, cum epitheto *Rnā* bogt h. e. *genu incurvatum*, quod figura sua representat. In trideilum, *Sol sky*, *skjöldur*, *skinandi rodull*, *huerfandi buel*. h. e. *Sol ætheris scutum, rota splendens, globus discedens dicitur*. In lapidibus Ostrogothicis & Westrogothicis non nullis, binis pingitur cruribus, hoc modo, h. Exemplo fuerit lapis Järnstadensis, quem ea de causa subiungimus capite sequenti. In aliis vero lapidibus nonnullis dimidiato tantum elemento sculpra est, hoc modo I; sed posterioris hoc est ævi. videatur Lapis Hielsstadensis cap. sequenti.

§ 12. Duodecimum tenere locum voluerunt, & Tyr nominarunt h. e. *Martem*, cujus in Trideilum symbolum, *einbendur As*, h. e. *As unimanus*. Cur alteram manum amiserit fabulam Eddicam vide. ab hoc Tyr vel Marte tertium septimanæ diem Tyrsdag, vel ut jam pronunciamus, Tysdag dixerunt. D & T latinum hæc Runa indifferenter notat: unde & postea lineola secuerunt, quo alterum tantum exprimeret.

§ 13. Hæc Runa *Biark*, *Biörk*, *Birk* dicitur, h. e. *Betula*, cujus symbolum, *biarks brunur frodast*, h. e. *Fron-dosi betula ram latissime crescunt*. item, *Biark lunda segurd*. h. e. *betula lucorum decora*. Et hæc duplicis est notæ litera, & tam B quam P exprimit, in lapidibus vetustis. Quapropter posteriorum grammaticorum punctum recipere coacta est.

§ 14. I Laugur hæc dicta fuit Runa, h. e. *aqua*, cujus in Deilis epitheton, *Laugur skipa fold*, *landa belte*. h. e. *aqua*

§ 11. I Sun eller Sol kalles then elofte Runan / med then tillagg. igen Rnā-bogt: emedan hon är lijf ett krefog knå. Iri tridelorne kallas hon sky skjöldur thet år / E skarnas stöld / skinandi rodull ett skinnande Jul; huerfandi buel een härslöpanandes bou. På somlige Ostgöta och Westgöta Runestenar ristas thenne Runan med tu knå / sålunda h, besee Järnstad Runesten i följande Capitel. På andra Estenar finnes hon ristat med ett halft knå sålunda i, Men iag menar thet är the senare tiders wana; märke thâr af finner man på Hielsstad Stenen i följande Capitel.

§ 12. Then tolfte Runan i Tyr kallas uti tridelorne then enhände As Guden; hurulunda han bortmiste then andra handen / kan man lisa hwar es wætyr uti Edda. Af thenna Tyr hafwa våra Förfäder nämpet the. tride dagen i wikan Tyrsdag / eller som wi nu talom Tysdag. Hos the gamla hafwer hon utan åffskilnad warit uttal för D och T; Men the senare Runa måstare hafwa stungen henne / att hon ett thera stulle bemärkta.

§ 13. Then trettonde Runan med thet namnet Biark / Biörk / Birk utskres med then Känneampnen: biarks brunur frodast, thet år / Biörkquäarna åra fromma. Item Biark lunda segurd thet år / Biörken är frodens sgring. Uppå the gamle Runestenarna ristas hon både för B och P. Thârjäre är hon och sedan stungen worden.

§ 14. Then fjortonde Runan i Laugur, eller watin / hafwer siit kenne namn uti delorne / Laugur ikipa fold

vel mare est navium campus, terrarum cingulum. Item hamra forron h. e. scopulorum explorator. Respondet Latino L. Hoc tamen peculiare habet, quod cum in aliis lingvis sit dentale, apud nos etiam gutturale est, & exteris pronuntiati in verum. E. G. In his & similibus vocibus dentale est, *Vitin lögn* är och led. Sed gutturale in his occurrit, *Mäl/ Stäl/ Stöl/ Präl/ Präla/ Gala/ Smal/* & sexcentis aliis; Islandi huic adspirationem jungunt. Sed regulis hoc pronuntiatio- nis discrimen includi non potest, cum idiotissimo lingvæ, & soli ad- sverudini debeat.

§ 15. *Y* Malrunarum penultima est, cui *madur* h. e. homo nomen est. Adjungitur ipsi symbolum in tridei- lum: *Madur er moldar auke, mans gaman.* h. e. homo, vel, unusquisque, est pulveris augmentum. Item homo hominis delectatio. Convenit plane cum Latino *M*, nec quid peculiare observata dignum habet. In lapidibus nonnullis scul- pta est hæc Runa instar Belgþors hoc modo *Φ*.

§ 16. *Δ* Decima sexta, malruna- rum agmen claudit. Cujus autem sit valoris non ita perspicuum est. Vor- mus literaturæ suæ cap. 11. *R* putat esse. cap. vero 12. non prorsus eandem cum *R* existimat. 16. autem capite, ultimo itidem loco recenlet, & *Y* vel ypsilon nominat, adducto ex Deilis symbolo, *Yr er bendur bogie.* h. e. *Δ* est arcus intensus. Sed in neutro ipsius sententiæ subscribere possum. In priore enim manifeste fallitur. Hæc enim nostra *Δ*, si externam formam excipias, nihil habet commune cum lit *Δ*, quæ *R*

thet är / wänet eller hafwet är een wiid slätt / thär på fæpen löpa. Item Laugur er landa belte, hafwet är tor- dens hálte. Hamra forron, thet är / hafwet frestar och slår på klipporna. Thenna Runan svarar emot thet Latini- sta L. Doch hafwer hon thet besyn- nerligt och för sigself uti wäret tungo- måhl / att såsom alle andre fremmande uthföra des liud emot tänderna / som wij och görom i många ord / så äre desföruthan fast många ord / uti hwilla thes liud *St- pas* och *lämpas* öfwerst i gomen emot *stru- pan* / Exempel till thet förra är thetta / *Vitin lögn* är och ledh. Men till thet senare / uttorden / *Mäl/ Stäl/ Stöl/ Präl/ Präla/ Gala/ Smal/* och många hundrade flere. Islanderne sättia h framför thetta L: doch kan man intet gifwa nogra wiså reglor på en sådan stäl- nat uti målsföret / emadan thet hänger allena af *Mälsföres* egenstap och wana.

§ 15. Then femtonde Runan *Y* *madur*, tydes i tridelorne *madur* er *moldar auke*, thet är / *Mennistian* / eller hwar och en / är muldzens föröfelse / eller hwar och een skall blifwa till muld. Item then ene *Mennis- tian* är then andras gaman; hafwer aldes- les thet samma målsföre som thet Latini- sta *M*. och är thet hoos *ey* mehra att taga i aft / allenast på somlige stenor finnes hon ristat som ett Belgþors / således *Φ*.

§ 16. Then yttersta Malrunan är *Δ*, Wenn thes egentliga merkelse är icke så klar att påtaga. Doctor Drm uti sin Literatura cap. 11. håller före att was- ra *R*. uti thet 12. cap. icke aldeles *R*. uti thet 16. cap. uprefnar han henne ytterst / och kallar *Y*; af then kenningen som fins i delorne: *Yr* er bendur bogie. Men uti meet thea kan honom gifwas wiðord. Ty thetta wärt *Δ*, om man al- lenast then utwertes skapnaden undan tar- ger / hafwer ingen gemenskap med *Δ*, som märker *R*; och thet *Δ* han säger sig hafwa funnit på Stenarna / och tyder på *R*, är icke then Sextonde / uthan then femte Runan i reddan / doch med

notat:

notat: Et illa quam in monumentis se- reperisse ait *Δ*, & per *R* exponit, non est decima sexta Runa, sed quinta, nempe *R* aliter figuratum. In poste- riore etiam mihi non satisfacit. Nam si in veteri nostro alphabeto Runam reperissent recentiores ma- gistri, quæ sonum literæ *Y* expres- sisset, non utique Runam *Δ* puncto transfixissent, quod vel vi cogerent eam sonare ypsilon. Ex veterum autem Runarum censu esse *Δ*, ejus in numeris arguit valor, ut supra cap. 7. ostendi. In Malrunis etiam locum ipsam habere, ex lapide Fa- lebrosensi, pluribusq; aliis, capite se- quenti probabo. Ut autem meam de hujus Runæ valore proferam sen- tentiam, dico eam esse ex *I* & *N* conflatam, & exprimere au, quod jam ut offerimus, unde & in nostro alphabeto *Aur* h. e. *munificus* dicitur, cum symbolo *Aur* *madur* *þing* söker. h. e. *homo splendidus forum frequentare de- bet*. Tales enim opibus fulti, non sem- per litibus carent. Islandis *Aur* non tantum est largus, sed etiam sagitta. unde rectius in Delis legi arbitror *Aur* or bendum bogie; ut sit: *sagitta intenso arcu excutitur*.

§ 17. Supersunt adhuc tres Runæ, *†* *Aurlagr*, *✕* *Twimadur*, & *Φ* Belgþor, vel þor belgbundin, quibus in computa- tione potius, quam sermone expri- mendo usi sunt veteres. Quamvis non negem *†* inter malrunas in la- pidibus reperiri, ut in lapide Nor- vegico Boënsi, *P†BIRI* Vorm. pag. 491. in valvis templi Lunden- sis, Vorm. pag. 500. In lapide Cim- brico Tuorderupensi *ΔP†IΔ* pag. 293. & Gunderupensi *B†PΔ* pag.

en amor mynd ristat. Bei thet senare gör hans skäl och ey heller tillfyllest. Ty hade the nya Runamästare funnit någon staf uti vår gamla Runaredd / som ha- de lydt *Y*, hade the intet skäl eller fog haft till att stinga *Δ* och göra henne thär medh till *Y*. Och att *Δ* är en af the gamle och sansfyllige Runor / bebygar hennes ställe och merkelse uti reknings- tals reddan / som iagh tillförne uti thet 7. Cap. hafwer låtit see. Att hon och sitt rum hafwer ibland Mälrunerna skall iagh af Falebrostenen / och flere andre uti följande Capitel bewissa. Min me- ning om thenna Runan är thenna / att hon är sammansfogat af *I* och *N*; och märker *Au*, thet wij nu framför som *S*. Thersföre kallas hon och i vår Runaredd *Aur*, eller ör / thet är kossfri / med thet kennecknet *Aur* *madur* *þing* söker. Thet är / the riste och kossfrie hafwa altijd Tingsaker och rettegångar. På Islandsta merker *aur* icke allenast kossfri / uthan och så een pisl eller skäl- ta. Thersföre håller man rättare / att uti Delorna bör läsas *Aur* or bendum bogie. Thet är / skäktan stutes af een spänd boga.

§ 17. Stå ännu igen tre Runor / *†* *Aurlagr*, *✕* *Twimadur* och *Φ* Belg- þor, eller þor belgbunden. Dwilla the gamle mehr hafwa brukat i reknings- tal än i målritningen. Dansedt man intet nekar *†* ibland Mälrunerne finnas igen på Runestenarne / såsom på Boa- stenen i Norge / hoos Doctor Drm pag. 491. på Lundskyrkloddr / hoos Doctor Drm pag. 500. på Twärdrups ste- nen i Jutland / hoos Doctor Drm pag. 293. och på Gunderupstenen hoos Doctor Drm pag. 318. Men på ofwännebb,

E

pag.

tatem filiae suae Inga pervenit. Thurbior-
nus Skaldus (Poeta) sculpsit Runas.

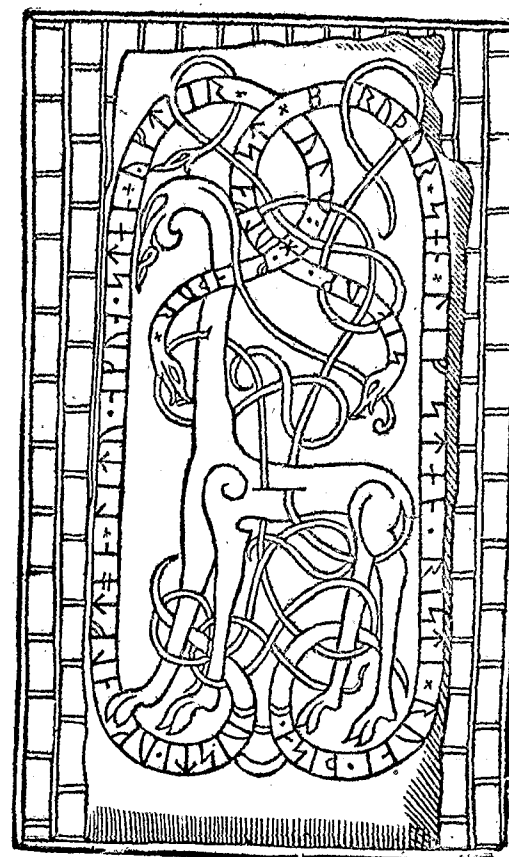
Plures lacunæ elegantem hunc lapi-
dem deformatunt, adeo ut sensum
integrum, pluribus in locis, investi-
gare nequeas: sed nec hoc instituti
nostri est, qui Runarum Ortho-
graphiam tantum demonstrare no-
bis proposuimus. Exhibet autem hic
lapis præter vulgo usitatas Runas fe-
re omnes, etiam Stuprunas sive Ru-
nas pronas in voce lineolâ notata
H K pro PIP+ & in ultimo vocabulo
KV+K pro RHR+. Deinde P Runa
puncto non signata promiscue hic
scribitur pro K & G; pro K decies
hic reperitur, ut in vocibus, Skald,
fik, kuam, Eirik & ceteris. G vero
novies exprimit, ut in vocibus Geir-
mundr, Geirlaug, Ragnfast, Inga,
fingu & aliis. Unde colligimus, vix
notabili pronunciationis diversitate
veteres extulisse G & K; cum utram-
que uno characterē signaverint. Ea-
dem est ratio Runæ T, quæ D & T
promiscue notat; T quidem in vo-
cabulis Snutastad, Ragnfast, mau-
tumi, D vero in Geirmundr, sunde,
drunkadi, Skald &c. In voce INTR
& priori syllaba est D, posteriori
vero T. Runa T hic etiam unico bra-
chio pingitur T, in vocabulo RIII+
sed rarius sic sculpsitur. A litera ejus-
dem prorsus est valoris hic cum K.
Alii eam finalem esse volunt, sed hic
quater in medio ponitur. I hic in-
differenter ponitur pro A & E. ob-
serveretur etiam primas quatuor Ru-
nas à Scalldo ita conformatas esse,
ut draconis oculum constituent, sæ-
vumque ejus visum exhibeant.

dotter Inga; Thorbjörn Skall-
drifade Runerna.

Flere håler och gropar hafwa fördärwat
thenna wakra stenen / att man flerstådes
intet kan utlæta nogon wiß mening: icke
är heller thetta wårt upfåth thenna gån-
gen / som här allenast hafwa of förefat
att låta see / huru Runerna rettelligen
fretswas böra. Och finnom wiß på thes
na stenen föruthan the alment brukelige
Runor och så Stupruner / såsom uti
thetta ordet H K i stället för PIP+ och
i thet eftersta ordet KV+K för RHR+.
Sedan finner man och att then ofstungna
Runan P brukas här uthan åtskillnad
för G och K; för K, settes hon här
tije gånger / såsom uti orden Skald,
fik, kuam, Erik, och flere; menn för
G finnes hon nise gånger ristat / såsom
i orden Geirmundr, Geirlaug, Ragn-
fast, Inga, fing, och flere sådane;
hwar af slutet / att the gamble hafwa
nepligen haft nogon åtskillnad / uti måls
föret / emållan G och K; emådan the
begge liuden medh een staf utförde hafwa.
Samma bestedd är med Runan T, som
här uthan åtskillnad merker både D och
T. nembligen T uti orden Snutestad,
hit, Ragnfast, Mautumi. Menn åter
D uti orden Geirmundr, Sunde, dru-
knadi, Skald och flere sådane. uti ordet
INTR merker thet D uti förra stafel-
sen / och T uti then efterste. Thet
ristas här och medh en arm således T, uti
ordet RIII+ doch brukas then mynden
sällan. Runan A brukas här listla med
K. Somblige hafwa ment att hon skulle
allenast brukas uti ändan på orden /
menn här finnes hon fyra gånger mit
i. I brukas här uthan åtskillnad för A
och E. Man kan och märka att Skall-
den så hafwer fogat de fyra fremsta Ru-
nerna / att de göra ögat på drakan /
och wißa hans grymma upsyn.

Lapis

Lapis Salensis in pa-
riete templi.

I Sala Kyrkis
mur.

NIHTI+ NP+ IIPTH+ NTH+ IPNI+
IHT+ APTR+ NP+ PIPNR+ III+
NP+ INIPTH+ BRNBR+ II+
IPTH+ RHTI+ RNN+ PII+

h. c.

Visti & Alfdanus fecerunt celari la-
pidem in memoriam Ulmi patris sui, &
Hulfasti fratris sui. Liffstenus incidit
Runas has.

Omnia hic clara & perspicua sunt;
nisi quod transversam lineolam ab
unico tantum latere ducat in lit. A.
& N. hoc modo I pro I & I pro I;
unde colligitur posterioris ævi esse
lapidem, cum & Runam I sectam
habeat hoc modo I. I in IIPTH est
A longum, vid. § 10. cap. præced.

Visti uk Alfdan litu akva Sten
yftir Ulm faður sin, uk Hulfast
Bróður sin. Liffsten ristði Run
þisa.

Thet är

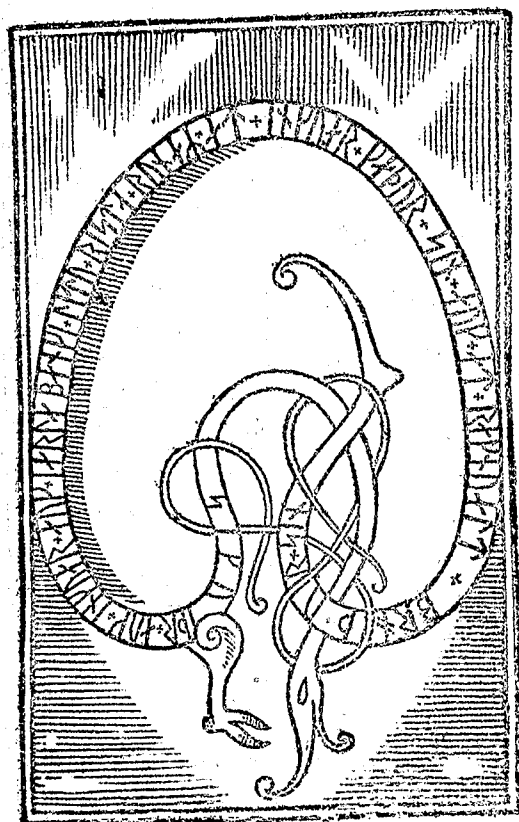
Visti och Alfdan låto hacha Stenen
efter sin Fader Ulm/ och sin Broder
Hulfast. Liffsten ristade thesa Ru-
ner.

Thenna Stenens riening är lius och
reen. allenast är märkande att the twen-
ne Runerna N och A, icke dragas heit
öfwer medh streket / uthan allenast till
then ena sidan således I för I, och I för
I. hwar af slutet att Stenen icke är
utaf the äldste / efter han och hafwer
then Runan I stungen sålunda I. I uti or-
det IIPTH är thet longa eller dubbla A
beset § 10. uti föregående Capitel.

E 3

Petra

*Petra Skanilensis, in
flumine.*

*Ståmås Häll i
gröfströmen.*

HYNDIR. INP. HYNDIR. INP.
HRIÐHVI. NID. RITR. RHHK.
IT. HYNDIR. PIRIR. HI. INP. IT.
RIPINIR. BRIRIR. HI.

h. c.

*Sigvidus, Ingo & Jarlabengus incidit
cerunt Runas Ingoni patri suo, &
Ragnvaldo fratri suo.*

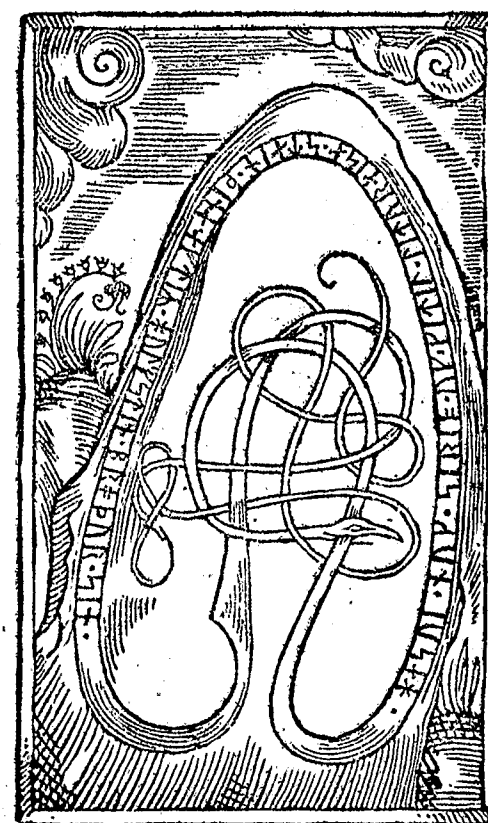
Sigviðr auk Ingvar, auk Jarla-
bengi létu rísta Runer at Ingvar
föður sín, auk at Ragnvald bróður
sín.

Thet år.

*Geirved / och Inge / och Jarla-
bengi låto rísta Runerna efter sin
fader Inge / och sin bröder Ra-
gnvald.*

Lapis

Lapis Rådshagensis.

*Råstad Stenen i
Spångasöden.*

HYNDIR. INP. HYNDIR. INP.
HRIÐHVI. NID. RITR. RHHK.
IT. HYNDIR. PIRIR. HI. INP. IT.
RIPINIR. BRIRIR. HI.

h. c.

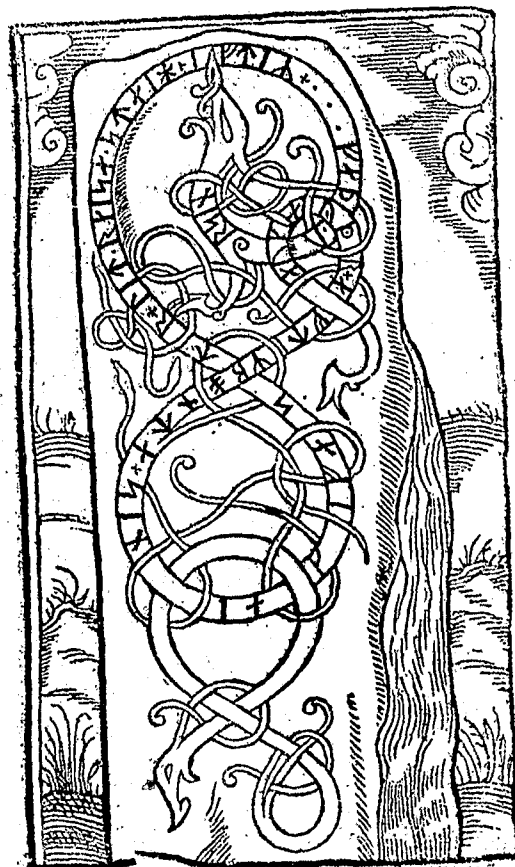
*Hesvi & Sirip & Katillus erigi fece-
runt lapidem in memoriam Holmstani
fratris sui.*

Hesvi auk Sirip, ok Katillicu raísa
Stain þína ástir Holmstani bróður
sín.

Thet år.

*Hesvi och Sirip och Katil låto resa
stennan stien efter sin bröder Holm-
sten.*

Lapis

Lapis Vassundensis.

Vassunda Ste-
nen.

ÞRIPIPIR. IT. RHIF. ITHF. Ingifastr lit raifa Stain iftir ---
 IPTIA. ---- PIPAR. IH. INP. faður sin, auk Aydr aftir bonda
 IAPR. IPTIY. BITH. IH. sin.

h. e.

Ingifastus erigi fecit lapidem in memo-
 riam --- patris sui, & Auduna in me-
 moriam mariti.

Þhet är

Ingifaster lät resa Stenen efter
 sin Fader --- och Audr efter sin
 man.

Runa $\mathbb{F}$ in vocabulo $\mathbb{I}THF$ non
 est septima in ordine $\mathbb{F}$, sed aut
 notabit $\mathbb{F}$ duplex; aut perperam
 sculpra est pro $\mathbb{F}$. Runa Ψ , in voce
 $\mathbb{IPTIY}$, est $\mathbb{A}$ inversa vel prona.

Þhen Runan $\mathbb{F}$, uti ordet $\mathbb{I}THF$, är icke
 þhen siunde Runan hagel, utþan ett
 dubbelt $\mathbb{F}$; eller ordet ristat i stället för $\mathbb{F}$.
 Þhen Runan Ψ , uti ordet $\mathbb{IPTIY}$, är
 icke þhen $\mathbb{I}$. Runan madur, utþan þhen
 suprunan $\mathbb{A}$, wend vþned.

Hulm-

Lapis Rådstens.

Råstad Stenen i
Epånga sockn.

ÞRIPIPIR. INP. IHNI. ITH. Hulmstin auk Inosvi litu raifa
 RHIF. ITH. IPTIA. INBIRI. Stain iftir Iubiurn faður sin, auk
 PIPAR. IH. INP. PIRIP. IPTI. Girip ifti.

h. e.

Hulmstinus & Inosvi lapidem erigi fece-
 runt in memoriam. Fuberni patris sui,
 & Gyrida in memoriam.

Þhet är

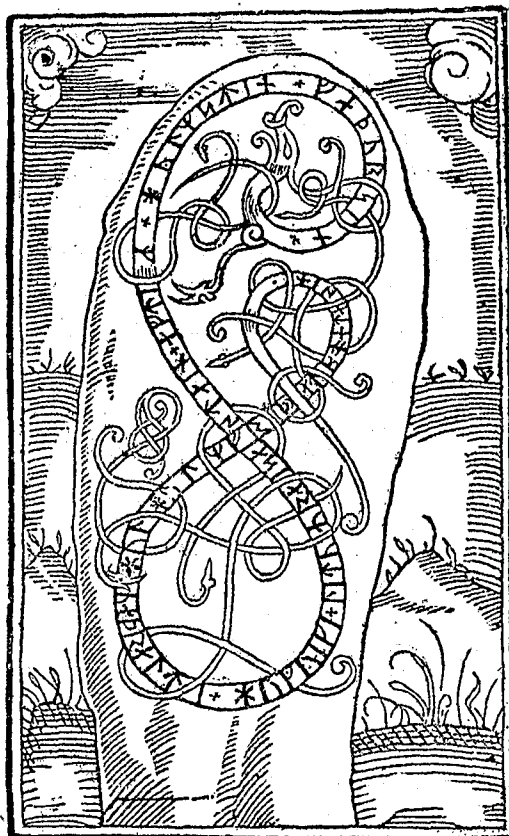
Holmsten och Inosvi lät resa
 stenen efter sin fader Iubiörn och
 Gyrid efter.

Posteriori sententiæ integrè expri-
 mendæ defuit spatium in lapide;
 desideraturque vox bonda sin; h. e.
 mariti sui; aut alia ejusmodi.

Þhen eftersta meningen är ofullkomme-
 lig, efter rumet på stenen inett rätte
 till / och fattas þhet ordet Bonda sin /
 eller något slkt.

Lapis

Lapis Alensis.

Ulla stenen i Was-
funda sochn.

Radvaldi hugvigi litur raisa stain
RHH. IHH. IPIA. INYIHE. astir Holmstin faður sin: Hal
PIPR. IH. INI. INIYPRIP. Hulmsfr at Bonda sin.
IT. BHH. IH.

h. e.

Radvaldis ingeniosus (animi celer)
erigi facit lapidem in memoriam patris sui
Holmstani: & filia uxor Holmsfrida in
memoriam mariti sui.

Thet är.

Radvalld hugwige låter resa ste-
nen efter sin fader Holmsten / och
then hulla Hulmsfrid efter sin
Man.

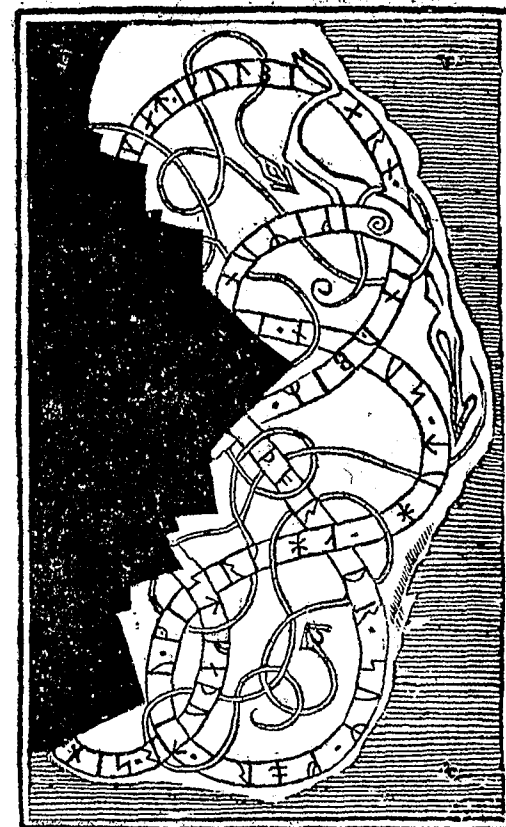
Quarta Runa R perperam scul-
pta est: nam ratio nominis exigat
Runam N.

Then fjerde Runan R är här orätt
riktat / ty sielfwa namnet fodrar then
Runan N.

Illud etiam hic lapis, præter alios
multos, docet, in monumentis sepul-
cralibus, quæ parenti maritoque
statuit filiorum uxorilque pietas,
liberorum nomen matris nomini
præponi.

Thet wißer och thenna stenen / så wel som
månge flere / att på the Runesténar /
som Barnen efter Fadren / och Hustrun
efter Mannen uprätte / sattes Barnens
namn framföre / och Hustruns efter
äth.

Lapis

Lapis hic columnæ templi Ca-
thedralis hic Upsalæ substratus est,
quæ, quo minus sensum integrum
eruas, impedit. pars autem exstans,
& visui obvia, ait Thorcerum pere-
gre in Græciam abiisse.

Thenna Runestenen ligger under en
pelare här i Domkyrkan / som förhin-
drar att man icke kan hans mening ret-
teligen fatta. Then ena Ornestångian
som utom pelaresfoten synes / säger att
Thorder for ut till Grefeland.

R 2

Lapis

Lapis Löfstadensis

Löfstad stenen i
Bålänge sockn.

--- I. HT. RHH. THH. IPNA.
VIRPIR. INP. NHRIP. THH.
THH. IHR. NHR. INHR. I.
VIRPINY.

h. e.

--- i erigi fecit lapidem in memoriam
Gerderi & Utrici filiorum suorum: quo-
rum alter (posterior) in Græcia mortuus.

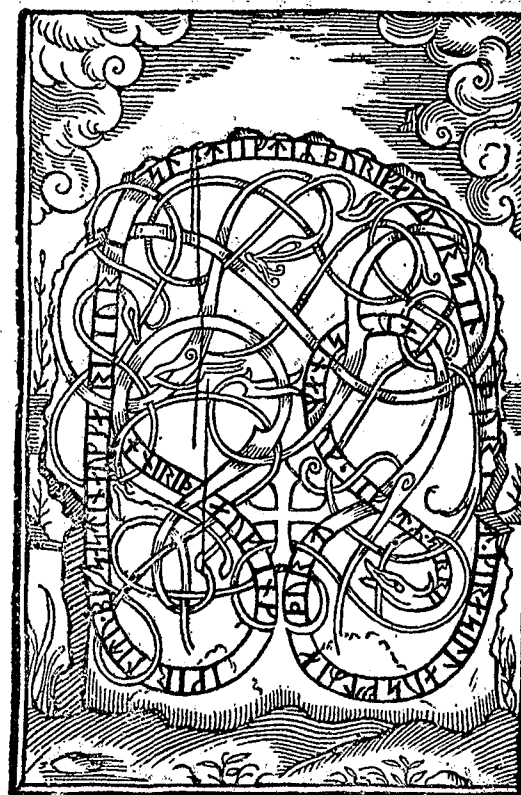
Hic illud longum diversimode fi-
guratum bis reperitur, in vocibus
THH. IHR.

Thet är/

--- i let resa stenen efter sina
söner Gerd och Utrik / then sena-
re blef död i Greteland.

Här finner man thet longa eller dubbla
A, två gånger / med åtskillig mynd rife-
tat / i orden THH. IHR.

Lapis

Lapis Sundbyensis

Sundby stenen
i Sunbo sockn.

THIRIP. INP. IPIPIR. HAN. RHH.
THH. INP. VIRI. INR. I. THH. IPNR.
PNRI. PIRNR. TH. PNRI. HT. VIRI.
THH. PIA. IPIPNR. PNRI. THH.
NP. IPNA. INHR.

Enirip auk Ingigir, litu rifa stin, auk
gera aur i fundi iftir þuri Fapur
sin. þuri lit girá fillaus iftir Ingi-
turu kunu sinar, uk iftir Iveru.

h. e.

Endiridus & Ingigerdis lapidem posue-
runt, & vadum in freto iecerunt, in me-
moriā patris sui Thuronis. Thuro sub-
structionem fecit in memoriā Ingituræ
conjugis suæ, & in memoriā socrus.

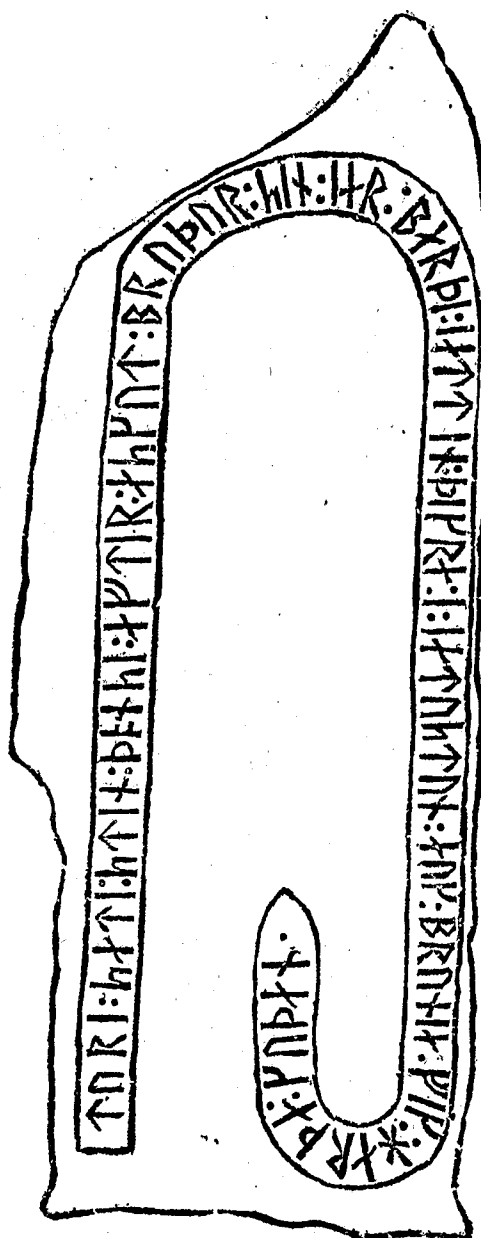
Thet är/

Endrid och Ingigerd låte resa ste-
nen / och göra ören (wadet) i sun-
det / efter sin fader Thure. Men
Thure lät göra syllåsen (brobiel-
karna) efter sin hustru Ingithora /
och efter sin Svärmöder.

F 3

Lapis

Lapis Færmstadenfis.
vid. G. II. cap. 7.

**Zärmsta stenen-
bese G. 11. cap. 7.**

TARI. hiri. hiri. bethi. p'tir.
 j'pnt. bndbr. hii. iir. b'kpi.
 hith. p'p'ri. i. hith'ine. j'p.
 bndh. p'p. h'kpi. p'ndh.

h. c.

Turo lapidem hunc posuit fratri suo Asguto, qui cecidit magnum gigantem in latustum; lorica vero accepit durus Deus (Odinus)

Explicationem lapidis hujus vide in
notis ad *Hervarar Saga*, pag. 192: hic
autem observetur figura literæ I, quæ
hunc in modum sculpta est h.

Turi sati stin þansi aftir Afsut
brúður sín, ier barði latti þi-
gra, i latustun, auk brunia fik har
þa gupen.

Thet år /

Ture satte thenna stenen estir sin
broder Asgut / som slog i hål then
stora Jätten i Jättes-Tuna / och
hans brynja fick Guden Ödm.

Lydningen på thenna stenen fins uti
Notis till Hervarar Saga pag. 192. här
merker man allenast then ättskilliga myn-
den/ som then Runan i hafwer i såluna
da h.

Lapis

Lapis Jersfoënsis.

Zärfzö stenen. i
Prästegården.

KHEHNEPR+ INP+ PINDHIE+ RIETH+ ZHE+
 BIEH+ IETHA+ TINTI+ PHEDE+ ZIE+
 ERIBENP+ ZHI+ INP+ IT+ KHARKH+
 PHEDER+ ZHI+ PINDHIE+ TINTH+ I+
 DITPHETHENP+

Röndulfr auk Fiölvar ríftu sín þingla ífrir Tiutà sábur sín, Hrídulfr sun; auk at Haurlau muþur sína, Fiölvars datur à Vitgublaþum.

h. e.

Rumulus & Fulvius lapidem hunc posuere patri suo Titus Ribuſi filio; & matri suæ Heurlangiae Fulvari filiae, in Augustap.

I & i hic promiscue usurpantur; longum vero illud A inversum in voce monosyllabica sic notatur ꝥ: sed in voce TINTE per A & O efferre potes:

Thet ar

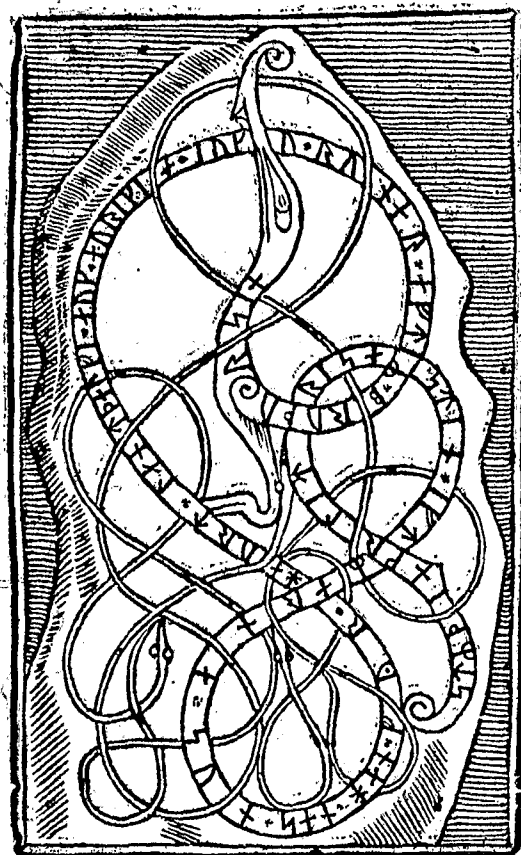
Runulfr och Siulwar reste sten then-
na efter sin Fader Tiuta Ridulfs
son/ och efter sin moder Hårlaug
Siulwars dotter i Witgudstad.

I och Skrifves här hwart om annat;
thet longa eller dubbla A, finnes här om-
wände uti enstafa ordet E: men efterst uti
ordet TINDA kan lasas för A och O
hockot thera man will.

Lapis

Lapis Falebroënsis
vid. cap. 7. § 16.

Falebro stenen i
Danmarkz sochn
bese § 16. uti det. 7.
cap.

STAUDINGR. NI. RISA. III. IPNA. IRH.
III. III. III. PIR. IIIRI. IIIRIPI.
IRP. IRIRPH. IRPN. RNIH. IPNA.
RNDNR. III.

h. e.

Staudingus fecit erigi lapidem in memoriam
Arni filii sui, qui peregre profectus est.
Land-pelfus & Ericus inciderunt Ru-
nas in memoriam fratris sui.

Hic decima sexta Runa A in primo
vocabulo occurrit.

Staudingr litrisa stin istir Arna sun
sin, han for abaurt: Land-pelfi
auk Aurikia iuku Runer estir bru-
bur sin.

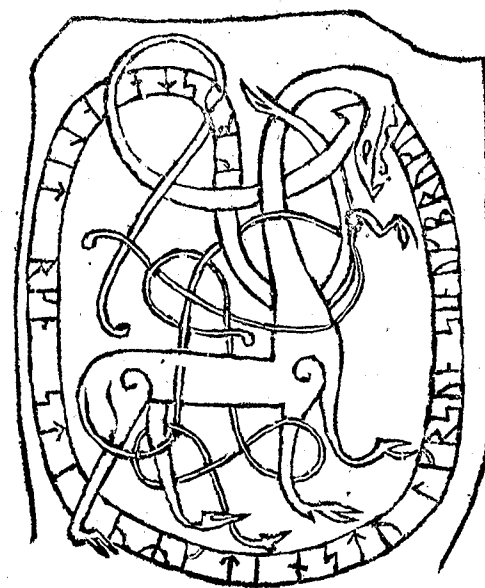
Thet är

Stödingr lät resa sten efter sin son
Arne / han for bort. Land-pelfe
och Erik huggu Runerna efter sin
broder.

Här finnes den 16. Runan A uti första
ordet.

Lapis

Lapis Tibelensis.

Tibbela Stenen
i Tillinge sochn.

FRUSTEN. NI. RPI. III. APPI. Fruften lit -- rka stin aufsi Astulfr
HINPR. INE. III. NP. FRN. sun sin, uk bru gra.
PIRI.

h. e.

Fruftenus curavit monumentum incidi lapidi,
in memoriam Astulfi filii sui, & substructionem
fecit.

In vocabulo RPI, desiderantur pri-
ores duæ Runæ PI, legendumque
PIRPI, sculpere, incidere, signare.
Lit. A in voce APPI est 16 Runa
Au, de qua supra cap. 7. § 16. lit. I
in vocabulo HINPR est decima
Runa I inversa.

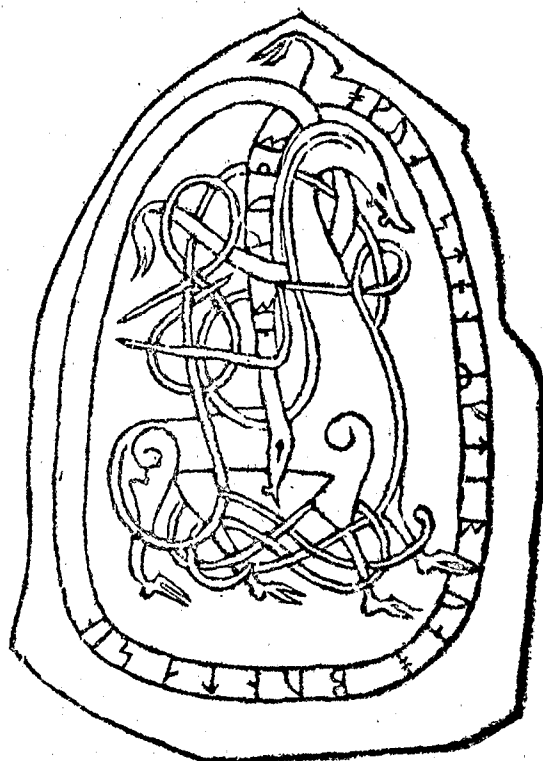
Thet är /

Fruften let rista stenen efter sin son
Astulfr / och göra broon.

Om ordet RPI fattas the twenne fremsta
Runerna PI, och bör lasas PIRPI. mär-
ka. Thet Runan A. uti ordet APPI
är den sextonde / nemligen Au, eller S /
om hwilken tillböna uti det 7. Cap.
§ 16. Thet fremsta Runan I uti I-
NPR är en wend runa / nemligen the
tjonde Runan I. A.

G

Lapis

Lapis Melbyensis in
parochia Tillinge

Mälby sten
i Tillinge sochn.

IRPNR. IPNI. ITH. APTR. NHT. BNHT. III.

Argubr akva stin austir Vch buanda sin.

h. c.

Arguba sculpi fecit lapidem in memoriam mariti sui Vei.

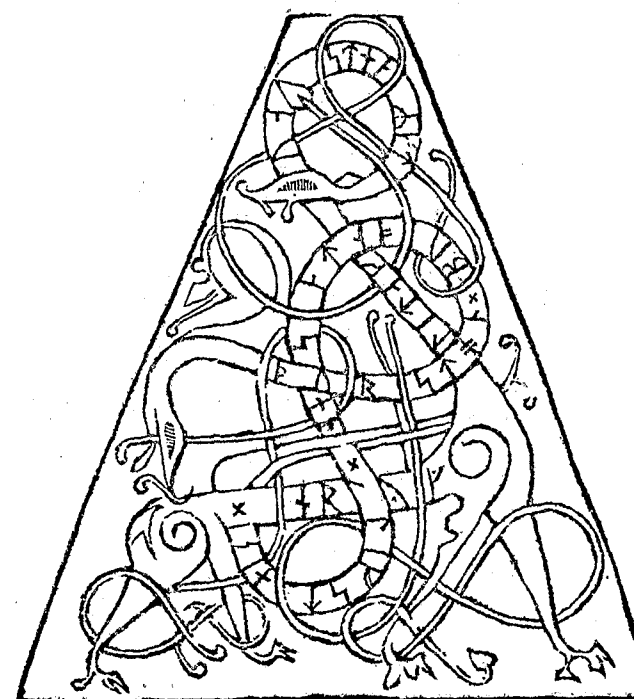
Thet är/

Argudh hacka stenen efter sin man Vch.

Ut sensus integer sit, omissum vocabulum IIT (fecit) restitui debet. I in IPNI est A longum. A in APTR est decima sexta Runa Au. Nomen Argubr, aliaque haud pauca in R desinentia, indicio sunt, virorum foeminarumque nominibus propriis communem eam quondam fuisse terminationem.

Att sälla meningen bör thet ordet IIT tillfästas. I uti IPNI är det longa eller dubla A. A uti APTR är den septonde Runan Au eller S.

Lapis

Lapis Brunbyensis
vid. cap. 7. § 10.
G 16

Brunby sten
i Gröfshult sochn.
beses 10. och 16.
uti 7. Cap.

IRPNR. IIT. IPNI. ITH. APTR. BNHT. BNHT. III. NPHTH.

Arlog lit akva stin aust purstan buanda sin. Liffstain.

h. c.

Arloga incidi fecit lapidem in memoriam mariti sui Thurstani. Liffstainus: supple, incidit Runas.

Thet är/

Arlog let hacka stenen efter sin man Thorst. Liffsten. fattas thet ordet risti Runer.

Inscriptio lapidis Ännerstadensis
in parochia Simeuna.

Ännerstad stenen i Simeuna.

IRPNR. IIT. IPNI. ITH. APTR. BNHT. BNHT. III. NPHTH.

Lipsmaþr lit akva stin austi Julbiurn Fader.

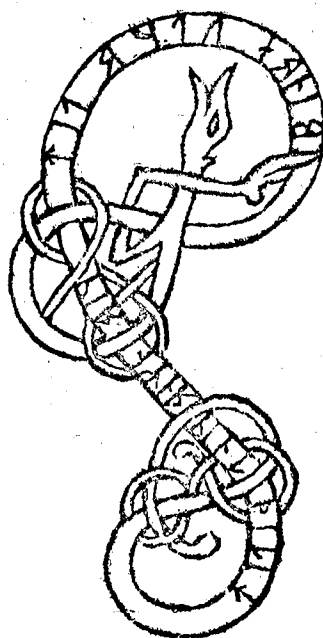
Præter longum I, habes hic etiam 16. Runam A: ut satis jam monstratum putem, eam inter genuinas malrunas ceteri. In monumentis Norvegicis & Cimbricis eam etiam usurpari, indicio est lapis Grammenfis INHR. INHR. RAPIN. Vorm. pag. 469. & lapis Hobroensis, PAMPI. TAPR. Vorm. pag. 282.

Här finnes både thet longa I, och den seronde Runan A. Så att jag menar nogsampt vara bewist att thet Runan A är en serfild Runa ifrån den femte Runan R eller K. och hafwer sitt serfild rum i runaredden / och sitt serfild rum och mæfse ibland Mälrunerna / som af införde stenor stonas kan. Hon finnes och på de Norske och Jurske stenor hos Doctor Orm pag. 469 och 282.

G 2

Lapis

Lapis Sviestadensis.

Sviestad stenen i Vda-
linge sochn.

ᚠᚢᚱᚢᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱ Biarnulfr lit gira merki at þi-
ᚱᚢᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱ lit.

h. e.

Biarnulfus monumentum fieri curavit þi-
lito.

Hic lapis Runas omnes exhibet re-
troverfas; de quibus supra cap. 6.

Thet är /

Biarnulfr lät göra märket æth Thil-
lit.

Thenne stenen hafwer tidel wende Runer
om þwilla tilförena um det 6. cap. sörmåle
är.

Lapis

De prædio rustico
Drby lapidem hunc
in hortum meum ad-
vehi curavi.

Thenna stenen haf-
wer iag lätie
föra ifrån Dr-
by i Rosbo sochn
och ut min trå-
gård.

ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱ
ᚱᚢᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢ
ᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱ

h. e.

Vigmundus incidi fecit lapidem sibi ipsi, viro-
rum prudentissimo: Deus propitius sit anima
Vigmundi navium Gubernatoris.

Præter Runas P. I. N. punctis signa-
as, longum illud A. hic quater repe-
ritur.

Alterum lapidis latus Runis retro-
verfis vel pronis, utroq; enim modo
legi possunt, hanc habet epigraphē:

ᚱᚢᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱ
ᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱᚢᚱ

Aut hoc modo

ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱ
ᚱᚢᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱᚢᚱ ᚱᚢᚱ

h. e.

Vigmundus & Efrida monumen-
tum sibi viventibus sculpservnt.

Vigmundr lit akva stin at sik silfan
sluastr måna: Guþ ialpi sial Vig-
mundar Styrimans.

Thet är.

Vigmunder lät haka stenen (rista
runerna) åt sig sielf / som war en
mycket slug man / Gud hjälpi Wig-
munds styrimans siäl.

Söruchan the stungue Runerna P. I. N.
finner man och här thet longa eller dubbla
A. i. fyra gånger.

Then andra sidan af stenen / ristat medh
wende eller suprunor (man kan läsa på
begge setten) innehåller thenna menne-
gan.

Vigmundr auk Efrid akumerki at
kvikan sik.

Thet är

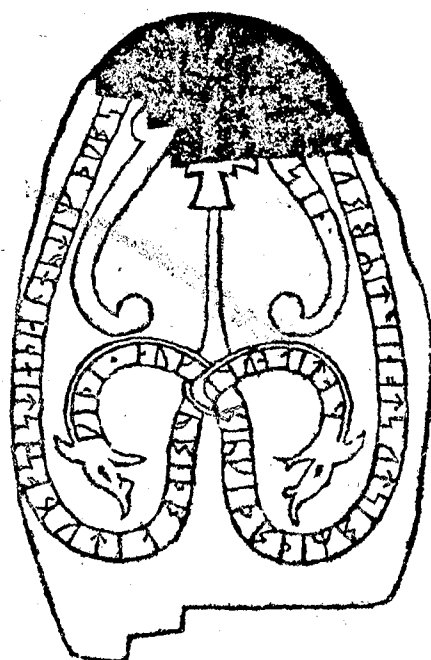
Vigmunder och Efrid huggumerket
æt sig lefwandes.

G 3

Lapis

Hic lapis janne templi
Fundboensis substratus
est.

Thenna stenen ligger
i Gunbo Ryrkiedör.

Prior draco.

1. Ketil auk Ufriþr litu rísa stin þina
aftir þurs ----- sin

Alter draco.

2. Vipi auk Rikvibr þir rísta stin
iftir bru ----

1. h. e.

Katillus & Ufriþa erigi fecerunt lapi-
dem in memoriam þursiani.

2.

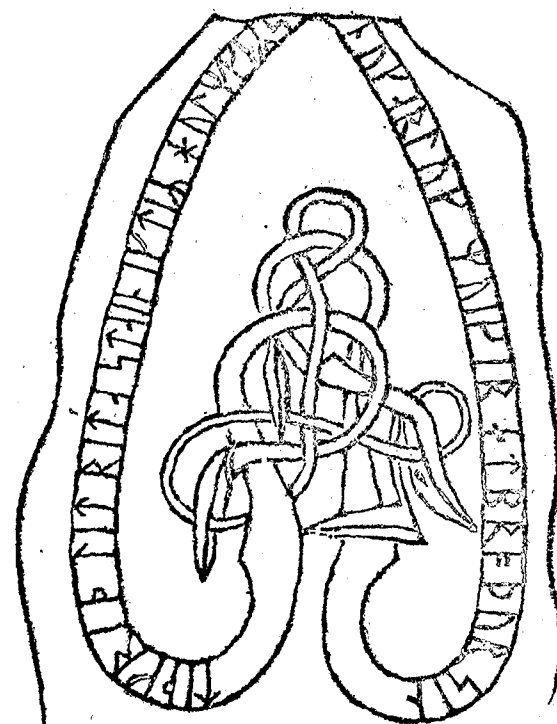
Vipi & Rikvibr erexerunt lapidem in
memoriam fratris sui.

Prior draco Runas exhibet retro-
versas: alter vero eadē pronas.
In priori dracone, muro templi
intercipitur ultima syllaba *TH*, in
ÞNR & insequens verbum
TH. In altero dracone ultima syl-
laba *ÞNR* & vocabulum *TH*, eodem
muro teguntur.

Thenna ena Drakon är ristad med wena-
deruner och then andra med þupruner.
På den förra Drakon står fyrto dörs
muren öfwer then stafelsen sten uti Thor-
sten och thet ordet Son; och på then
andra Drakon / öfwer then eftersta staf-
welsen uti Brodar och ordet sin.

Lapis

Lapis Brunnensis

Brunna stenen
i Wänge sockn.

1. Tíðfríð lit rísa stin iftir Hulm-
ger ----- auk Arlug Muikir at
broþur sin.

h. e.

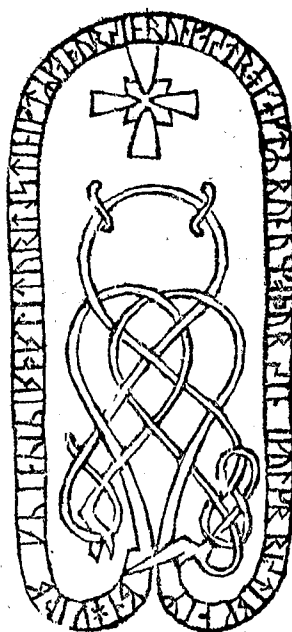
Tíðfríð sculpi fecit lapidem in me-
moriam Hulmgeiri ---- & Arlug Mu-
kir in memoriam fratris sui.

Thet år

Tíðfríð let rísa stenen efter Hulm-
ger ---- och Arlug Muikir efter
sin broder

Lapis

Lapis Golfstadenfis.

Golvestad steneni Tene-
stad sechn.

·Я·В·И·В·И·Р·И·И· ·Ч·И· ·Я·В·И·В·И·Р·И·И·
 И·И·И· ·К·И·И· ·И·И·И· ·И·И·И· ·И·И·И·
 И·И·И· ·И·И·И· ·И·И·И· ·И·И·И· ·И·И·И·
 И·И·И· ·И·И·И· ·И·И·И· ·И·И·И· ·И·И·И·
 ·И·И·И·

h. c.

*Rabvidus & Ingigerdis runis incidi fe-
 cerunt lapidem in memoriam patris sui
 Runfasti, & matris Runæ. Ingulfus scul-
 psit Runas.*

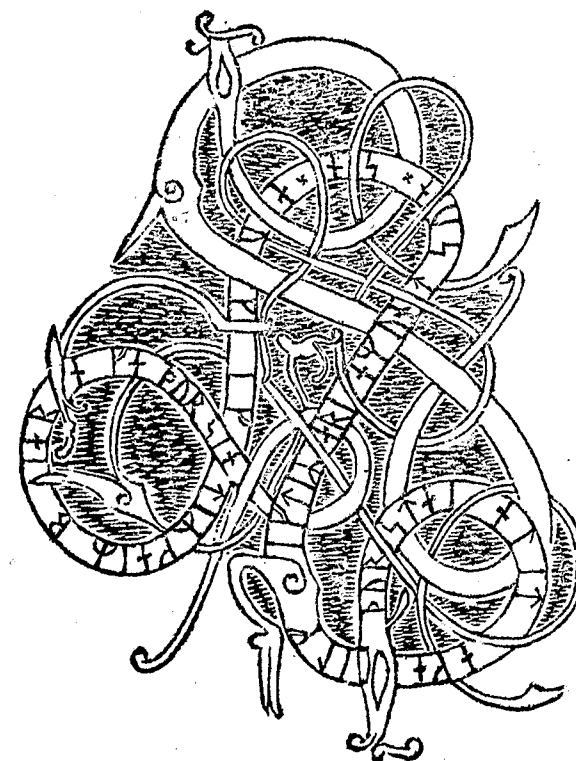
Priora tria & ultimum vocabulum
 sculpta sunt Runis retroversis.

Thet är

Rabvid och Inggerd läto rita ste-
 nen efter sin fader Runfast/ och efter
 sin moder Runa. Ingolfr ristade
 Runerna.

Thet tre fremste och thet eftersta ordet
 är ristade med wenderunen.

Lapis

Petra Fæderstaden-
fis.Fæderstad Runa-
håll i Steptuna
sechn.

·P·R·I·S·T·I·N· ·I·I· ·I·P·I· ·I·P·I· ·I·P·I·
 ·I·R·I·P·I·N·I· ·I·I· ·I·I· ·I·I·P·I· ·I·P·I·
 ·P·H·A·B·I·R·I· ·P·I·R·I· ·I·I·

h. c.

*Thurstanus sculpi fecit petram in memori-
 am filij sui Arimundi: & in memoriam
 Geirbiarni, patris sui.*

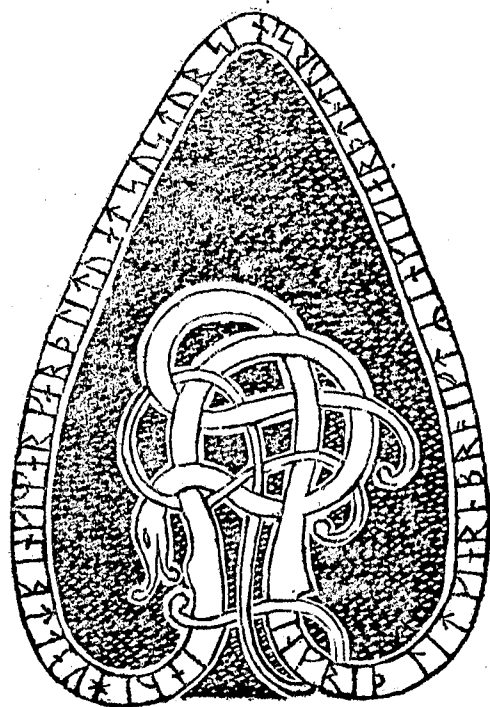
Thet är:

Thorsten lät rista Runedracon efter
 sin son Arimund/ och efter sin
 Fader Geirbiörn.

H

Petra

Petra Hagensis

Hæres Runehäll
i Elänla sechn.

INPRIB. NI. PIRK. BR. IPTA. Ingrid lit giera bro ifr Ingigierþ
 IPIPIK. ITNR. HE. IKI- dotur sin. Ingihvaldr, Ingimar,
 KUKK. IPIPIR. PIR. NIN. Gerþ litu at Sustur sin.
 IT. INNR. HE.

h. e.

Ingrida pontem fieri curavit in memo-
 riam Ingigerdæ filie suæ: Ingivaldus,
 Ingimar & Gerderus sorori suæ po-
 suerunt.

Hic integrum vocabulam Ingival-
 dus runis sculptum est pronis.

Thet år

Ingrid lát göra bro efter sin dotter
 Ingerd. Ingivald / Ingimar och
 Gerd lemnade then till sin Systers
 äminnelse.

Har fins hela thet ordet Ingivalder ristat
 med stuprunor.

Lapis

Lapis Hamundensis.

Hamunda sieneni Hös
lahustvud sechn.

IRHINT. IP. NIKHINT. IP. HE-
 HINT. BIA. NIN. RHE. ITH.
 BHH. IPT. P. PIR. HE. HE. HE.
 PHIR. IRIT. RHE.

h. e.

Ar-niut & Vighnildus & Sigh-niut
 erigi fecerunt lapidem hunc in memoriam
 F... patris sui. Thurstanus sculpsit
 runas.

Præter longum illud A (Æ) in prim.
 vocab. observetur etiam Runam Æ
 in vocibus NIKHINT. & ITHINT.
 vim obtinere lit. G vel potius Gh. de
 quâ vide Cap. 7. §. 7. componitur
 autem nomen illud Signiutr a muta h. e.
 frui & sig. victoria. h. e. victoria fruens:
 ut primum vocabulum Arniutr itidem
 componitur ab ar, annona, & niuta
 frui, qui scil. felici-annona fruitur.

Ar-niutr ak Vighnildr ak Sigh-
 niutr, þir litu resa stin þinla
 ast.... k. faþur sin. Þurfasti huti
 Runar.

Thet år.

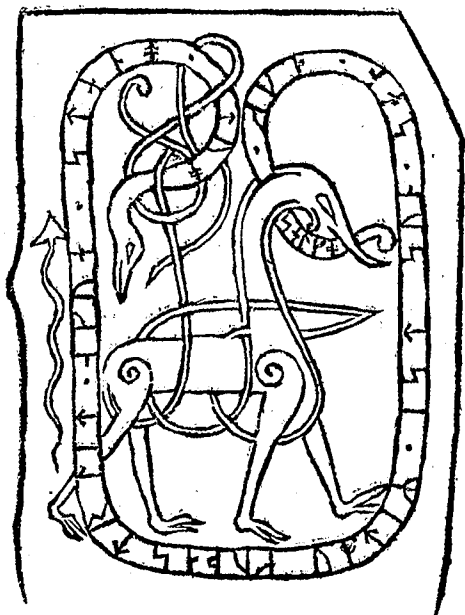
Ar-niutr och Vighnildr och Sigh-
 niutr / the låto resa thema stien efter
 sin fader k--- þursten ritade run-
 nerna.

Förutthän thet longa A (Æ) kan man och
 märka att thet Runan Æ. uti orden
 NIKHINT och ITHINT hafver samma
 målföre som thet skafven g. eller gh.
 hwar om tillföna uti det 7. Cap. §. 7.
 något förmålt år: och år thetta ordet
 Signiutr sammansatt af sig, thet år sea
 ger och niuta / eller nyttia / såsom thet
 ordet Ar-niutr år ihopa satt aff år /
 thet år åhswert / och niuta / thet år
 then sem hafver god lycka medh sin ålæ-
 bruf.

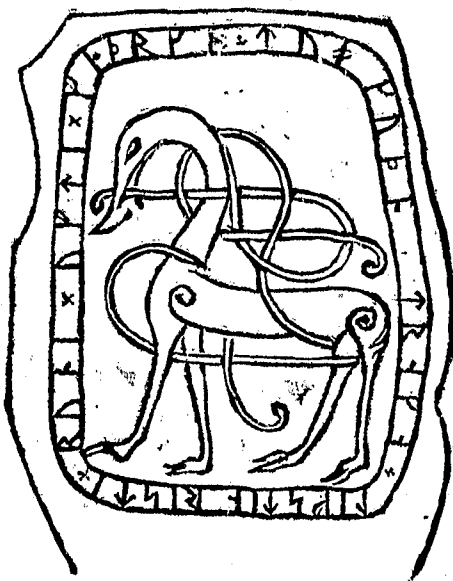
H 2

Dra-

1.

2.

Dracones
Warfrukyrken-
ses.

1.

PNHHT. NT. IPNE. ITHH. INH.
NPHT. HT. IHE. IHE. INP. IHPH.

h. c.

Gudastus (amor Deorum) incidi fecit la-
pides duos in memoriam filii sui Estonia, sui-
que ipsius.

2.

NPHT. RHT. RHT. NPHT.
PHHT. INH. PNH. TRPH.

h. c.

Lifstinus incidit runas binis pulchris dra-
conibus, in memoriam parentis filique.

Gudastum sibi filioque lapidem u-
trumque paravisse inscriptio docet;
Lifstinum vero nepotem (ni fallor)
draconem utrumque, runis ornatum
pietatis ergo, ipsorum memorie con-
secravisse: qua de re nonnulla supra
attigimus. cap. 5. Reperitur etiam
hic longum illud A & quater.

1.

Gudastir lit akva stena tuå uftir Ist
sun sin auk selfa.

Ihet år.

Gudastir lät hugga två stenar efter
sin son Est/ och sigh self.

2.

Lifstin ristti runi æfti feþrga tuå gu-
þa draka.

Ihet år.

Lifstin ristade runerna på tvenne wa-
tra drakar/ efter Fadren och Sonen.

Att Gudastir hafwer lätit hugga begge
stenarna æft sig och sin son/ seer man
af Runestriften. Men Drakarna hafwer
Lifstin Sonsonen (som tag menar) ris-
tat med Runor till deras åminnielse. Hwar
om nogot förmått är tillförna uti det
5. cap. Mann finner och här ihet son-
sa & fyra gånger.

Pla-

Plures jam forte lapides hic exhi-
buimus quam presentis opusculi ra-
tio exigebat. quod tamen ambitione
aliqua a nobis non est factum; sed ut
omnibus liqueret, non fictis nostra
sed genuinis niti: quæ lectori curio-
so manuactionem non fallacem
præbebunt, ad antiqua monumenta
Runica recte lustranda intelligenda-
que. Quibus etiam adjungi hic po-
tuisset tabula variantium lineolarum
in elementis quibusdam Runicis: sed
cum illæ aberrationi potius sculpto-
rum, quam communi consuetudini
& orthographiæ debeantur; & ru-
narum contextu in ipsis lapidibus
deprehendi facile possint; earum hic
observationem superfluum duximus.

CAP. IX.

DE simplicibus runis huc usque
degimus; quæ quo imperfectio-
res, & rudius sculptæ, eo majorem
antiquitatē arguunt: jam pauca etiam
de compositis quas bisonas alii, alii
bivocales vel diphthongos dixerunt,
subjungemus. Bisona dicitur, quæ
ex duabus vocalibus conflata, utri-
usque sonum retinet. Tales bisonas
veteribus Scandianis nego usitatas
fuisse, si decimam sextam A excipi-
as, quam ex I & N conflata supra
dixi. Quamvis hæc bisona non sit,
cum unum & simplicem sonum ha-
beat, sive per ð efferas, ut nobis fa-
miliare, sive per ypsilon, ut Vormio
placet. Illud autem ipsis perquam u-
sitatum fuit, duarum vocalium sonos
in unum contrahere, literis utrisque
in una eademq; syllaba integrè scri-
ptis. Exempla in lapidibus innumera

Ihär nogon till ewenturs funde tyctia/
flere Runestonar här införde wara/ ån det-
ta lilla wårket fodrade/ så är ihet ey af
någon stormåsenheet stedi; uthän att hwar
och een ihär af måtte stöna/ ihetta wårt
lilla ånne ey grunda sig på något nys
updieltat/ uthän på ihet som riktigt och
sannstydigt är: hwilket lihwel den gode
läsaren een nöyachtig efterrettelse gifwa
kan/ till att rett läsa och fatta den gam-
bla Runaristningen. Man hade och här
wid Runat upsätra en liren förrectning
på the åtskillige Runestreet som finnas
på somlige stenar: men emådan the hö-
ra icke till ihet rätta Runaristningens
allmänna bruk; uthän åre komne af
Runaristarnas förseende/ och Runa af
Runernes sammanfogelse å stenorn lettes-
ligen märktas; håller man onödigt ihär
om något att påminna.

Här till hafwe wij bestodot the ena
faldige Runestafwar; hwilka ju
osullkomligare och grofware the
åro ristade/ ju större ålderdoms wörd
giffwes them: nu wiljom wij och något
biffoga om the stafar som af flere Ru-
nor bestå/ hwilka af androm blifwa
fallade tweliudande stafar. Then tal-
las tweliudande staf/ som är af tven-
ne liudstafar sammandragen/ och bekål-
ler begges theas liud. Sådana twel-
liudande stafar hafwa wåra förfäder
intet brukat/ undantagandes then sexton-
de Runan A/ som tag tillförne sade wa-
ra sammandragen af i och n. wånsedt
att och hon ey bdr råktas för twel-
liudande staf/ efter hon hafwer ett enstet liud/
antingen hon utföres med S/ som wij
plågoti göra/ eller medh y, som Doctor
Orm will hafwa. Men ihet hafwer
høos ihet warit uti allmänne bruk att
the tvenne liudstafars liud uti ett liud
sammandragit hafwa/ och lihwål begge
liudstafarna uti stafwelsen fullkommelighet
till sina mynder ristat. Exempel här

H 3

Occur-

occurrunt, quæ hic acervare operæ non est pretium. Lapis Vadsundensis supra cap. 7. Ingifastr lit raisa staim iftir faundur sin, auk Aydr astir bonda sin, hic ai, au, ay, in una syllaba posita, non nisi unico singula sono efferuntur; quod ex aliis lapidibus liquidum est, ubi eadem verba unica simplici vocali scribuntur. vide cap. 7. lapidem Salensem. Nempe ut plures sunt in Scandia Provincie, & plures dialecti, ita hujus vel illius provincie consuetudo, hanc vel illam vocalem in pronuntiatione, & consequenter in scriptione, prævalere voluit. Ut pluribus exemplis non utar, vocabulum istud staim lapis, aliis stin, aliis sten, nonnullis stan scribitur. Au communiter in ð contrahitur, ut haug, hög/ hark. höf/ sand, söd/ laugr, lögr/ auga, öga. Sed perpetuum hoc non est: nam quod in hoc lapide auk scribitur, in alio uk vel ak exaratum invenitur; jam fere per ω pronunciamus. Quomodo & in Ulfilano Codice Gothico O latū per Au exprimitur. Sed fateor me istius discriminis rationem non capere; quod solū consuetudinis imperio debetur. De moderno nostro ð vel ao quid dicam? aliud nihil, nisi veteribus illud prorsus incognitum fuisse. A longum illis usitatum fuit, quod vel gemina lineolā sic notarunt I, ʒ vel etiam accentu superposito. Depriore egi supra cap. 8. com. 10. De posteriori, quod runis abrogatis invaluit, sic Snorro in Hliods grein, sive arte metrica Skaldorum:

Hliodstafir hafa oc tuenna grein, at veir se stytter, eda dregnir. En ef sk yrt skal rita, þa skal draga yvir þan stafinn ef seint skal leida; sem her: ð þui dri sem Ari var fæddr, þa er i míno mínni.

h. e.

på hafwer man af Runahællorne otatis ga/ hvilka en behof görs här hopasambla. Vese Vadsunda stenen här ofswansföre uti thet 7. Cap. Ingifastr lit raisa staim iftir Faundur sin, auk Aydr astir bonda sin. Här sättas ai, au, ay, uti en stafwelse till hoopaa/ och utföras likwäl med en ensald liud; som flart är att stöta af andre Runestener/ på hvilka samma orden med en ensald liudstaf rittas. Vese Sala Runestenen uti thet 7. Cap. Ty såsom uti Sverige äre flere landstap/ och hwar landstap hafwer sitt egentliga målsföre/ så hafwer thes ena eller thes andra landstaps wana föresatt then ena eller then andra liudstafen uti målen framförset/ och äfwen så i Runa-ritningen. Man will icke många Exempel införa: Thet ordet staim, skrives androm stin, androm sten, och somligom stan. Au draget gemeintigen till S; såsom/ Haug, hög. Hauk, höf. Saud, söb. Laugr, lögr. Auga, öga. Doch ser thet ey altid. Ty thet som på then ena stenen skrives Auk finnes på en annan sten skrivit uk, eller ak; nu framföres thet ordet med brede D. Såsom och Ulfila uti sin Gøthiska bok/ uttrycker thet breda D med Au. Doch bekänner iag mig intet finna något annat stäl till een sådan äfkillnad i målsföret och skrifsellen/ än thet som wanan och bruket föreskrifwer. Men hwad skall iag säja om thet ð eller ao, som wi nu brukom? Thet säger iag att them Gamblom war thet aldeles okunnugt. The brukade ett langt A med twenne stref öfwerdraget således I (ʒ) och sedan Runerna afslades/ sette the en liten prick eller streck ofswansföre A. Om thet förra handlas ofswansföre uti thet 8. Cap. 10. versen. Om then senare skrives Snorre uti sin Hliods grein eller Skaldernas Rym-konst:

h. e.

Vocales etiam in duplici sunt differentia; aut enim breves sunt, aut protractæ: & si perspicue scribendum, ducenda est lineola vel accentus supra eam literam quæ tarde est pronuntianda. ut in his: ð þui dri, sem Ari var fæddr. h. e. eo anno quo Arius natus est. Item þa er i míno mínni. h. e. In mea hoc est memoria. De eadem vocali loquitur, quæ in hac syllaba brevis, in aliâ producta est. Veterum illud A longum vel accentu signatum postremum hoc sesquiseculum in Ao incite mutavit. Quod ego imperitis veterum librorum exscriptoribus imputo: unde & in leges nostras veteres, typis impressas, tot verba turpiter deformata immigrarunt, quæ veteres pro suis nunquam agnoscerent. Sed de his non plura. Neque enim animus est, veteris orthographiæ restituendæ præcepta tradere, sed tantum ostendere quâ illi orthographia sint usi.

CAP. X.

Inter veteres genuinas & novas Runas discrimen supra feci, cap. 6. allatâ simul innovationis causa. Et quamvis in veterum Runarum expositione novas non omiserim, hic tamen velut in una cohorte statuat, ut unico intuitu lustrari possint.

R. P. F. I. B. 4.

Runa punctum raro recipit in lapidibus nostris. B runæ punctum imprimi solitum tradit Vormius literat. cap. 13. 15. 23. & 30. Et videri poterat ambigua Runæ istius potestas discrimine indigere. In nostris tamen

Thet är:

Endstafarna hafwa och twenne ätskinnader/ att the äre forte/ eller och utdragne i målsföret: och om man skall skrifa flert/ måste man draga ett stref eller prick öfwer then stafwen som longsampt skall i målet utdras, såsom här: ð þui dri sem Ari var fæddr. Thet är. på thet ähret som Ari var föddr. þa er i míno mínni. Thet är i mitt minne. Han talar här alt om en liudstaf/ som uti then enastafwelsen är kort/ och äther uti en annan stafwelse long. Thetta the gamblas longa och prickade á. hafwer man på halft annat hundrade ähr tillbala wändt uti Ao eller A. af bara tofveri. Och gifwer man med rätta the gamble i öfers öfscrifwarom theana skullen. Hwaras och uti våra gambla af tryckt utgångne laaböcker/ så många skamugen förwände ord äre tafomne som våra förfäder aldrig skulle kunna känna igen för sine. Wenn nogh här om. Ty man hafwer intet latt sig före å nyo willa införa thet gambla retskrefna tungomålet/ utthan allenast låta see hwad och hurudan skrift the gamble hafwa brukat.

Till öfrent uti thet 6. Cap. hafwer iag giordt äfkillnad emellan the gamble uprickrige Runor/ och the nya stungne Runor; och tharsamastådes indraget orsaken till bemänte Runors förändring. Och fast iag uti the gamble Runors uttydning/ inter hafwer utläret the nya stungne Runor/ will iagh likwel här ställa thea uti en flock/ at man medh ett ögnehvarf them kan öfwersee.

Then Runan B fins sällan å stenum. Men att then Runan B plägar stungas/ skrives Doðor Orm uti sin Litteratura, 13. 15. 23. och 30. Capitilet. Och kan thes äfkilliga liud synas behöfwa någon äfkillnad: doch hafwer iag thema stungna runan ey kunnat märkia på lapidibus nostris. B runæ punctum imprimi solitum tradit Vormius literat. cap. 13. 15. 23. & 30. Et videri poterat ambigua Runæ istius potestas discrimine indigere. In nostris tamen

lapidibus nostris.

lapidibus hoc observare non potui, quamvis ea de causa vel trecentos inspexerim. Sed invariato caractere scribitur **BIFAT**, **BIRPINDH**, **BHI**, **BHII**, **BRIFNR**, in quibus, uti & aliis longe plurimis, B legi pronunciationis ratio requirit. In vocabulo **HIBI**, aliisque, P literæ tonum deprehendes. In **BIFAT**, **DEIR** similibusque ad literam F accedit; nam & in aliis lapidibus **IFTA**, **NPTR**, exprimitur. Adeo ut potestate sua comprehendat B, P, & F. Sonos enim omnes paucis Runis comprehensos asperere ut plurimum extulere majores nostri. Et qui postea runarum elementis puncta impressere, leniorem prolationem elicere studuerunt. Sed, ut dixi, B puncto confectam, non observavi. Unde & I T. Bureus in Vormii literaturam sic lufit:

Bland hundrudum stenum fins icke een /
Thår Byrgal har stynget i bålgen:
Ty Waldemar stingen war förseen /
Han kom når ute war bålgen.

In paucissimis etiam lapidibus Runa
& lecta reperitur.

Then Runan & finnes och på ganska få
stenar stungen &.

CAP. XI.

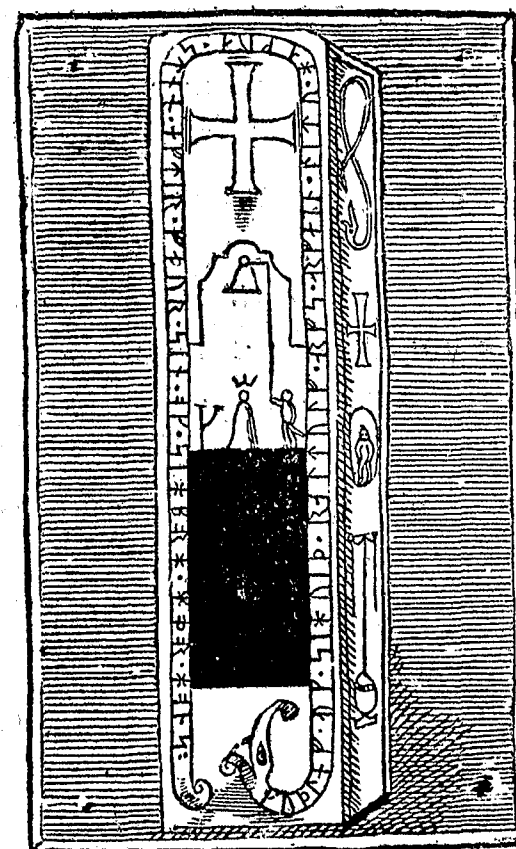
RUnarum singularum corpus unico simplici & recto tractu, à summo ad imum, perfici, supra cap. 5. notavi. Cui deinde ductui, à dextro vel sinistro latere, alia adjungitur lineola, ad differentiam constituentem, inter ipsa runarum elementa. Quod deinde occasionem dedit, ex unico illo recto ductu duas formandi Runas diversas: ita quidem, ut lineola dextro lateri adjuncta aliam runam, sinistro vero lateri adfixa aliam denotet. Ut supra ostendi

Ithet 5. Cap. hafwer man lätit see hwar och eens Runas kropp bestå af ett rett streck ofwan ifrån / och underåth / till hwilket på then ena eller andra sidan drages ett eller flere andre streck / thår medh ett utmärkt serfärlte staswar / och theras egenfkap. Thetta hafwer sedan gifwit tillfälle / aff thet ena retna strecket / att skapa twenne serfärlte staswar: Således att thet strecket som drages till på then högre sidan merker een stas för sig / och thet på wänstra sidan tilldrages / betyder en annan stas. Som iagh illförm hafwer

ni

• **N**ihil aliud esse, quam **IN** juncta. Hoc ramen pacto dux runæ non coalescunt in unam, sed utraque suum jus sibi integrum servat, & intelligitur esse Runa separata, licet combinata sit cum alia. Hoc siue nexum runarum, copulationem, jugationem vel combinationem dixeris, res eadem est. An elegantia quid hic affectaverint, nescio: potissima vero artificii istius ratio videtur a necessitate esse; quod absolutas sententias inscribendas lapidum angustia aliter sæpe non caperer. Exempli loco unicum duntaxat lapidē hic exhibebo. Cæteros Runas plicandi modos, lector ipse lapides perlustrando facile observare poterit.

lätit see / att & icke annat är. än an sammandragne. Och blifwa icke på thet wäse twenne Runor sammanwure till een Runa; uthan hwardera behåller sin egen rett / och försås wara en seifild Runa / fast hon är medh then andra sammanbunden. Will man falla thetta Runernas sammandragning / eller något siakt / är thet lifka mycket. Hafwa the här medh sökt nogon prödnat / och sågring i riktandet / wet iagh icke: första orsaken till thetta konsten hafwer wel varit / att rummet på stenarna eljest i det hade rekt till / att rista thår på bredda och fulla meningen. Till exempel will man här allenast en Runsten utföra. Flere siakt att sammanbinda och tradla Runerna / kan hwar och en märka och taga i acht af sielfne Runesteners nas igenomlåsande.

Lapis Hargensis

Hargs stenen.

YDENE. AP. YHNI. RIMNIP. RPI. RPIH. NIN. HPIH. ITH. IPIR. PIR. ITH. IP. IIR. IIR. IIR. IIR. Gudlef auk Sihvid Ralculf arfs arfain litu hakva sten eftir fadur sin ok Sihborg modor hans.

I

h. e.

h. e.

Gudlefus & Sigvidus Ralt-ulsi bæredes
legisimè incidi fecerunt lapidem in memo-
riam patris sui & Sigburgæ matris ejus.

Contrahuntur hic I & N. I & P. I &
R. bis I & R. bis. I itidem & P.

Thet år.

Gudleif och Sigwid Ralt-ulfs retta
arswingar låto hugga stenen efter
sin Fader / och hans moder Siborg.

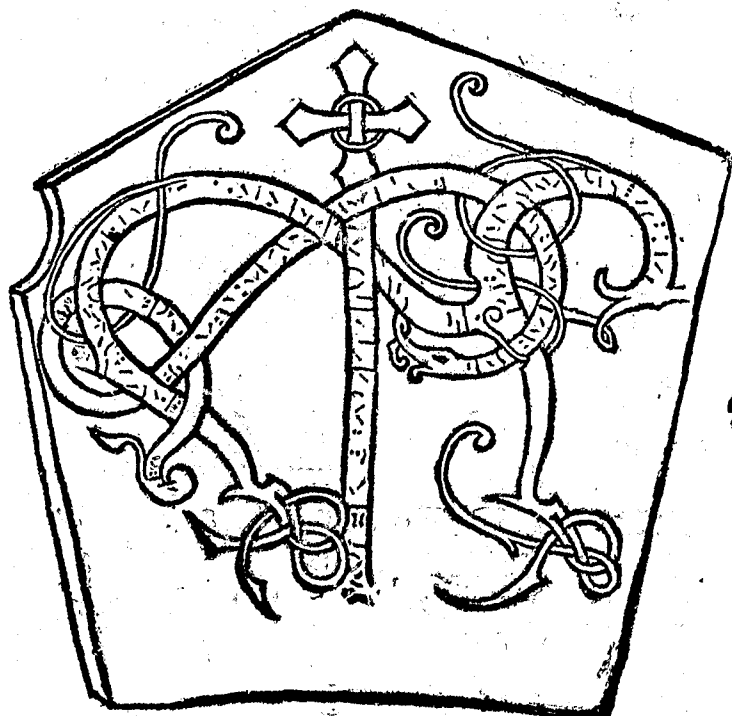
Här blidas i hop I och N. I och P. I
och R. två gånger I och R. två gånger
sammalides I och P.

CAP. XII.

Mentionem antea fecimus ru-
narum crypticarum, quæ Vil-
luriner dicuntur: Earum multi modi
excogitari possunt, in eo tamen
omnes conveniunt: ut lectorem fal-
lant, nec sensum earum occultum
capiat, qui arcani istius clave desti-
tuitur. Itaq; cum sibi sapuerint, scri-
pserintque earum inventores, nec a
vulgo nitelligi voluerint, indigni
sunt, ut in eorum monumentis enu-
cleandis ingenium fatigemus: præfer-
tim cum antiquis illis ignoratum fu-
erit hoc artificium. Si vero publico
istas destinaverunt, ut suspicari ali-
quis possit, inventionis solertiam u-
sus publicus destituit, obliteravitque.

Lapides tamen aliquot earum lectori curioso hic subijcimus.

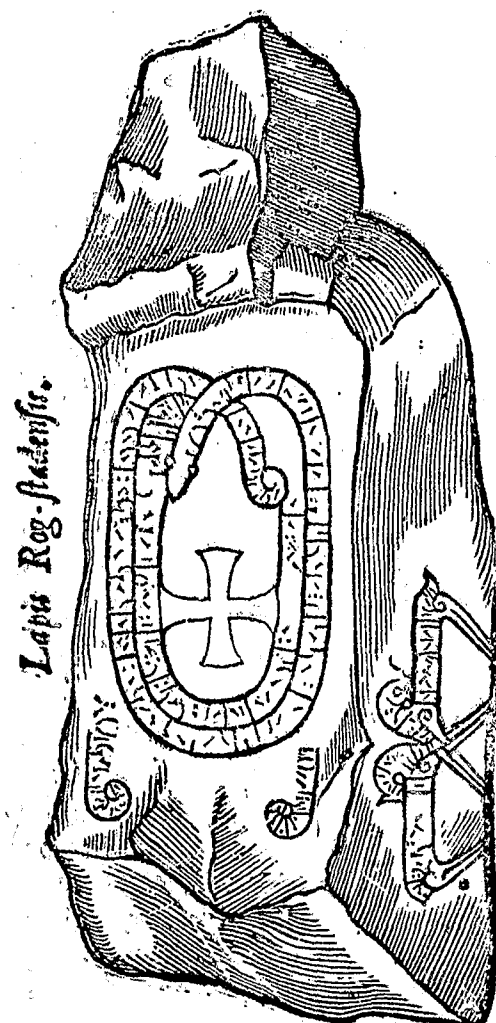
Wij hafwom och tale om Wil-
loruner; af them kunna mon-
ge slag updictas; doch kom-
ma the alle thår uti öfwerens / att läsaren
them ey begripa / ey håller theas förborgade
mening förstå skall; om han icke hafwer en
tydensyckel thår till. Och efter theas up-
hofsmån hafwa welat wara kloka för sig
sielwe / och skrifwit för sig ensamom / och
inter welat förstås af gemene man / äre the
icke wårde att man skall bemöda sig mycket
om att utleta meningen på theas förborda
skrifwekonst: besynnerligen efter the gamle
inter hafwa wist af eller brukat hetta konst-
stycket. Hafwa the och sökt att komma the ha-
Rumor i allmänne bruk / som nogon kan me-
na / så hafwer theas upfath af androm blif-
wit ogillat och till inter. Will man doch no-
gra sådana stenar sätta här hoos / om till
öfwenens nogon år förweten / att förs-
stå sin snålhet thår på.

Lapis Tunensis

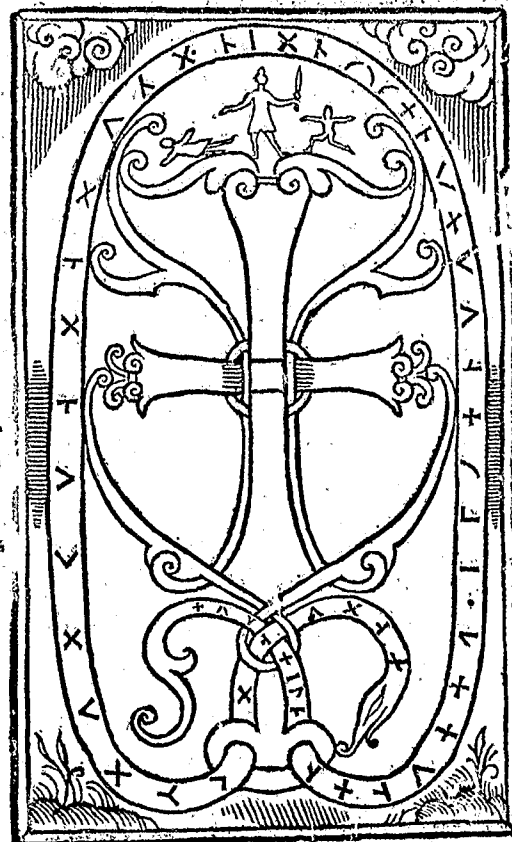
Tuna stenen i
Helsingeland.

CAP

Lapis Roslagensis.

Roslag stenen i Helsingeland.

Lapis Ramförsjönsis.

Ramförsjö stenen i Helsingeland.

CAP. XIII.

Ulfhilas & domesticas no-
stras runas diversas fuisse,
sed utrarumque usum eundem, &
quidem duplicem, nempe ut sermo-
ni intervirent & notis numerorum,
supra monui. De priori strictim jam
actum: in altero etiam lectoris curi-
ositati, quatenus documentorum pe-
nuria permittit, intersivimus. Qui ru-
narum Ulf-hilinarum fuerit ordo,
ex capitum versuumque Evangelico-
rum distinctione dignosci antea dixi:
fallente scilicet memoria lecti pri-
dem auctoris. Neque enim Ulf-hilæ
exemplar ad manus rum fuit. Quod
cum aliter se habeat, hic correctum
volo. Nam Codex argenteus Ulf-

Att Ulf-hilæ och våra Rumor
wore äfyllige / doch begge till
en ända och nyta påfundne /
nemligen att de först uti ringemål för-
fattande / sedan och uti teckninga talen
skulle brukas / är tillförna påminne.
Thet förra är så förteligen framwilt:
uti thet andra will man och gärna ge-
va Läsaren tillfyller / så wida the ringa
bewijs / som för handen ära / kunna
thet med-gifwa. Efter iag ey hade
Ulf-hilæ skrifna exemplar wid han-
den; och ey rättare minnes än att
han then Evangeliske Texten / efter
A. B. C. ordningen hade fördelt uti
Capitel och verser / Pres iag öfwanföre /
thår af Runa stönas huri han sina
Rumor hade satt i rad. Men efter iag
ther uti for will; will iag thet här
rätta. Ty hans bok / som på Viol-brun
pärma med silfwerbokstäfwer witas är /

I 2

hilæ

hilæ continuo textitur stylo per totum, sine ulla capitum versuumque distinctione; aureis tantum literis sententiarum illustrium, aut narrationum diversarum initia exprimentibus; Marginibus autem, à principio ad finem cujusque Evangelistæ, indices locorum parallelorum, quos alii canones vocant, elementis alphabetice adscripti sunt, qui documentum illustre exhibent ordinis alphabetici, & computationis Ulf-hilæ. Infra textum vero, quatuor arcuata frontispicia exhibent paginæ singulæ, & sui nomine Evangelistæ unum quodque notatum, indicibusque marginalibus impletum, qui Evangelistarum harmoniam monstrant. Et cum Franciscus Junius in Codice argenteo Ulf-hilæ edendo, veteriq; lingua Gothicâ exinde illustranda, nunquam satis laudatam impenderit operam, ut hoc nomine a popularibus nostris, omnibusque Gothicarum rerum æstimatoribus insigniter sit meritis: miror cur hoc ceteræ diligentæ suæ deesse voluerit, ut indicum & numerorum istorum rationem neglexerit! An quia rem istam tanti non putavit? Nam cetera oculatum, perspicacemque hanc non observasse quis credet? Mihi autem visa est hæc antiquitatis particula, utut exigua, lucem publicam mereri. Et cum Ulf-hilæ illa computandi ratio, Græcæ in plerisque conveniat, eas hic ad invicem collocabo, addita simul Scandica nostra antiqua, quæ cum illis nihil quicquã habet commune: indicio satis manifeste, hanc neutri illi originem suam debere, ut supra ostendi.

GRÆCÆ

och thärsföre på Latin kallas Codex argenteus, eller silfverbok / är helt igenom med fulla och samfäles rader skrifwen / uti han någon fördelning uti Capitel och verser; allenast thär någon märkelig mening begynner / eller någon ätthillig historia föräldes / ära the första orden med gullbokstafwar afskrefne. Men ifrån begynnelsen till ändan / på hvar Evangelist / äre efter A B C ordningen / uti brädden med Runestafwar ritade kenneteken och anvisningar på de sammanstemmande Runen hos Evangelisterna / hvilka kenneteken nogsampt uti vissa huru Ulf-hilæ hafwer radfäst sina Runer / och thär efter brukar them uti Rekningsatalen. In under texten / på hvar blad / äre och lister som fyra hvalsbogar brede-widhvar andra artigt ritade / och hvar med sin Evangelists namn utmärckte / och medh these bräddemärken tecknade / hvilka vissa thet samhäl som är emellan Evangelisterna. Och emådan Franciscus Junius en måsta störs sijn hafwer arwånt / att låta thesse Ulf-hilæ bok utgå af trycket / och thär af uplysa thet gamla Gøthamålet / så att han fördensfull / af wåre Landzmannen / och alle them thet Gøthiska wessendet nogor werdera / en märkelig tack hafwer förtänt: undrar man / hwars före han hafwer these bräddemärken och rekningsatal utlåtit. Utan twiswel hafwer han them intet hållit af så stort wärde. Ty emådan han alt annat hafwer tagit i noga åkt / Kan man intet tänkia honom thetta ey hafwa kunnat märkta. Doch håller jag före / fast än thetta wære en så liten del af the förra tidens afleswor / borde thet listwel komma i dags-liuset. Och emådan Ulf-hilæ rekningsatal / i thet måsta / kommer öfwerens med thet Grækska / will jag them begge här sätta jempre hwar andra / och i samma redd föga wære gamla Ewenstaka / som inthet-thera är list: hwilket gifwer ett fullkommeligt bewis / att thet af intet thera herkommt är; som jagh tillförsä hwar betygat.

1	α	Α	a	Ϝ	f
2	β	Β	b	Ϟ	u
3	γ	Γ	g	Ϡ	tzh
4	δ	Δ	d	Ϝ	o
5	ε	Ε	e breve	Ϟ	r
6	ς	Ϝ	qu	Ϡ	k, g
7	ζ	Ζ	z	Ϝ	h
8	η	Η	h	Ϟ	n
9	θ	Θ	tzh	Ι	i
10	ι	Ι	i	Ϝ	a, æ
11	ια	ΙΑ		Ϟ	f
12	ιβ	ΙΒ		Ϡ	t, d
13	ιγ	ΙΓ		Ϟ	b, p
14	ιδ	ΙΔ		Ϡ	l
15	ιε	ΙΕ		Ϝ	m
16	ισ	ΙϞ		Δ	an
17	ιζ	ΙΖ		Ϡ	al
18	ιη	ΙΗ		Ϟ	mm
19	ιθ	ΙΘ		Ϡ	tzh
20	κ	Κ	k		
30	λ	Λ	l		
40	μ	Μ	m		
50	ν	Ν	n		
60	ξ	Ξ	ghi		
70	ο	Ο	u		
80	π	Π	p		
90	ς	Ϝ	e long		
100	ρ	Ρ	r		
200	σ	Σ	s		
300	τ	Τ	t		
400	υ	Υ	f		
500	φ	Φ	o		
600	χ	Χ	w & y		
700	ψ	Ψ	hw vel qhw		
800	ω	Ω	c b		
900	ω				
1000	α				

I 3

De

De Græcorum numerorum ordine in præsentia nihil, de Ulf-hilano vero pauca hic addam: ac illud quidem primum, ut inter primam & secundam decadem novem priora elementa repetuntur, & denariæ notæ i adjunguntur, ita porro continuari inter singulas decades, usque ad decimam sive Centum. Absolutis deinde, ordine alphabetico, sequentibus novem decadum notis, I. K. Λ. M. N. G. Π. Υ. quæ sequitur K nota est centenarii vel decies decem. Quæ hanc porro ordine alphabetico subsequuntur, usque ad mille, centenariæ sunt; ita ut posterior priori ceterum semper superaddat, hac progressionem, S 200 T 300 F 400. Q 500. V 600. Superiunt duo elementa literaria Ulf-hilana, asterisco notata O * & X *. sed utrum ordine prius sit, deficientibus indicibus marginalibus, statuere non possum. Incertum proinde utrum O notet 700 X 800. vel contra Quæ item fuerit nota numeri 900, & 1000, juxta nescio, cum finito ordine alphabetico unico elemento designari nequeant; nisi forte aliquibus, hanc solum in rem præter ordinaria, inventis, usurpatisque: & infra millenarium numerum, qui maxime rotundus & perfectus, consistere computationis ejus notas, vero non est simile. Cur autem pro græca numeri 60 nota ξ. Runam G reposuerit Ulf-hila, miratur vir Cl. Thomas Marcichallus, in observ. de versione Gothica, pag. 423. Et rationem ejus rei indaganti, hæc visa est potissima, quod Gothi non haberent Runam, quæ responderet

Thet Græfiska går man här förbi / och vill allenaft något listet om Ulf-hilæ rekningsatal antekna; och thet först / att emällan Tijo och Tiugu / uprepas the nise fremsie Runor / hwar efter annan / och läggias till den tjonde Runan / hwar af upfylles thet andra halfwa tiog get in till Tiugu; och så alt fort emellan hwar halfstog in till Nijetije nise / och såttias alltidh för the Runor som mersta halfstog / således att the som efteråth fölier i Runaredden / lägger alltidh tijo till den föregående / sålunda. I. 10. K. 20. Λ. 30. M. 40. N. 50. G. 60. Π. 70. Υ. 80. Υ. 90. The som fölia i reddan märkia hundradetal / således att den efterföljer gör alltidh ett hundrade mehr än den föregår / på följande sätt: K, merker tijo gånger tijo / eller 100. S, 300. T, 400. F, 500. Q, 600. Af the efterste twenne Ulf-hilæ Runor O och X. wet man ey hwilkenhæra bör sättias föråth / efter bräddemærken inter gifwa nogon underwisning thet om. At fördenfull orist / om O merker 700, X, 800; eller twere om. Medh hwar märke han hafwer uttelt nad 900. och 1000. wet man ey heller; efter Runatalet inter recker längre än till 900. så att thet med nogon enstilt Runa ey kunna utmärktas; så frampt han förutthan sine wantige Runor / icke hafwer antit twenne / till theuna endan allenaft / upräknat. Th efter tusundtalet är ett rundt och fullkommetligt tal; kan man ey troo att hans Runesiffror skulle stadna förr än de hinte ditt / besynerligen efter A B C. Runorna rektia in till 900. The Högslårde Engelländaren Thomas Marcichallus, uti sine antekningar på Ulf-hilæ Wol pag. 423. undrar hwarför han brukar G att betekna 60. thär the Græker / hafwa thet bokstafwen ξ! och tackes honom fuller orsaken thär till wara / att the Gøther intet hade nogon Runa som swarade emot the Grækers ξ. uthan i thet ställe brukade twenne stafar K S.

græco

græco ξ. sed ejus loco binis uterentur K. S; sonum autem Gothicæ literæ G. proxime accedere ad græcæ illius ξ. ideoque pro ipsa in numeris substitutam: Ast nullus ejus rei scrupulus Cl. viro suboriri potuisset, si ad ordinem alphabeti Ulf-hilani attendisset, qui ex indicibus marginalibus colligi debet, & insertis aliquot novis Runis, ab ordine alphabeti græci non nihil discrepat. Numeri autem Ulf-hilani digesti sunt ad ordinem alphabeticum, supra ostensum, nulla habitâ ratione figuræ aut potestatis utrarumque literarum. De nonagenaria nota Υ hoc tenendum, cum in fragmentorum quæ supersunt Codicis argentei textu, eam non observaverit Fr. Junius, in Alphabetum Ulf-hilani non recepit: quem secuti, viginti quinque tantum elementa Ulf-hilana supra cap. 3. diximus. At cum in indicibus marginalibus suum habeat locum, & inter literas Ulf-hilanas Anonymi recentear, à B Vulcanio editus commentarius in codicem argenteum, qui eo forsan integriori est usus, sex & viginti elementis alphabetum Ulf-hilani constare recte dicemus. Scandicis autem nominibus, numeros suos extulisse Gothos & Ulf-hilam, indicio sunt, quæ habemus fragmenta codicis argentei, in quibus legas: ains striks, ains gota, unum jota. tuas rasta, duo milliaria. trim sindam ter. triga hunda, trecenta. niund, novem. taihund, decem. fimtaihund, quindecim. tuaimtigum, bis decem vel viginti. trigetigrve, trimsliguns, triginta. fidvortiguns, quadraginta. fimtiguns quinquaginta. ahantehund,

Men så skulle likwel thet Runans S. liud komma när in till thet Græfiske stafwens ξ liud; och thärför af Ulf-hila satt i thet ställe? Men han hade ey haft behof göra sig heruti nogor tuffa achtigt omböme / thär han hade welat se på Ulf-hilas Runaredd / som af bräddemærken sköntas kan; efter hwilken thet talet 60 faller på Runan G. Th efter Ulf-hila hafwer satt nogra nya Runor emällan / fölier hans Runaredd nogor ifrån thet Græfiska. Men rekningsatalen fölia reddan efter / uthan nogor anseende till stafarnes mynd eller merke. Om thet Runan Υ som merker 90 / hafwer man thet att acta; att emellan Franciscus Junius in thet san henne uti Ulf-hilæ text / wille han intet rekna henne uti hans A B C; eller Runarad: af hwilken exempel tag och tillförne Cap. 3. sade Ulf-hilam intet hafte mer än fem och tiugu stafar. Men efter thet Runan hafwer sitt rum uti Rekningsatalet / och en Lård Man / som B. Vulcanius hafwer latit Trycka / thet thär för en long tid sedan hafwer gjort uttydning på Ulf-hilæ Runor / och uthan twifwel haft mehra behöf af hans skrift / ännu nu finnes / reknar henne ibland the Gøthiske Runor / kan man ey annat betyga / än att Ulf-hila hafwer brukat sex och tiugu Runor. Och att han och Gøtherna hafwa sine rekningsatal med swenske namn utfört / wisas monge ord uti Elfwerboken / såsom till Exempel. Ains striks, ains jota, ett streck eller punct. tuos rasta, två mtl. trim sindam, Tre gånger. tri-gahunda, Trehundrad. niund, Nijetaihund, Tige. fimtaihund, Femtaintigum, Två tige eller Tiugu. trigetigive, & trimsliguns, Trethjottidvortiguns, Fyretio. fimtiguns, Femtio. atantehund Aittatso. niuntchund Nijetige, taihundchund Tise

octo

octoginta; niuntebund, nonaginta. *taibundtebund*, deciesdecem, vel centum. *simhunda* quingenta, *tuospusundios* duo millia, *fidvorpusundios* quatuor millia, *simpusundios*, quinq; millia, *tuaimtigumpusundia*, viginti millia. De Scandianorum numerandi ratione antiqua quæ observavimus, in notis ad *Hervarar Saga* pag. 168. legi possunt, hic haud repetenda. De notis autem numerorum, Runis inquam, huic usui deputatis, hic fuisset differendi locus, si ea suppeterent documenta quæ nobis aliisque satisfacere possent; sed cum ea nobis subdlexerit superiorum temporum imprudentia, cogimur pauculis illis acquiescere, quibus anni enneadecateridis in Calendario runico discernuntur. Eæ autē notæ ultra novendecim non progrediuntur; cum plures non requireret periodi istius ratio. Sed cum vigenarius numerus Scandianis maxime fuerit rotundus; & nihil illis frequentius quam per vigenas computare: vigenaria etiam notā illos usos fuisse extra dubium est. An deinde novendecim istarū repetitione, & ad vigenariam additione, numerorum rationem continuaverint, vel integris vocabulis numerum quæque expresserint, indictum relinquere malo, quam conjecturis incertis lectorem circumducere.

CAP. XIV

PRO instituti ratione, de Runarum Scandicarum origine & usu hæc pauca congessimus: jam breviter, quid eis interitum acceraverit, videbimus. Et duabus potissimum

causis eller Hundrad. *simhunda* femhundrad. *Tuos pusundios* Twåtusend. *fidvor pusundios* Fyrtusend. *simpusundios*, femtusend. *taibund pusundios* Tifetusend. *tuaimtigum pusundios* Tiugusend. På hvad sätt våra Landsmän i förtiden sitt räkninga tal anställt hafva / fins i uttydningen på *Hervarar Saga* 168 bladet införd / så wijsa tagh thet hafwer utleta och märkta kunnat / och göras en behof här wijsare thär om röra. Meni hvad för cifror eller Runor the thär till brukat hafva / borde man här låta se / thär man sådane bewis kunde framtee / som gjorde tillfyllest; Men efter sådane efterrettelser / som mycket annat / äre af the förra tiders försummelse bortkomne; måste man låta sigh ndija / medh then ringa underwisning som *Rimstafwens gyllendetal* kan gifwa: hwilka cifror eller Runor intet stiga högre än till nittan; emådan till thet tales fullbordan flere en behöfdes; hwilka här ofwansföre i detta Capitlet införde äre. Men efter våra gamla Landsmän alltid hafwa hållit tiugu för ett rundt och fullkommet ligit refningetal / och här allment brukat hafwer varit att rekna *Tiugetal* / bör man en twisla ther uppå / att the *simhunda* hafte en Runa som bemärkte tiugu. Om the sedan hafwa the förra Runerna medh then tiugunde Runan sammansogat / och thär medh *Refningatalet* all wijsare fullfölgt / eller om the hware refningetal för sigh medh hele ord och meningar utfört hafva / will tagh heller låta wara osagt / ännu medh omwisse gifningar then gode läsaren omsjå.

SÅ mycket wårt förhafwande hafwer krasst / är theta ringa / om Runernas uphof och bruk sammansattat: nu wiltom wij forteligen tillsee / huru och hwarföre the ära af sig komne / och ödelagde. Hwillest synes wara

causis

causis fatum earum adscribendum videtur: quarum prior fuit Christianorum zelus in extirpanda arte magicâ; cujus secreta cum non tantum runis magicis exerceri, sed ista etiam, pluraque alia ethnica & abominanda malrunis contineri perisvasum haberent primi religionis Christianæ propagatores, homines ut plurimum exteri, runarum ignari, & sic osiores, earum penitus abolendarū auctores & hortatores exstiterant. Quibus cum non multum reluctarentur, qui nuper Christianæ religionis professioni nomen dederant, ultimum adiere fatum plurima antiquitatis monumenta runica, quæ ætatem ferre merito debebant; & à sanctæ sapientiæ studio, celestisq; veritatis cognitione homines avertere non poterant. Nam & in aliis regnis Christiana recepta fuit religio, sine eorum extirpatione, quæ Ethnicorum temporum memoriam concernebant. Quod & hic fieri potuisset, si adhibita fuisset æquæ rei æstimatio. Alteram causam puto fuisse literarum latinarum, ab exteris introductarum, commoditatem majorem: quæ cum citius faciliusq; scriberentur, nec tantum requirerent spatium quantum runæ, sensim receptæ, cæteras in exilium pepulerunt.

stedt af wenne orsaker besyrnerligen. Then förra hafwer varit the Christnas nist till att utrota swartkonsten. Ty emådan the första Christendomsens stichtare och utsprijdare här i landet / hwilka måstadelen wore fremmande / som intet förstånd hade om Runerna / och them thesfore hatade / hade fattat then mening / att then stygga swartkonsten / icke allenast öswades med swart-runer; uthan och att hennes hemliga bedrägerij och förförelse / sampt mycket annat hedniskt och wederskyggeligt sans bestrefwit med Måstrunerne / hafwa the gifwit råd och styrkt thär till / att the skulle helt och hållit ödeläggas och utrotas. Och efter the som nyligen hade bleswit Christne / lade intet stort thär-emot / äre m nge gamble och berömmelige saker / med Runor bestrefue / helt och hållet utrotade / som medh rätta hade bort förwaras / och intet hindrat / eller förwende folket ifrån then Christliga och Himmelska samningens Rännedom. Ty uti andra Konungarijken är och then Christna Religionen wedertagen / uthan nogon förödelse af the saker / som the forna och Hedniska tider anginge. Thet här och wel hade kunnat ske / om man saken rätt öfwerwägar hade. Then andra orsaken synes wara / the Latinske af fremmandom införde bokstafwers större bequemligheet; hwilka efter the snarare och lättare strefwes / och icke wore så runariske / som Runerna / bleswe the småningom emottagne / och Runerna thär-emot öfslagde.

F I N I S.

K

AD.

taque vel carbone conspectiores reddendi: postea minores etiam serpentes, qui alterum transcurrunt, spirisque suis ligant, & si quæ alia, ornatus gratiâ, adjecta repariuntur, non incuriosè notentur; ne cum ipsis Runarum elementis confusa, lectionem sensumque turbent: deinde Runarum lineamenta oculo curioso perquirantur, Runæque singulæ, ut occurrant, car-

bone vel creta illustrentur: intercila, punctaque diligenter observentur; tum & lacunæ, quæ satis frequentes, lapidum lineamentis picturisque, ipsâ temporum longinquitate injuriaque exesis, detritisque, asterisco signentur. Tandem requisito textus initio, Runarum series colligatur: sensusque inde verus & genuinus eliciatur.

FINIS.

Clarissime VERELI

EXactam de Runis Cognitionem in hoc tuo mihi communicato opusculo invenio, quod hoc biduo à meo Amanuensi mihi prælectum, ut in re nova, & hactenus non exteris tantum, sed & plerisque nostratium, ignorata, avidè & cum summa jucunditate audiui. Gratulor patriæ, quod ex suis tandem, in gloriam suam, invenerit accuratiores lingvæ & scripturæ suæ veteris instauratores. Nunc cum mihi domum redeundum sit, remitto hoc, cum multa gratiarum actione, sed cum hac etiam conditione, ut quanto ocus editio ejus maturetur, quo & frui & mihi quantumvis seni, expleto jam octogesimo anno, dicere tamen liceat: αὐτὸς μεγάλῃ πολλὰ διδασκόμενος. Vale.

Tuus

UPSALÆ
6 Febr. 1674.

JOHAN Stiernhödt.

Upsalæ 1674.